

INSTITUTUL DE RELAȚII INTERNAȚIONALE DIN MOLDOVA

Valentin BENIUC, Ludmila ROȘCA, Nicolai AFANAS

**UNIUNEA EUROPEANĂ – UNIUNEA EUROASIATICĂ:
STUDIU COMPARAT**

Chișinău - 2015

UNIUNEA EUROPEANĂ – UNIUNEA EUROASIATICĂ: studiu comparat. Ghid analitico-informativ.

Ghidul oferă informații utile pentru cadre didactice, studenți la toate ciclurile, pentru cetățenii activi, implicați în activitatea diverselor ONG și partide politice, pentru toți participanții la procesul politic/procesul decizional din Republica Moldova. Ghidul analitico-informativ răspunde unor necesități practice, conștientizate de mai mulți cetățeni, care se confruntă cu dificultăți în aprecierea obiectivelor prioritare a politicii interne și externe a Republicii Moldova. Ghidul cuprinde informații despre constituirea, funcționarea și legitimitatea instituțiilor Uniunii Europene; reflectă conținutul Acordurilor, semnate de cofondatorii Comunității Euroasiatice, a Uniunii Vamale, descrie funcțiile instituțiilor ce monitorizează procesele integraționiste din Spațiul Economic Unificat. Autorii se referă printr-o analiză de conținut și situațională la similitudini, diferențe, influențe și realizări.

Recenzenți:

Grigore Vasilescu, doctor habilitat în filosofie, profesor universitar, USM

Ioan Horga, doctor, profesor universitar, Departamentul de Relații Internaționale și Studii europene, Universitatea din Oradea, Expert, Agenția Română de Asigurare a Calității în Învățământul Superior, București, România.

Recomandat pentru editare de Consiliul Științific IRIM,

Procesul verbal n.4, din 30 martie 2015

Redactor:

Tamara Cristei, doctor în pedagogie, conferențiar universitar.

CUPRINS

Cuvînt introductiv <i>(Ludmila Roșca)</i>	4
Capitolul I. Uniunea Europeană – Uniunea Euro-Asiatică: similitudini, diferențe și perspective ale dezvoltării <i>(Valentin Beniuc)</i>	8
Capitolul II. UNIUNEA EUROPEANĂ: istorie și contemporaneitate <i>(Nicolai Afanas)</i>	25
Capitolul III. Comunitatea Economică Euroasiatică: istorie și contemporaneitate <i>(Ludmila Roșca)</i>	107

Cuvînt introductiv

Integrarea regională este un fenomen complex care, fiind apreciat în calitate de obiect al investigației științifice, impune o abordare sistemică, realizată în baza principiilor interdisciplinarității și complementarismului. Abordat sistemic, fenomenul integrării regionale pune în valoare integrarea economică, politică, socio-culturală; integrarea pe verticală și pe orizontală, integrarea în profunzime. Însăși integrarea a două sau mai multe popoare sau culturi presupune recunoașterea apartenenței la un spațiu geografic, la un sistem de valori, constituite în conviețuirea sau colaborarea istorică. Integrarea are această conotație ce provine din experiența obținerii de întreguri, prin punerea în legătură funcțională a diferitelor părți într-un ansamblu mai cuprinzător. Aceste părți sunt conectate după criterii de funcționalitate. Teoriile integrării fac deosebire între integrarea formală și integrarea informală. Prin integrare formală se subînțeleg schimbările în reglementările juridice și de altă natură în direcția compatibilității reciproce și atingerii funcționalității eficiente a comunității. Integrarea informală acoperă dinamica producției și a schimburilor pe piață ale produselor și sistemelor de comunicație. În timp ce integrarea formală depinde de inițiative politice, integrarea informală se desfășoară prin forța mecanismelor civilizaționale.

Integrarea politică reprezintă un proces prin care două sau mai multe unități politice își amplifică contactele de cooperare. Fuziunea politică a unor unități anterior separate este adesea considerată dezirabilă sau logică, drept finală, a procesului integrator. Integrarea politică necesită instituții oficiale și neoficiale pentru deciziile comune. În plus, integrarea presupune un nivel înalt sau în creștere a tranzacțiilor dintre unități, precum și o amplificare a percepției unor interese și valori comune[1, p.87]. Uneori, integrarea este considerată atât condiție, cât și proces. Karl Deutsch definește integrarea prin existența unor așteptări stabilite dintre state, condiția primordială fiind rezolvarea pașnică a conflictelor mutuale. În acest sens, integrarea este atât condiție, cât și proces de atingere a obiectivelor comune.

Abordarea teoretică, sistemică a integrării politice regionale se datorează evoluțiilor la nivel local, național și internațional, care au atras aten-

ția asupra necesității de unitate și cooperare. Consolidarea unei națiuni în noile state și crearea unor piețe comune internaționale sunt două exemple tipice. Unele studii privind integrarea politică au o puternică nuanță normativă, în special cele datorate *federaliștilor*, care avertizează asupra necesității unor pași imediați spre o uniune politică internațională, precum și cele datorate *funcționaliștilor*, care se pronunță pentru o abordare treptată, ce creează condiții favorabile pentru o evoluție naturală a relațiilor dintre state. Printre condițiile necesare integrării politice se regăsește colaborarea și cooperarea economică și socio-culturală. Orientările principale ale teoreticienilor empirici includ o abordare a comunicațiilor, cu miza pe importanța tranzacțiilor internaționale, precum și o abordare neofuncționalistă cu tendința de a se concentra asupra procesului decizional și asupra examinării și diminuării consecințelor neintenționate ale integrării regionale.

În condițiile lumii globalizate se multiplică oportunitățile integrării regionale a statelor independente. Din cauza că statele suverane, organizațiile internaționale au interese, sunt necesare mecanisme clare ale cooperării economice, politice. În acest context, nu putem vorbi doar despre o oportunitate, dar și despre o condiție a supraviețuirii, a dezvoltării, a competiției statelor contemporane. Presiunea globalizării și regionalizării asupra procesului decizional din statele suverane este considerabilă, iar reglementarea/diminuarea ei presupune o cunoaștere aprofundată a modelului: Uniune Europeană (UE) sau Uniune Vamală (UV). Fiecare model își constituie istoric propriul specific, este caracterizat de o ierarhie instituțională. Baza normativă a funcționării modelului o constituie acordurile interstatale. Un obiectiv prioritar al acestui studiu îl constituie analiza de conținut a acordurilor, în baza cărora au fost create și funcționează instituțiile UE și UV.

Un rol important în cunoașterea modelului îl are preistoria lui: de la idei la proiecte, în fine la elaborarea acordurilor care legiferează mecanismul implementării modelului teoretic în practica socială. În acest sens, putem menționa că dezbaterile ideii Europei unificate au durat zeci de ani, iar istoria implementării modelului a depășit o jumătate de secol. Fundamentarea filosofică a necesității integrării europene a fost completată de o realitate dură, de dezastrul postbelic, pe care l-au înfruntat statele europene

și pe care în comun l-au depășit, înregistrând rezultate remarcabile în diverse domenii sociale. Uniunea Vamală se dezvoltă din experiența colaborării multilaterale a statelor independente în Comunitatea Statelor Independente (CSI). Anume în cadrul CSI s-a verificat care forme de colaborare sunt eficiente, care sunt mai puțin sau integral ineficiente. Paralel, conducătorii tinerelor state democratice aveau posibilitatea să asimileze experiența statelor membre ale UE. Prin aceste condiții am explica desfășurarea intensă a procesului de integrare a statelor independente în UV. Lectura atentă a *Ghidului analitico-informativ* va oferi posibilități reale pentru înțelegerea obiectivelor politicilor de extindere a UE, a UV; pentru cunoașterea mecanismului funcționării instituțiilor supra-statale a celor două organizații regionale.

În timp ce Europa integrată/unificată își dorește să-și extindă influența, în regiune, în lume, statele din Europa de Est au nevoie de susținerea politică și financiară pentru realizarea reformelor democratice. Mai mult ca atât integrarea europeană cere un nivel mai înalt al cooperării UE cu statele amplasate la frontiera estică: Republica Moldova, Republica Belarus, Ucraina. Scopul vizat de politica UE în Estul Europei este stabilitatea în regiune, pentru ca factorul destabilizator să nu pătrundă în regiunea unificată. Se poate afirma că prin politici eficiente în regiunea adiacentă, UE își dorește să delimiteze fâșia de protecție a pieței de desfacere a mărfurilor, a pieții muncii, a relațiilor bancar-valutare, financiare. În acest context, un obiectiv prioritar al cooperării, apoi al integrării economice a statelor din Europa de Est este egalarea nivelului de dezvoltare al tinerelor state democratice care își propun să adere la UE. Acordul de vecinătate, de Parteneriat definește principiile adaptării la standardele și valorile UE, iar în condițiile lumii integrate este vorba despre principiul interdependenței. Prin Acordurile semnate, vecinii UE au posibilitatea să elaboreze, să implementeze proiecte integraționiste.

În Uniunea Vamală interpretarea obiectivelor politicilor comunitare diferă de la un proiect la altul. Proiectul lui Nursultan Nazarbaev promovează principiile libertății de decizie, egalității tuturor statelor participante la procesul integrării economice, iar proiectul Președintelui Federației

Ruse pune accent pe interesul statului pe care-l conduce, menționând: *scopul politic al integrării este dobândirea de către Rusia a posibilității de a reprezenta interesele grupului de state membre a UEV în forumurile internaționale, de la cele formal consolidate, cum ar fi: ONU și OMC, până la cele mai puțin formale, de exemplu, 20 G.* Pentru statele ex-sovietice, statele membre ale CSI, problema relației dintre puterea centrală și periferie are o sensibilitate majoră. Din această cauză există la moment și vor exista în viitor controverse, discuții și chiar conflicte în relațiile multilaterale și bilaterale dintre statele membre ale UV. Comentând controversele existente unii analiști susțin că acestea sunt consecința ritmului integrării, accelerat în mod artificial.

Integrarea europeană a Republicii Moldova, declarată și aprobată de instituția legislativă în calitate de obiectiv prioritar al politicii interne și externe a statului, este percepută de societatea moldovenească și chiar de clasa ei politică în mod diferit și deseori eronat. Percepția politicii axate pe integrarea europeană la majoritatea moldovenilor se reduce la: deplasarea fără vize în spațiul comunitar, obținerea suportului financiar necesar pentru soluționarea unor probleme majore Integrarea regională a oricărui stat democratic este un proces de lungă durată, care presupune, în primul rând, asimilarea conceptelor: integrare economică, politică, juridică, socio-culturală. În al doilea rând, cunoașterea și acceptarea condițiilor de aderare la structurile supra-statale. În al treilea rând, se impune necesitatea asimilării conceptelor de europenizare și europenitate, și trăirea lor conștientă de fiecare persoană, ceea ce conduce la schimbarea mentalității.

Așadar, semnificația studiului este accentuată de mai mulți factori, printre care menționăm: multiplicarea formelor și aprofundarea integrării regionale; divizarea societății și clasei politice în două părți: adepții și oponenții integrării europene, și a aderării la Uniunea Vamală; inițierea procesului de europenizare a cetățenilor Republicii Moldova.

Note bibliografice:

1. Jack C. Plano, Robert E. Riggs, Helenan S. Robin, Dicționar de analiză politică. Traducere de Sorin Paliga. – București: Editura: *ECCE HOMO*, 1993, 194 p.

Capitolul I. Uniunea Europeană – Uniunea Euro-Asiatică: similitudini, diferențe și perspective ale dezvoltării

Procesele integraționiste reprezintă partea indispensabilă a economiei mondiale, a relațiilor internaționale contemporane și a globalizării continue. Acestea devin un fenomen de proporție în a doua jumătate a sec. al XX-lea, odată cu apariția Uniunii Europene (UE), fapt confirmat juridic: prin Acordul de la Maastricht – 1992[1]; Acordul de Comerț Liber din America de Nord (engl. NAFTA) semnat la 17 decembrie 1992 [2]; Colaborarea Economică Asia-Pacific (engl. APEC), uniune fondată în 1989 din inițiativa primilor miniștri ai Australiei și Noii Zeelande[3]. E de menționat că instituirea acestor organizații internaționale, ce reprezintă grupuri mari de state, au fost anticipate de serioase premise și acțiuni etapizate în timp, care au produs efecte ceva mai târziu.

Cel mai recent proiect de acest fel și-a făcut apariția în spațiul post-sovietic sub denumirea Uniunea Economică Euro-Asiatică (UEEA), din inițiativa Kazahstanului, Belarusiei și Rusiei, la care a aderat Armenia. Acordul de fondare a UEEA a fost semnat la 29 mai 2014 în Astana (Kazahstan)[4].

Scopul acestei lucrări rezidă în a oferi atât destule date empirice, cât și unele abordări teoretice cu privire la evoluția UE și UEEA, oferindu-i cititorului nu doar viziunea comparată a autorilor, dar și posibilitatea de a-și face propriile concluzii, reieșind din materialul expus în capitolele doi și trei.

Uniunea Europeană, la etapa actuală, în plan comparativ cu alte formațiuni integraționiste, a ajuns la nivelul cel mai serios de integrare. Ea reprezintă o structură politico-economică care însumează atât caracteristici ale unei organizații internaționale (interstatale), cât particularități ce caracterizează Statul (Suprastatul). Formal însă UE nu reprezintă clar nici una din aceste fațete. Cu referire la unele prob-

leme, deciziile sînt adoptate de organele supranaționale, în fond asemănătoare cu cele ale statului (parlament, consiliul de miniștri), în alte cazuri, procesul decizional derulează în cadrul tratativelor între statele membre. În acest sens, remarcăm că în cadrul UE, concurează, coexistînd două linii ale procesului administrativ – decizional: „comunitar” și „federativ”.

Primul pas în direcția fondării Uniunii Europene a fost înregistrat în 1951, cînd șase state europene: Belgia, Germania, Olanda, Luxemburg, Franța și Italia, au semnat tratatul cu privire la Uniunea Europeană a Cărbunelui și Oțelului (UECO), care intră în vigoare în 1952 [5].

În intenția aprofundării integrării economice, cele șase state au fondat în 1957 Comunitatea Economică Europeană (CEE) și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice (Euratom). Cele mai importante competențe sînt atribuite Comunității Economice Europene, aceasta devenind principala structură din cele trei edificate[6].

Procesul dezvoltării structural-funcționale al acestor trei organizații, numite în literatura de specialitate „piloni” și transformarea lor într-o singură structură – Uniunea Europeană, a derulat, în special, prin delegarea împuternicirilor nivelului supranațional și majorarea treptată a numărului de state-participante la acest „megaproces” integraționist. Astfel, în 1965, este semnat Acordul de unificare, conform căruia este format Consiliul unificat și Comisia unificată pentru cele trei comunități europene (UECO; CEE și Euratom) [7]; în 1973 are loc prima expansiune istorică a UE la care au aderat Danemarca, Irlanda și Marea Britanie [7]; în 1978 este format sistemul valutar european [8]; în 1979 sînt organizate primele alegeri în Parlamentul European [8]; în 1985 este semnat Acordul Schengen[9], iar în 1992 este semnat tratatul de la Maastricht cu privire la formarea Uniunii Europene, în baza Comunității Economice Europene[1]. Între timp, sînt parcurse șase etape de aderare la Uniunea Europeană: 1981 – Grecia; 1986 – Spania, Portugalia; 1995 – Austria, Finlanda, Suedia; 2004 – primul val de aderare:

Cehia, Ungaria, Polonia, Slovacia, Slovenia, Lituania, Letonia, Cipru, Malta; 2007 – al doilea val: Bulgaria și România; 2013 – Croația [10], în total – 28 state membre ale Uniunii Europene.

Actualmente, în cadrul UE, se înregistrează diverse nivele de integrare: statele membre UE, ale zonei EURO și ale zonei Shengen; statele membre UE, ce n-au aderat la Acordul Shengen; statele membre UE, care n-au aderat la zona Euro.

UEEA, spre deosebire de UE, reprezintă o structură mult mai tânără. Concepția cu privire la integrarea euroasiatică a fost expusă de către Președintele Kazahstanului Nursultan Nazarbaev, în anul 1994 [11]. (De menționat că, în discursul său din 9 mai 1950, ministrul de externe al Franței Robert Schuman expune renumitul „Plan Shuman”, cu privire la fondarea Uniunii Europene a Cărbunelui și Oțelului, care este pus în aplicare începând cu 18 aprilie 1951).

Tratatul cu privire la formarea UEEA a fost semnat la 10 octombrie 2000, iar în vigoare intră la 30 mai 2001[1]. Următorul pas important în edificarea UEEA este Tratatul cu privire la formarea spațiului Vamal Unic și fondării Uniunii Vamale, semnat în 2007. Tratatul intră în vigoare în 2010, iar în anul 2011 este semnată Declarația cu privire la integrarea economică euroasiatică, în baza căreia, în 2012, se formează așa-numitul Spațiu Unic Economic[12]. Ultima etapă a acestui proces este reflectată în Tratatul despre fondarea UEEA, care intră în vigoare la 1 ianuarie 2015[13].

Întreg parcursul edificării acestei structuri internaționale regionale se axează pe Acordul despre formarea CSI, care a fost semnat la 8 decembrie 1991[13], și pe Tratatul despre Zona de Comerț Liber, semnat la 18 octombrie 2011 de către opt state membre CSI: Rusia, Ucraina, Belarus, Kazahstan, Armenia, Kirghizstan, Moldova, Tadjichistan. [14]

Parcursurile de formare a ambelor organizații, evident sînt diferite, deosebindu-se în fond, prin scopul inițial pus la baza fondării. Crearea UE urmărea reglementarea dezvoltării economice, în primul

rînd, al Germaniei și al Franței, prin punerea sub control a producerii cărbunelui și oțelului de către aceste două țări. Controlul urma să fie realizat, în opinia lui Shuman, de către un „Organ Superior Comun în cadrul organizației deschise pentru participarea altor țări europene. Uniunea producerii cărbunelui și oțelului urma imediat să asigure baza comună pentru dezvoltarea economică în calitate de prim-pas spre Federația Europeană...”[15]. Altfel fiind spus, preîntîmpinarea noilor conflicte și asigurarea securității europene puteau fi realizate, la acel moment, doar prin punerea potențialului economico-militar-tehnologic al marilor puteri europene, sub un control instituționalizat.

Scopul de bază al fondării UEEA a fost inițial unul economic. Degradarea social-economică a țărilor post sovietice, după lichidarea URSS, destrămarea relațiilor economice tradiționale, consecințele regionalizării economice în fosta URSS, dispariția centrului de administrare economică, care exista în Uniunea Sovietică, surparea rapidă a fondului de cadre calificate în domeniul dezvoltării economice, incapacitatea elitelor naționale de a menține și dezvolta nivelul economic atins către anul 1990 au impus necesitatea semnării de către statele CSI a diverselor acorduri interstatale, în special, cele de ordin economic. Între timp însă (2014 – 2015), în tonalitatea discuțiilor cu privire la fondarea și funcționarea UEEA, intervin note insistente de ordin geo-economic, geopolitic.

În cadrul primei ședințe a Consiliului Interguvernamental EuroAsiatic cu participarea primilor miniștri a țărilor membre, care a avut loc la 6 februarie 2015 la Moscova, Dumitru Medvedev, prim-ministrul Federației Ruse, menționa necesitatea unui înalt nivel de coordonare a politicilor economice interne și externe, în special din perspectiva acțiunilor de anticriză și antisancțiuni din partea Occidentului[16].

Tronsonul tuturor uniunilor integraționiste este Uniunea Vamală, care aspiră, nu doar la dezvoltarea economică și realizarea maximă a relațiilor economice interstatale din cadrul Uniunii, dar și la adoptarea unui set de alte politici: impozitare, bugetare, investiționale, comerciale etc.

Crearea Uniunii Vamale în cadrul UE, a devenit o primă sarcină imediat după formarea Comunității Economice Europene. În linii generale, procesul instituționalizării Uniunii Vamale UE se finalizează către anul 1969[17]. Principalele acțiuni, în această perioadă, constau în eradicarea tuturor barierelor vamale și a impedimentelor dintre statele membre, în formarea teritoriului vamal unic și acceptarea tarifului vamal unificat, precum și promovarea politicilor comerciale comune drept dimensiune externă a Uniunii Vamale UE.

Pentru formarea Uniunii Vamale UE, a fost determinată o perioadă de 12 ani: 1 ianuarie 1958 – 1 ianuarie 1970[18]. Formal, însă, această structură, după cum am menționat, a început să funcționeze la 1 ianuarie 1969. Cel mai complicat proces a fost implementarea programului de realizare a măsurilor concrete și a atribuțiilor caracteristice unor asemenea structuri. A fost necesar de mai mult de 20 de ani pentru lichidarea definitivă a barierelor vamale în calea circulației mărfurilor și serviciilor în cadrul Comunității. Doar finalizarea creării Pieței Comune (1993) a direcționat spre anularea controlului vamal la hotarele dintre țările membre UE.

Unificarea sistemului impozitar reprezintă una dintre problemele complicate cu privire la formarea Pieții Comune a „Europei unificate”. O adevărată realizare, în acest sens, a fost Directiva Comunității Economice Europene cu privire la trecerea, începând cu 1 ianuarie 1970, a tuturor statelor-membre ale Comunității la sistemul unic de impozitare pe valoarea adăugată, considerat drept impozitul principal indirect pentru toate statele membre ale CEE. Este foarte important de subliniat că cele șase state-constituante: Belgia, Italia, Luxemburg, Olanda, Germania, Franța, spre deosebire de cele trei-constituante a UEEA: Rusia, Kazahstan, Belarus plus Armenia se găseau la același nivel de dezvoltare economică, având aceeași structură economică și financiar-bancară. În pofida diverselor conflicte de interes, ele erau interesate în a acționa de comun acord și în aceeași direcție. Conducerea acestor

state a manifestat suficientă voință politică pentru depășirea tuturor contradicțiilor pe calea integrării.

O deosebită atenție se acorda sistemului de aplicare a normelor UE. Izvoarele dreptului vamal al UE includ importante acte normative, inclusiv tratatele de constituire a Uniunii Europene a Cărbunelui și Oțelului, a Comunității Economice Europene, a „Euratom-ului”, precum și, Actul European Unic, Tratatul de la Nisa și Amsterdam, tratatele de aderare a noilor țări-membre la Comunitățile Europene și, respectiv, la UE.

Toate aceste acte sînt de o putere juridică incontestabilă și reprezintă categoria dreptului primar. Actele dreptului secundar sînt toate actele normative emise de către instituțiile Uniunii europene; hotărârile Curții Europene de justiție; tratatele internaționale a UE și a statelor-membre; normele de drept național.

Precum am menționat anterior, decizia de formare a Uniunii vamale, cu participarea Rusiei, Belarusiei și a Kazahstanului, a fost adoptată la 6 octombrie 2007, la summit-ul Comunității Economice Euro-Asiatice. În cadrul acordurilor semnate, a fost aprobat Planul de Acțiuni cu privire la formarea respectivei uniuni integraționiste. Urătoarea etapă a devenirii Uniunii Vamale este anul 2010. De la 1 ianuarie a acestui an, cele trei state au început să aplice în comerțul lor cu statele terțe tariful unic vamal în baza Nomenclatorului Unic de Mărfuri și a acțiunilor coordonate de reglementare netarifară. În plus Rusia, Belarus, Kazahstan au pus la punct înlesnirile tarifare și tarifele preferențiale pentru mărfurile importate din țările terțe. Începînd cu 6 iulie 2010, pentru toate cele trei țări, intră în vigoare Codul Vamal al Uniunii Vamale[19]. Ultima etapă în edificarea acestei organizații reprezintă anularea controlului vamal (1 iulie 2011) la hotarele țărilor fondatoare. Începînd cu 1 ianuarie 2012, pe întreg teritoriul Uniunii Vamale, începe să funcționeze Spațiul Economic Unic, organele de conducere ale căruia erau reprezentate de către Consiliul Economic Superior Euroasiatic și Comisia Economică Euroasiatică[20].

Baza legislativă a Codului Vamal al Spațiului Economic Unic include: însuși Codul Vamal al Uniunii, Tratatul internațional al statelor-membre ale Uniunii Vamale, ce reglementează relațiile de drept în cadrul Uniunii și Deciziile Comisiei Economice Euroasiatice. Problemele, ce nu sînt reglementate de către Codul Uniunii Vamale, sînt soluționate în concordanță cu legislația țărilor membre ale UEEA.

Actualmente, UEEA nu este o Uniune valutară, precum UE, întrucît nivelul dezvoltării economice și structura economică a țărilor membre este diferită. În afară de aceasta, țările membre necesită o serioasă modernizare a economiilor naționale pentru a realiza o eficientă tranziție la dezvoltarea post-industrială. Mai mult este necesară în acest plan, elaborarea bazei legislative.

Un serios impediment în calea acestui parcurs integraționist este lipsa Ucrainei din lista țărilor participante. Moldova și Georgia, de-ase-menea, s-au detașat serios de procesul integraționist din această zonă, în special după semnarea Acordului de Asociere cu UE. Nici Azerbaidjanul nu reprezintă un candidat cert la acest proces. Deși conducerea acestei țări n-a semnat Acordul de Asociere cu Uniunea Europeană, ea, totodată, nu face declarații pro – UEEA. Mai multe șanse pentru a deveni membri ai Uniunii Economice Euro-Asiatice le aparține Kirghizstanului și Tatarstanului. Deja în 2012-2013, aceste state și-au declarat intenția de a deveni membri ai UEEA. Rămîne de văzut opțiunea clară pe care trebuie s-o facă Turkmenistanul și Uzbekistanul, care sînt tot mai mult amenințate de pătrunderea grupărilor radical-islamice din Afganistan.

În acest sens, parcursul UEEA spre o economie modernistă, post-industrială, cu un înalt grad de integrare economico-financiară, riscă să treneze mai mult timp, fapt ne producînd riscuri, în special de ordin social, dar și birocratico-administrativ, în baza așteptărilor exagerate.

Revenind însă la Uniunile Vamale – UE, UEEA cu statut de componente principale în edificarea Uniunilor integraționiste, vom menționa că ele se deosebesc, în primul rînd, prin tempourile de institu-

ționalizare, precum și prin condițiile de mediu al dezvoltării economice al statelor participante sau pretendente. Dacă Uniunea Vamală UE este instituționalizată treptat, prin aplicarea mecanismelor de socializare și convingere, după care intră în vigoare actul normativ și implementarea acestuia, atunci Uniunea Vamală UEEA este instituționalizată într-un timp foarte restrâns, acțiunile normative anticipând mecanismele de socializare și convingere. Se observă foarte ușor că toate acțiunile de edificare a UEEA încep la 1 ianuarie a respectivului an. În acest sens, este destul de sesizabilă intervenția factorului administrativ – subiectiv, forțarea procesului integraționist, devansarea acțiunilor de socializare față de cele administrativ-legislative. Toți acești factori, în opinia noastră, vor produce în timp și efecte negative în ceea ce privește durabilitatea sistemului integraționist. Fenomenul vă fi amplificat și din cauza serioaselor diferențe în dezvoltarea economică și socială a statelor post-sovietice. Conform datelor oferite de Banca Mondială, PIB-ul țărilor post-sovietice, participante, într-un fel sau altul, la procesul integraționist Euro-Asiatic, este foarte diferit de la țară la țară. De exemplu PIB-ul, pe cap de locuitor al Rusiei în 2012 era de 14037 dolari, iar al Kazahstanului, Azerbaidjanului și Belarusiei era, respectiv, de 12116 dolari; 7164 și 6685 dolari; al Armeniei, Kîrgîzstanului și Uzbekistanului era de 3351, 1160 și respectiv 1717 dolari [21].

Uniunea Euro-Asiatică încearcă să implementeze în practica edificării multe elemente din experiența Uniunii Europene, trecînd, deseori, peste anumite etape de instituționalizare sistemică, încercînd să se egaleze cu vis-à-vis-ul său. În acest sens, formalizarea rapidă a relațiilor integraționiste presupune cîteva eventuale alternative.

Alternativa negativă. Formarea forțată a structurilor protostatale în cadrul Uniunii Euro-Asiatice poate potențial direcționa spre situații de conflict și impunerea „dirijării mecanice” a acestor situații din cauza lipsei instrumentarului necesar, inclusiv cel legislativ. În rezultat, apare criza instituțională și erodarea în avalanșă a construcției Unionale.

Alternativa pozitivă. Reacția membrilor Uniunii Euro-Asiatice la formarea rapidă a structurilor de administrare supranaționale și impunerea acestora conform prescripțiilor, poate fi moderată în legătură cu faptul că statele membre ale Uniunii, acum 25 de ani constituiau împreună URSS-ul, iar în memoria politică a națiunilor și a claselor politice naționale preponderent s-au păstrat laturile pozitive care într-adevăr au fost: prietenia popoarelor, știința și studiile universitare la un nivel înalt, funcționarea perfectă a lifturilor sociale, responsabilitatea instituționalizată a „Centrului” pentru buna derulare a treburilor social-economice în „Republicile Unionale”.

Alternativa mai puțin probabilă. Parcursul rapid și eficient al integrării statelor-membre ale Uniunii Euro-Asiatice, formarea tuturor mecanismelor de administrare și a bazei legislative conformate „aquisului communautaire” va direcționa spre formarea mega-Uniunii Euro-Asiatice, de la Vancouver și pînă la Vladivostok.

Uniunea Europeană, spre deosebire de cea Euro-Asiatică, se axează pe cîteva construcții care o fac să fie mult mai viguroasă, dinamică în dezvoltare și imună la crizele economico-financiare.

În primul rînd, toată activitatea practică de dezvoltare a Uniunii Europene se axează pe profunde viziuni filosofice din cele mai timpurii etape istorice, precum și pe serioase abordări teoretice cu privire la construcția unională federativă a Europei. Lista reprezentanților acestor viziuni și abordări teoretice de-a dreptul este impunătoare, de aceea îi vom numi doar pe cîteva dintre ei: Rousseau, Kant, Nietzsche, Heidegger, Coudenhove-Kalergi, Spengler, Schumann, Monnaie ș.a.m.d. În al doilea rînd: serioasele premise istorice cu privire la „Europa unită” au fost materializate de mai multe ori și sub diferite forme – imperiu, „concert al națiunilor” sau uniunea benevolă. Este important să notăm că Europa și liderii europeni au știut să însușească lecțiile istorice, să sintetizeze experiența negativă și cea pozitivă și să propună popoarelor europene soluții și decizii optime. În al treilea rînd,

crearea și menținerea în faza activă a unui complex și eficient sistem ideologic a contribuit, indiscutabil, la consolidarea națiunilor europene în fața „dușmanului comun”. Până la sfârșitul sec. al XIX-lea, în calitate de sperietoare continentală era considerat Imperiul Otoman, iar în acel timp și, practic, până în prezent, acest rol este atribuit Imperiului Rus/ Sovietic, Federației Rusie. În al patrulea – puternica motivație de a conviețui pașnic evitând războaiele intra-europene, care s-a manifestat, pe de o parte, prin frica în fața pericolului unui nou război mondial, pe de altă parte, prin voința guvernelor europene de a suprima ambițiile agresiv-imperiale. În diferite perioade istorice, Grecia, Italia, Spania, Portugalia, Anglia, Franța și Germania au fost mari puteri economice, militare și imperiale, fapt ce a marcat puternic memoria istorică a acestor națiuni. Fără această voință politică, fără frica față de un nou război mondial, fără conștientizarea profundă a necesității de a trăi în pace, aceste state nu ar mai fi conviețuit atât de ușor pe vechiul continent. În al cincilea rând, necesitatea marilor piețe, concurența economică acerbă, necesitatea investițiilor voluminoase în atât mari sisteme de producere, cât și în știință și programele sociale îi face pe europeni să se țină împreună.

Toți acești piloni de rezistență pot fi considerați, cu anumite rezerve, drept factori care depind mai puțin de curentele politice europene sau aspirațiile agresiv-expansioniste ale politicianilor europeni. Aceste construcții mentale sînt mai viguroase și mai durabile, în opinia noastră, chiar decît unele instituționalizate.

Referitor la istoricul și perspectiva dezvoltării UEEA (prin prisma celor expuse), menționăm că ar fi complicat să trecem în revistă asemenea „construcții” pe care s-ar axa activitatea eficientă și durabilă a acestei Uniuni. Unul dintre experții Fondului «Наследие Евразии» („Moștenirea Eurasiei”) nota, în legătură cu aceasta, că procesul integraționist în arealul post-sovietic amintește de „proiectul construcției unei case fără un plan arhitectural”. Condițiile edificării Uniunii state-

lor post-sovietice cedează în mod serios în fața celor condiții care au întemeiat Uniunea Europeană. Relațiile lingvistice, culturale, comunitatea etnică, asemănarea socio-psihologică, trecutul imperial comun, inclusiv cel sovietic, se dovedesc a fi forțe portante slabe în această construcție economică și geopolitică – UEEA.

Atît pentru UE cît și pentru UEEA, riscurile de slăbire și erodare structurală și funcțională sînt evident diferite. Doar un singur pericol, care ar fi comun pentru ambele Uniuni, rezidă în intensitatea și nivelul formalizării relațiilor unionale. Cu cît mai profunde și mai formalizate sînt relațiile unionale, cu atît mai repede ele se transformă în structuri ierarhice de stat, iar probabilitatea crizelor, în special, a crizelor profunde, a crizelor distrugătoare devine mai verosimilă.

Este evident că în cadrul Uniunilor statale apare, mai devreme sau mai tîrziu, problema interesului național și al liderismului, în primul rînd cel economic, iar, în consecință, și a celui politic. Sistemul rămîne a fi stabil cînd nu apar asemenea probleme (cazul ideal); acesta rămîne a fi relativ stabil cînd liderismul este reprezentat de către un singur actor, care este și factorul formator de sistem; mai complicat este atunci cînd, în cadrul acestor formațiuni, se manifestă doi sau mai mulți lideri, fiecare demonstrîndu-și importanța de prim factor în sistem. Cele expuse pot fi considerate drept un model alternativ al relațiilor unionale, or, uniliderismul poate să se transforme într-un dictat economico-politic, care, eventual, poate să provoace o reacție consolidată de protest din partea statelor membre, iar biliderismul poate să producă stabilitate în sistem, conștientizînd faptul că Uniunea nu poate fi durabilă în lipsa unuia dintre lideri.

Pentru a demonstra această teză vom recurge la analiza relațiilor de liderism în cadrul Uniunii Europene.

Relațiile dintre Germania și Franța, în opinia specialiștilor, în mare parte, determină perspectivele dezvoltării în continuare a Europei Unite. În acest sens este, incontestabil faptul că Germania nu va putea

consolida UE fără Franța și viceversa. Conștientizarea acestui fapt, serios influențează comportamentul elitelor naționale ale acestor două țări[22]. Cheia viitorului european, al Europei unite se află în mâinile Parisului și ale Berlinului. Fără “concertul” acestor doi lideri europeni, UE nu va putea să devină un centru de putere, capabil să construiască un puternic și eficient sistem politic, economic și social European, împotriva căruia se pronunța chiar unii membri ai UE [23].

Trebuie să recunoaștem însă că, în virtutea relațiilor istorice destul de sinuoase dintre Franța și Germania, nici una dintre ele nu au reușit să diminueze esențial din serioasele diferențe de ordin ideologic, cultural, psiho-social, comunicațional, aceste relații fiind agravate de tragica experiență bilaterală din sec. al XIX-lea prima jumătate a sec. al XX-lea.

Actualmente, Germania și Franța reprezintă un tandem ce se caracterizează printr-un fel de parteneriat antagonist, ambele țări fiind marcate de caracteristici care le deosebesc și totodată le îndepărtează. Practic, toate aceste trăsături deosebitoare au la bază adânci rădăcini istorice și sistemice.

Dacă Franța este o țară preponderent de orientare ideologică de stînga, atunci Germania împărtășește în special, viziunile liberal-conservative; Franța este un stat unitar în care rolul ”Centrului” este determinant, în timp ce Germania reprezintă etalonul european al statului federativ, cu o adîncă tradiție a regiunilor autonome; națiunea franceză se bazează pe identitatea politico-civică, cea germană preponderent pe cea culturală (concepția *Leitkultur*); Franța este țara care trece printr-un serios proces de deindustrializare, mizînd, în special, pe dezvoltarea sferei serviciilor sociale, Germania a fost și continuă să rămîină țara cu cea mai dezvoltată economie industrială; Franța reprezintă un stat accentuat social, care intervine serios în mecanismele de piață, în timp ce Germania este o țară cu o economie de piață ”clasică”, avînd totodată și un eficient sistem de asistență socială [24].

În afară de aceasta, suveranitatea Germaniei este limitată mai mulți ani la rînd, drept consecință a calității sale de membru NATO,

Franța (cel puțin pînă la președenția lui Nicolas Sarkozy), pe parcursul a mai mulți ani, s-a distanțat de structura militară a Alianței Nord-Atlantice, cu scopul de a-și păstra la maximum suveranitatea. Mai mult, Germania este o țară cu tradiții religioase profund creștină, respectînd totodată și standardele statului laic, Franța este, în principiu, un stat laic ce se axează de mai multe secole pe tradiția ateistă, fapt consemnat în legislație și în conștiința socială franceză. În sfîrșit, Germania promovează activ propriul model federativ pentru implementare în cadrul UE, Franța, dimpotrivă, manifestă anumite temeri cu privire la integrarea continuă, care este concepută drept amenințare la adresa suveranității naționale, principiului ”Republicii unitare și indivizibile” [24].

Ținînd cont de diferențele menționate și de faptul că prioritățile concurențiale ale Germaniei în fața Franței sînt incontestabile (sectorul industrial foarte dezvoltat și supraputernic; sectorul social modernizat și relativ degajat; clasa de mijloc reprezintă angajații în sectorul de producție, mai puțin fiind bugetari; adaptivitatea uimitoare a pieței muncii; costul relativ ieftin al brațelor de muncă, (în virtutea lipsei exagerate de înlesniri sociale), relațiile dintre aceste două centre/țări europene pune la îndoială perspectiva sincronizării ”forțelor de tracțiune” ale acestora pe calea integrării continue a UE. În aceeași ordine de idei, trebuie să înțelegem că structura instituțional-administrativă și decizională a Uniunii Europene este capabilă să compenseze eficient și prompt deficiențele de relații între Germania, Franța și restul membrilor unionali.

Natura riscurilor din cadrul UE se deosebește esențial de cea care caracterizează situația din UEEA, dar care comport, în opinia unor specialiști, consecințe mult mai negative. Pentru a fi mai echidistanți și mai puțin subiectivi, vom aborda această latură a problemei din perspectiva viziunilor unor savanți ruși, recunoscuți prin capacitatea lor analitică, care consemnează că UEEA însumează, chiar de la bun început, două componente motivaționale antagoniste: geopolitică și economică. Pentru partenerii Rusiei – Kazahstanul, Belarusia, Arme-

nia - Uniunea reprezintă, în primul rind, o structură economică. În legătură cu acest fapt, Nursultan Nazarbaev s-a impus atât de hotărât pentru a înlătura tot ce se referă la suprastructura politică a UEEA. Pentru Rusia însă, acest proiect este mai curînd, unul geopolitic. El se potrivește perfect aspirațiilor Moscovei de a restabili influența sa incontestabilă în spațiul postsovietic și să devină centrul de atracție a țărilor vecine [25].

În afară de aceasta, însăși structura UEEA condiționează un astfel de rol al Rusiei, care reprezintă 90% din toată economia Uniunii. Aceasta ne vorbește de faptul că prin definiție componentii Uniunii nu pot fi egali între ei, cu atât mai mult că Rusia ca cea mai mare și mai bogată țară, va fi, obiectiv, și donatorul principal, în schimbul unor cedări politice din partea statelor – partenere [26].

Un incontestabil risc pentru durabilitatea UEEA, în opinia noastră, este natura regimurilor politice în țările membre, care au, mai mult sau mai puțin, un caracter autocratic (într-o măsură mai mică acest fenomen se manifestă în Federația Rusă, într-o măsură mai mare - în Kazahstan și Belarus). Desigur, însuși procesul integrării va facilita tranziția democratică, însă UEEA nu va putea schimba formele de administrare statală și de continuitate a puterii, care pot deveni serioși factori de risc pentru această structură unională. De asemenea atrage atenția și intensificarea mișcării naționaliste în Kazahstan, și exploatarea exagerată a ideii “Lumea rusă” (Русский мир) în Rusia, care deseori, deraiază spre susținerea mișcărilor iridentiste din țările adiacente.

Un alt risc pe care-l înregistrează opinia analiștilor ruși este de caracter geopolitic. Ambițiile actuale ale Rusiei de a transforma Uniunea Euro-Asiatică într-un pol de putere în lumea multipolară, sustrage energia edificatoare de la procesul consolidării Uniunii ca atare. Or economia UEEA constituie nu mai mult de 3% din economia mondială și avînd o economie de cinci ori mai mică decît a Uniunii Europene și de patru ori – decît cea a Chinei, puțin probabil că se poate de conceput o perspectivă clară cu privire la crearea unui asemenea pol.

În afară de aceasta aspirațiile Moscovei de a completa rîndurile UEEA cu noi membri, cum ar fi Turcia, Iran, Vietnam, nu sunt chiar atît de reale nici într-o perspectivă mai îndepărtată. Mai mult, Rusia ar risca să-și piardă poziția de lider în cadrul Uniunii[26].

Trebuie să menționăm în acest context, că nu s-a reușit punerea la punct a tuturor mecanismelor ce țin de buna funcționare a Uniunii Vamale, din cadrul Uniunii Euro-Asiatice care, după cum am menționat (comparînd-o cu cea din cadrul Uniunii Europene), reprezintă un proces îndelungat și meticulos. Primele semnale, însă, sînt simptomatice. Uniunea Vamală presupune o politică vamală unică în raport cu statele terțe, care nu sunt membre ale Uniunii. Poziția Kazahstanului și a Belarusiei referitor la sancțiunile economice impuse Rusiei și acțiunile acestora cu privire la importul mărfurilor mai apoi reexportate nu permit să avem în vedere o politică unică și acțiuni coordonate în acest sens. Intervențiile Rusiei din această perspectivă, uneori destul de categorice, produc și mai pronunțate disensiuni între fondatorii UEEA. Mai mult, în accepția politicienilor euroatlantici, UEEA este un proiect antieuropean și antiamerican. Din ce în ce mai mult, se socializează ideea de rezistență împotriva acestui proiect, în special în rîndurile opozițiilor politice din țările membre sau țările aspirante. Funcționarii UEEA încearcă să facă față acestor provocări, însă vocea lor este încă slab auzită, în comparație cu impactul informațional occidental [27].

Încheind acest segment analitic, învederăm că anume construcțiile integraționiste, drept expresie a procesului continuu de globalizare, sînt în special, rezultatul activității umane care însumează multitudinea de interese personale, de grup și naționale. Ele condiționează nu doar procesul de dezvoltare și ascendența edificatoare, dar și apariția disensiunilor și conflictelor dintre statele membre, care, la rîndul lor, pot degenera în crize locale sau chiar sistemice. Durabilitatea acestor construcții va depinde de profunzimea premiselor, temeinicia motiva-

țiilor și a scopurilor scontate, capacitatea administrativă de a armoniza eficiența instrumentariilor „comunitare”, „federative” și „supranaționale”, fapt care eventual, va produce un sistem decizional echilibrat în toate domeniile de activitate din cadrul Uniunilor interstatale.

Referințe bibliografice:

1. Tratatul de la Maastricht privind Uniunea Europeană.// http://europa.eu/legislation_summaries/institutional_affairs/treaties/treaties_maastricht_ro.htm
2. Acordul Nord - American de Comerț Liber.
<http://www.slideshare.net/victoriacebotari10/nafta-29836021>
3. Азиатско-Тихоокеанское экономическое сотрудничество (АТЭС)
http://ostranah.ru/_lists/international_organizations.php?id=5
4. Россия, Белоруссия и Казахстан создали Евразийский союз//
<http://vz.ru/news/2014/5/29/689070.html> 5. Etapele de constituire și afirmare a Uniunii Europene.// <http://www.mfa.gov.md/etape-istorice-ue/>
6. Tratatul de instituire a Comunității Europene a Energiei Atomice (Euratom).
http://europa.eu/legislation_summaries/institutional_affairs/treaties/treaties_euratom_ro.htm
7. Uniunea Europeană.// http://ro.wikipedia.org/wiki/Uniunea_European%C4%83
8. Uniunea Europeană // http://europa.eu/about-eu/eu-history/1970-1979/1978/index_ro.htm
9. Parlamentul European // http://ro.wikipedia.org/wiki/Parlamentul_European#Istoric
10. Шенген (Шенгенское соглашение) // <http://www.schengen.eu/>
11. Extinderea Uniunii Europene // http://ro.wikipedia.org/wiki/Extinderea_Uniunii_Europene#istoricul_procesului_de_extindere
12. Uniunea Euroasiatică// http://ro.wikipedia.org/wiki/Uniunea_Euroasiatic%C4%83
13. Договор об учреждении ЕврАзЭС.// <http://www.evrazes.com/about/history>
14. Договор о Евразийском экономическом союзе вступил в силу.
<http://www.aktau-business.com/2015/01/01/dogovor-o-evraziyskom-ekonomicheskom-soyuze-vstupil-v-silu.html>
15. Comunitatea Statelor Independente.
http://ro.wikipedia.org/wiki/Comunitatea_Statelor_Independente
16. Zona de Comerț Liber din cadrul CSI.
http://ro.wikipedia.org/wiki/Zona_de_Comer%C8%9B_Liber_din_cadrul_CSI
17. Declarația Schuman, 9 mai 1950. // http://europa.eu/about-eu/basic-information/symbols/europe-day/schuman-declaration/index_ro.htm
18. Настала пора распорядится возможностями интеграции. // <http://gpolitika.com/?p=8560>
19. Uniunea Vamală în cadrul UE
http://europa.eu/legislation_summaries/customs/index_ro.htm

20. Европейский таможенный союз. // http://mobile.studme.org/177711108022/ekonomika/evropeyskiy_tamozhennyu_soyuz_ets
21. Как менялся ВВП на душу населения в постсоветских странах (\$) // Коммерсант.ру // <http://Kommersant.ru/doc/2402325>
22. Vezi: Министр экономики Франции выступил против политики Германии в ЕС // http://polit.ru/news/2014/08/24/france_against/
23. Vezi: Франция, Германия, Дания. Кто не прочь подать на развод с ЕС// <http://www.aif.ru/politics/world/1348831>
24. Vezi С. Бирюков. Германия и Франция: к согласию во имя Европы? // Мировая экономика и международные отношения. 2014. № 12, р. 83.
25. Vezi: Политика впереди экономики. Риски и перспективы Таможенного Союза ЕврАзЭс // <http://sceis.use.ru/publications/73645471.html>; Соглашение об ассоциации с ЕС: перспективы и риски// <http://www.trust.ua/news/69991-soglashenie-ob-associatii-s-es-perspektivy.-i-rischi.html>.
26. Vezi: Александр Гушин. Евразийский Союз – риски и перспективы// <http://www.politcom.ru/18207.html>
27. Vezi: Татиана Валовая. Евразийский Союз – не анти европейский проект// <http://ria.ru/interview/20131106/974859563.html>

Capitolul II. Uniunea Europeană: istorie și contemporaneitate

1. Inițierea procesului integrării statelor europene

2. Instituțiile Uniunii Europene: mecanismul conlucrării

3. Sistemul politic european

4. Tratatul de la Lisabona. Un nou pas pentru Europa unificată

II.1 Inițierea procesului integrării statelor europene

În perioada de la sfârșitul anilor '40 până la sfârșitul anilor '70, atât în cercurile academice cât și în întreaga societate, a predominat interpretarea federalistă a integrării europene. Potrivit surselor istorice respective, Congresul de la Haga din 1948 și Comunitatea Europeană de Apărare (odată cu ea Comunitatea Politică Europeană), de la începutul anilor '50, au fost ratate șanse mari; statul-națiune se afla de mult timp în declin; iar Comunitatea Europeană a Cărbunelui și Oțelului (CECO) și Comunitatea Economică Europeană (CEE) au prevestit apariția ulterioară a unor State Unite ale Europei. Totodată, cercetătorii și analiștii Comunității Europene prezentau o imagine mai realistă a procesului de integrare europeană, prevestind revizionismul lui Alan Milward din anii '80. Viziunea milwardiană asupra integrării europene (că aceasta era ghidată de interese economice și sociale naționale și că statul-națiune și supranațiunea nu sunt doar compatibile, ci și se potențează reciproc) a devenit de atunci, dominantă. Mai recent, deschiderea accesului la arhivele naționale și la alte fonduri documentare și reliefarea politică crescândă a integrării europene au contribuit la o explozie de cercetări istorice asupra Uniunii Europene (UE). La fel, au contribuit și lucrările lui Andrew Moravcsik, un politolog a cărui teorie a interguvernamentalismului liberal se bazează pe studii specifice de caz din istoria integrării europene. John Gillingham, unul dintre principalii istorici ai UE, vede procesul de integrare europeană ca pe o luptă epică între economia dirijată și forțele pieței.

Este greu să te abții de la idea de a începe un capitol despre interpretările și explicațiile istorice ale integrării europene cu următoarea afirmație a lui Alan Milward, cel mai influent istoric al procesului: “Istoriografia integrării europene este dominată de legendele unor mari personalități. Multe istorii subliniază rolul unui mic grup de lideri de stat împărtășind aceeași viziune. Pentru susținătorii Comunității [Europene] aceștia au devenit niște sfinți, oameni care s-au ținut ferm de credința lor în unitatea europeană și, prin justetea convingerilor lor și prin perseverența acțiunilor lor, au depășit îndoielile și neîncrederea celor din jur. Monnet, Schuman și Spaak sunt onorați mai presus de ceilalți, deși Adenauer și De Gasperi le sunt aproape egali ca importanță. Fotografiiile lor decorează pereții sediului Comisiei la Bruxelles, iar reproducerile color, ieftine, ale sfântului principal Monnet decorează birourile slujitorilor lor fideli pe pământ.” Tonul și conținutul acestei declarații impetuoase, care reprezintă alineatul introductiv al capitolului intitulat provocator „Viațile și învățăturile sfinților europeni”, din extrem de importanta carte a lui Milward, “Salvarea europeană a statului-națiune”, explică de ce autorul este ca un spin în coastele presupușilor acoliți ai proiectului european, cei care-i venerază pe așa-numiții părinți fondatori. Nu este de mirare că Milward este privit ca fiind istoricul revizionist numărul unu al integrării europene, cel care aproape de unul singur a răsturnat viziunea predominantă despre apariția, în anii '50, a CECO și CEE, conform căreia noile entități supranaționale vesteau căderea statului-națiune și edificarea Europei federale.

Însă această evaluare a impactului lui Milward și a istoriografiei integrării europene este oarecum derutantă. Într-adevăr, părinții fondatori aveau destui discipoli. Jean Monnet, care, de fapt, era ateu, a avut cei mai numeroși și mai plini de zel succesori. Pe lângă relativ puținii hagiografi, totuși, chiar de la bun început (anii imediat postbelici), integrarea europeană a atras o armată de cronicari, comentatori, analiști și observatori care au produs o cantitate uriașă de materiale, cu grade

diferite de calitate și utilitate, despre Comunitățile Europene în dezvoltare. Cronicile timpurii despre integrare variaau de la cele idolatrizante, caricaturizate amuzant și nestingherit de către Milward, la cele factologice - genul de surse de la care pornea Milward în fundamentarea unora din teoriile sale presupuse a fi revizioniste. În plus, istoriografia integrării europene a început cu adevărat abia în anii '80, în primul rând din cauza pentru că majoritatea materialelor în legătură cu integrarea europeană, produse în deceniile precedente, nu erau opera unor istorici sau, mai precis, nu aveau valoare istorică, având în vedere că gama completă a materialelor pentru studiul integrării europene a început să fie disponibilă doar la sfârșitul anilor '70, după desecretizarea majorității documentelor de stat din perioada postbelică timpurie (conform regulii standard de „treizeci de ani”). Strict vorbind, istoriografia integrării europene a început cu adevărat atunci când, în cadrul conferințelor și în publicații, s-au răspândit cercetările bazate pe arhive. La început, cercetările respective au început, acestea erau dominate nu de legendele unor mari personalități, așa cum pretinde Milward, ci de viziunea milwardiană conform căreia integrarea era o reacție a politicienilor abili și a funcționarilor civili receptivi (inclusiv a părinților fondatori) la necesitățile statului-națiune, într-un moment critic al istoriei europene. O mare parte din primii istorici ai integrării europene, pionierii anilor '80, erau discipoli ai lui Milward și nu ai lui Monnet, mulți dintre ei activând împreună cu Milward la Institutul Universității Europene din Florența. Milward și-a lăsat amprenta asupra istoriografiei integrării nu atât cu lucrarea “Salvarea europeană a statului-națiune”, apărută în 1992, cât, în primul rând, cu “Reconstrucția Europei Occidentale”, care a apărut în 1984 și conținea multe din ideile pe care le-a dezvoltat ulterior. Departe de a fi un revizionist, Milward a fost un pionier al cărui raționament al integrării europene, construit în jurul statului, a devenit imediat punctul de vedere general

acceptat, cel puțin printre istoricii profesioniști, situația, de atunci, rămânând neschimbată.

Capitolul de față începe cu schițarea interpretării federaliste a evoluției integrării europene în primii ani postbelici, o istorie ce a dominat în sursele istorice oficiale și populare asupra proiectului european până pe la începutul anilor '80. În afară de interpretarea federalistă, mai era totuși foarte multă informație cu privire la Comunitățile Europene și descrieri ale dinamicilor integrării europene, furnizate de savanți abili și alți observatori, ale căror contribuții sunt examinate în compartimentul ce urmează. Acumularea unor asemenea informații și descrieri a erodat treptat credibilitatea interpretării federaliste și a pus bazele așa-numitului atac milwardian asupra acesteia. După o evaluare a contribuției embrionare a lui Milward la istoriografia integrării europene, capitolul face o trecere în revista a cercetărilor recente, inclusiv a lucrărilor lui Andrew Moravcsik, care, combinând istoria și științele politice, a avut un rol major în domeniul cercetării UE, și ale lui John Gillingham, un important istoric al UE.

Ideea de integrare europeană nu a fost niciodată mai populară ca în perioada imediat următoare celui de-al Doilea Război Mondial. Experiența anilor interbelici, când naționalismul virulent era în ascensiune; a Războiului Mondial și apoi a începutului Războiului Rece a întărit în Europa Occidentală (cea de Est aflându-se sub strictul control sovietic) orientarea populară spre încheierea unor noi acorduri în relațiile internaționale. Se discuta foarte mult (la întruniri publice, în cărți, în pamflete și în mass-media) despre înlocuirea sistemului tradițional de relații între statele Europene cu noi acorduri federale sau confedérale. Existau diverse propuneri, implicând un anumit grad de suveranitate împărțită între statele participante și formarea unor instituții europene supranaționale. Personalități publice și savanți politici de pe ambele părți ale Atlanticului se întreceau pe ei înșiși în susținerea ideii de federație europeană, rareori definită cu precizie. Cuvinte

ca „integrare”, „uniune” și „supranaționalism” erau promovate în calitate de leac universal pentru maladiile Europei. Aceasta a dat naștere, la sfârșitul anilor '40, mișcării europene, reprezentată a tunci de o adunare haotică de indivizi și grupuri de interes din tot spectrul politic, de la stânga noncomunistă la extrema dreaptă discreditată.

Interesul pentru o federație europeană a culminat la Congresul Europei, o adunare pompoasă ce a întrunit peste 600 de europeni influenți din șaisprezece țări, care a avut loc la Haga în mai 1948. Participanții, printre care și politicieni europeni de prim rang, au căzut imediat de acord în privința necesității unității europene, însă nu au ajuns la un numitor comun asupra a ceea ce presupune, de fapt, această unitate. Ei au decis totuși să înființeze o organizație internațională, Consiliul Europei, care să includă o adunare parlamentară. Federaliști înflăcărați, precum italianul Altiero Spinelli, doreau ca aceasta să fie o adunare constituantă, însărcinată cu elaborarea Constituției Statelor Unite ale Europei. Agitația și amprenta mișcării europene au dat naștere unui grup de scriitori înflăcărați, care au promovat o interpretare a integrării europene ce a căpătat un grad considerabil de circulație în deceniile următoare. În opinia lor, Congresul Europei a fost o mare șansă ratată: în loc să producă structura instituțională pentru o viitoare federație europeană, Congresul a avut ca rezultat o organizație ineficientă, Consiliul Europei, ce nu a făcut decât să faciliteze schimbul de idei și informații în probleme sociale, legislative și culturale, între statele din cadrul său. În acest plan, Richard Mayne, membru proeminent al mișcării europene își amintea: Era minunat să fii martor al perioadei de început. Dacă e să ne uităm în urmă, prin arhivele îngălbenite și prăfuite de acum vreo treizeci de ani [din 1962], este greu să scriem fără ironie sau amărăciune despre atâtea speranțe dezamăgite. În 1949, credința - și presiunea publică - se pare că au răsturnat munți: s-a constituit o adunare oficială de parlamentari din zece țări: agitația plutea în aer: posibilitățile păreau nelimitate. Curând însă a devenit

clar că realitatea Adunării de la Strasbourg era o umbră palidă a aspirațiilor fondatorilor.

În opinia federaliștilor, problema era în interguvernamentalismul inflexibil, sintetizat de Marea Britanie și personificat de ministrul de externe britanic Ernest Bevin și fostul premier britanic Winston Churchill, politicieni aflați pe părți opuse ale baricadei politice (Bevin era social-democrat, iar Churchill-conservator). Bevin nu făcea un secret din lipsa sa de interes pentru federalismul european, iar Churchill a flirtat cu ideea respectivă. Pentru prima dată, în iunie 1940, când Franța era aproape de un eșec militar, Churchill a propus crearea unei Uniuni anglo-franceze. A doua oară, într-un discurs rostit la Zurich în 1946, Churchill a propus formarea unor „State Unite ale Europei”. Dat un autoritarism în perioada postbelică, în calitate de cel mai important om de stat al Europei, discursul lui Churchill a suscitat o atenție considerabilă și a înviorat speranțele federaliștilor europeni. Însă, când a venit vorba să transforme cuvintele în fapte, Churchill n-a vrut să sprijine un Consiliu al Europei cu ambiții federale. Nici Bevin nu era dispus să aprobe o asemenea organizație. Cei doi politicieni și, probabil, majoritatea britanicilor doreau ca cooperarea statelor europene să se desfășoare doar pe linie interguvernamentală. Cu alte cuvinte, guvernele naționale trebuiau să păstreze un control ferm și să nu-și cedeze autoritatea sau suveranitatea încredințând-o unor instituții supranaționale. În acest context a fost inclus un corp ministerial în Consiliul Europei care a reflectat asupra acestei preferințe, considerând inefficientă adunarea.

Interguvernamentalismul incorrigibil al lui Churchill nu i-a surprins pe federaliștii europeni. La urma urmei, fostul premier era un naționalist britanic declarat. Speranțele federaliștilor europeni erau însă atât de mari, încât ei s-au amăgit cu gândul că propunerea înființării unei uniuni anglo-franceze din iunie 1940 ar fi fost mai mult decât un efort disperat de a menține armata franceză în război (Churchill voia ca Franța să continue războiul în Africa de Nord) și că discursul de la

Zurich era un apel răsunător la crearea unei Noi Europe. Interpretarea federalistă a integrării europene califică eșecul Congresului Europei ca pe un punct major de cotitură. Federalismul european și-a adunat forțele de-a lungul deceniilor și chiar al secolelor. Originile sale rezidă în „aspirația continuă către un gen de unitate europeană”, în special din vremurile de glorie ale lui Carol cel Mare, care a devenit Sfânt împărat Roman în anul 800. Nostalgia pentru Sfântul Imperiu Roman revine periodic în contextul federalismului european, în ciuda moștenirii mixte lăsate de Carol cel Mare. Federaliștii europeni citează naiv chemările la unitate europeană, lansate de asemenea intelectuali și politicieni creștini ca Pierre Dubois (pamfletar francez ce a trăit la sfârșitul secolului al XIII-lea și începutul secolului al XIV-lea), Richard Hooker (pastor englez renascentist de la sfârșitul secolului al XVI-lea), Ducele de Sully (prim-ministrul lui Henric al IV-lea la începutul secolului al XVII-lea), William Penn (quaker englez și fondator al Pennsylvaniei în 1682), baronul von Leibniz (filosof german de la sfârșitul secolului al XVII-lea și începutul secolului al XVIII-lea), abatele de Saint Pierre (autorul lucrării “Le Projet de paix perpétuelle” din 1713) și Henri de Saint-Simon (teoreticianul social francez care a scris “Nouveau Christianisme” în 1825). În acest context nu este surprinzător faptul că mișcarea politică de după cel de-al Doilea Război Mondial, creștin-democrată, a îmbrățișat ideea unității europene.

Federalismul european include o colecție bogată de literatură ce adoptă idealurile creștine și subliniază durata și forța așa-numitei idei europene. Dintre susținători, îi putem aminti pe Bernard Voyenne (1954), Denis Hay (1957), Denis de Rougemont (1961), Hendrik Brugmans (1966) și R.C. Mowat (1973). Brugmans a fost primul președinte al Uniunii Federaliștilor Europeni și rector al Colegiului Europei din Bruges, din 1950 până în 1972, de asemenea, laureat al Premiului Carol cel Mare. Colegiul Europei s-a născut din Congresul Europei, atunci când Salvador de Madariaga, scriitor spaniol în exil, a propus instituirea

unui program postuniversitar în domeniul integrării europene pentru studenții din diferite țări. Un grup de cetățeni din Bruges, un oraș medieval pitoresc, situat la aproximativ 80 de kilometri de Bruxelles, a insistat cu succes asupra amplasării colegiului în localitatea lor. Pe parcursul îndelungatei perioade în care a deținut postul de rector, Brugmans a fost un partizan neobosit al federalismului european, deși majoritatea studenților colegiului demonstau un interes mai mare față de stabilirea unor relații amoroase transnaționale și ocuparea unor poziții avantajoase în instituțiile Comunităților Europene. Dimensiunea spirituală a federalismului european le-a dat ere de superioritate multora dintre adepții săi. De-a lungul istoriei, federalismul le părea acestora să fie de o descendență mai nobilă și să fie o cauză mai merituosă decât naționalismul modern, care, în 1945, a împins Europa într-un asemenea haos și dezordine. Mulți scriitori federaliști au anticipat căderea bruscă sau dezmembrarea treptată a statului-națiune și înlocuirea acestuia cu o asociație federală de state. Era axiomatic pentru ei faptul că susținătorii acordurilor politice și al relațiilor internaționale tradiționale erau (în cel mai bun caz) naivi sau (în cel mai rău caz) răuvoitori: Spinelli, la Monnet, Schuman, Spaak și Delors. Dacă Bevin și Churchill au fost, până aici, personaje negative în interpretarea federalistă, Spinelli era eroul pozitiv. Era cineva care a suferit din cauza lui Benito Mussolini, liderul fascist al Italiei, care s-a gândit mult la viitorul Europei și a insistat asupra creării unui Consiliu federal al Europei. Spinelli era un adept al abordării conceptului „marea explozie” a integrării europene, dorind să reconstituie Europa pe principii federale, până când sistemul de stat european încă mai era adaptabil, sau, cel puțin, așa credea el.

Eșecul Consiliului Europei i-a deprimat pe federaliști. Spinelli s-a retras în Italia și n-a mai apărut pe scena europeană timp de două decenii, până când a devenit membru al Comisiei Europene și apoi, în 1979, membru al primului Parlament European ales prin vot direct.

Aici el avea să revitalizeze speranțele federaliștilor prin crearea și promovarea proiectului de tratat de instituire a Uniunii Europene, un text federalist care s-a bucurat de o mare admirație. Între timp, în prim-plan a ieșit Monnet, în ochii multor federaliști, acesta fiind era un personaj straniu. Deși era un susținător înflăcărat al unității europene, Monnet avea o abordare reținută și lipsită de eroism a integrării europene, total opusă celei a lui Spinelli. El era „băiatul de culise”, preferând să avanseze, treptat, spre federația europeană pe calea, deloc festivă, a integrării economice funcționale. De asemenea, el nu era religios și, cu atât mai mult, nu era creștin-democrat (de fapt, nici Spinelli nu era). Nu s-a remarcat nici ca politician, fiind un proeminent funcționar civil național și (înainte de aceasta) internațional. Aproape singurul dintre europenii influenți ai momentului, Monnet nu s-a străduit să ia parte la Congresul de la Haga. Absența lui nu era determinată de îndoieli asupra unității europene, ci de disprețul față de populismul mișcării europene și a componentelor acesteia. Monnet era un elitist și un pragmatist, preferând calea integrării economice funcționale. În opinia lui, cooperarea strânsă a statelor în sectoare economice concrete reprezenta soluția de depășire a divizărilor naționale și de constituire, în cele din urmă, a federației europene. Decizia de a implementa integrarea economică funcțională trebuia să fie luată nu de către cei 600 de delegați la Congresul Europei, ci de către politicienii de forță, în intimitatea ministerelor lor.

Elitismul lui Monnet și absența sa de la Congresul de la Haga nu sunt menționate, de obicei, în relatările istorice federaliste ale istoriei integrării europene, însă sursele istorice respective accentuează nota pe care Monnet a adresat-o, în august 1943, Comitetului Francez de Eliberare Națională din Alger, în care declara că nu va fi pace în Europa, „dacă Statele s-au restabilit în baza suveranității naționale, cu tot ce implică acest lucru, prin intermediul unor politici de prestigiu și al protecționismului economic”. În schimb, Monnet menționa că „Sta-

tele Europei trebuie să formeze o federație sau o «entitate europeană», care le va transforma într-o entitate economică unică". Nota este citată, de regulă, ca o dovadă convingătoare a devotamentului timpuriu și de durată al lui Monnet față de federalismul european. Sursele istorice federaliste cu privire la problema integrării europene nu prea menționează rolul postbelic al lui Monnet în calitate de conducător al planului național francez de modernizare economică, care, în esență, era obraznic de naționalist, consemnând doar că așa-numitul Plan Monnet a fost precursorul decisivului Plan Schuman care anunța formarea CECO.

Dacă privim esențial lucrurile, în orânduirea federalistă, Monnet a asigurat legătura necesară între declinul Consiliului Europei și avansarea, oricât de neatractivă, a CECO. Imediat ce federalismul a trezit anumite dubii la sfârșitul anilor 1940, sau cel puțin așa s-ar prezenta în interpretarea federalistă, Monnet a scos, ca un iepure din pălărie, propunerea de instituire a unui bazin franco-german al cărbunelui și oțelului, aflat sub control supranațional și deschis tuturor țărilor comunitare, cu care avea să fie asociat pentru totdeauna. Cu toate acestea, propunerea nu purta numele lui Monnet, ci pe cel al ministrului de externe francez Robert Schuman. Schuman nu era doar un lider politic formal în planul îndrăzneț al lui Monnet. Fără îndoială, rolul său era cu adevărat esențial pentru succesul planului. În plus, Schuman era personajul ideal pentru interpretarea federalistă a integrării europene. Venind din disputata provincie a Lorenei și crescând pe teritoriul ocupat de germani, Schuman aspira, înainte de toate, la promovarea reconcilierii dintre Franța și Germania. El era nu doar un creștin-democrat, ci și un catolic evlavios, celibatar și pios. În interpretarea federalistă tradițională, declarația lui Schuman conținea toate elementele unei mari drame politice. Franța se afla sub presiune diplomatică intensă din partea Statelor Unite, care îi cereau să renunțe la politica sa punitivă față de Germania și să se împace cu existența noii Republici Federale. Monnet și Schuman doreau să se conformeze, dar nu puteau

împăca frica francezilor de Germania cu, sensibilitatea Franței față de presiunea americană, mai ales, în contextul acutizării Războiului Rece. Soluția (proiectul CECO) i s-a revelat lui Monnet pe neașteptate, pe când se afla într-o excursie, în aprilie 1950. Constrâns de climatul de condamnare la adresa Germaniei, ce caracteriza Franța post-belică, și de o rezervă și inhibiție naturală, Schuman ezitase, până atunci, să facă orice pași de conciliere în direcția inamicului de odinioară. Acum, încurajat de ideea novatoare a lui Monnet, Schuman a acceptat importanta propunere cu discreție și rapiditate.

Pe lângă câștigarea aprobării colegilor săi din guvern, Schuman avea nevoie și de sprijinul cancelarului german, Konrad Adenauer. Folosindu-se de unul dintre contactele lui Monnet în calitate de intermediar, Schuman i-a prezentat în secret lui Adenauer planul său. Conform interpretării federaliste, Adenauer a reacționat cu entuziasm, deoarece, ca și Schuman, avea o dorință personală arzătoare pentru reconcilierea franco-germană. Un motiv mai convingător a fost, cu siguranță, faptul că Adenauer era conștient că în climatul predominant de profundă neîncredere față de Germania, suveranitatea, împărțită reprezenta singura modalitate de reabilitare internațională a țării sale. Numai prin integrarea strânsă cu țările învecinate, Germania putea spera să elimine controalele rămase asupra politicilor sale interne și externe. Federaliștii ignoră, în general, o asemenea explicație realistă, punând accentul, în schimb, pe presupusul idealism european al lui Adenauer și pe principiile lui creștin-democrate. Federaliștii îl adaugă în acest cocktail și pe premierul italian Alcide De Gasperi, un alt creștin-democrat și idealist european de bună-credință, care, însă, a jucat doar un rol marginal în evoluția integrării europene și ale cărui motive veneau atât din îngrijorarea provocată de puterea crescândă a Partidului Comunist Italian cât și din dorința arzătoare de a construi o Europă federală. În pofida entuziasmului provocat de Declarația lui Schuman, nou-creata CECO a fost o dezamăgire pentru federaliștii europeni. Propusa piață

comună a oțelului și cărbunelui era foarte departe de mult dorita federație europeană. Speranțele federaliștilor au crescut din nou, odată cu propunerea (venită tot din partea lui Monnet) de creare a unei Comunități Europene de Apărare (CEA) și cu planul complementar de creare a unei Comunități Politice Europene. Speranțele federaliștilor s-au spulberat, respectiv, în august 1954, atunci când parlamentul francez a refuzat să ratifice tratatul referitor la CEA, din cauza opoziției concomitente a comuniștilor de partea stângă și a gaulliștilor de partea dreaptă, doi inamici declarați ai federalismului european.

Potrivit federaliștilor, eșecul CEA și, concomitent, cel al Comunității Politice Europene, sunt, împreună cu dezvoltarea deficientă a Consiliului Europei, cele mai mari eșecuri din istoria integrării europene, mai mari chiar decât criza politică în cadrul CEE, provocată de către președintele francez Charles de Gaulle în 1965-1966. Neobositul Monnet a elaborat încă un plan de revigorare a integrării europene, de această dată al unei Comunități Europene a Energiei Atomice (Euratom). A mai apărut și un proiect separat de creare a unei piețe comune pentru produsele industriale, bazat pe o propunere anterioară a olandezilor. Aducându-i omagii lui Monnet, pentru că a contribuit la „relansarea” integrării europene la mijlocul anilor '50, interpretarea federalistă nu poate ascunde faptul că Monnet a mizat greșit (pe Euratom) și că nu mai era un jucător politic important (a pierdut toată influența la Paris și a demisionat din funcția de președinte al înaltei Autorități a CECO, predecesoarea Comisiei Europene). Cu toate acestea, federaliștii subliniază (și poate chiar exagerează) rolul grupului de lobby al lui Monnet în problema integrării europene de mai departe, și constituirea Comitetului de Acțiune pentru Statele Unite ale Europei. În viziunea federaliștilor, noul erou era ministrul de externe belgian Paul-Henri Spaak, cel care a asigurat succesul reuniunii miniștrilor de externe de la Messina din iunie 1955, în urma căreia a fost organizată conferința interguvernamentală de la Bruxelles din 1956-1957, ce a

pus bazele creării CEE și a Euratomului. Dar, în interpretarea federalistă, Spaak nu este un personaj atât de fascinant precum Schuman sau poate chiar Monnet. Deși nu puneau la îndoială devotamentul și contribuția acestuia la integrarea europeană, mulți federaliști erau stânjeniți de socialismul și anticlericalismul lui Spaak. În panteonul federaliștilor europeni, Spaak este o “zeitate” inferioară lui Adenauer, Schuman și De Gasperi. Walter Hallstein, primul președinte al Comisiei Europene, probabil ocupă, în panteonul federalist, o poziție puțin mai joasă decât Monnet și, posibil, chiar decât Spaak. Ca și Monnet, Hallstein fusese un oficial de stat de prim rang înainte de a se implica în mișcarea pentru integrare europeană (era secretar de stat în Ministerul de Externe al Germaniei). Hallstein era un federalist zelos, care, în calitate de președinte al Comisiei, a încercat să sublinieze caracterul politic al CEE, intrând, astfel, în conflict cu de Gaulle, cel care, în curând, va deveni cel mai mare ticălos în interpretarea federalistă (mult mai mare decât Bevin sau Churchill, care cel puțin a ținut faimosul său discurs de la Zurich). Ceea ce le părea unor federaliști ca fiind o luptă titanică între doi mari lideri, unul (Hallstein) reprezentând viitorul Europei și celălalt (de Gaulle) agățându-se de trecutul ei, a fost, de fapt, o luptă inegală între un puternic lider național și șeful unei noi instituții europene cu pretenții politice. Deși este posibil ca de Gaulle să se fi împotrivit oricărei consolidări a supranaționalismului CEE, Hallstein a făcut jocul președintelui francez și a îndepărtat alți lideri naționali, utilizând fiecare oportunitate de a împinge integrarea europeană de-a lungul liniilor federale și de a spori puterea Comisiei.

Așa-numita „criză a scaunului gol” și apoi Compromisul de la Luxemburg din ianuarie 1966 au contribuit la o stagnare politică în cadrul CEE care a durat până la începutul anilor '80. Crizele economice din anii 70 au agravat situația. Erau timpuri negre pentru federaliștii europeni, o perioadă când integrarea europeană părea să stea pe loc sau chiar să regreseze. Salvarea a luat chipul lui Jacques Delors, care a

fost desemnat în funcția de președinte al Comisiei în ianuarie 1985 și, mai târziu, în același deceniu, a dirijat programul pieței unice. Către acel moment, interpetarea federalistă a integrării europene se bucura de popularitate în rândul celor ce se gândeau la CEE sau auziseră despre aceasta. Era o istorie a oportunităților pierdute și dobândite a câtorva oameni de stat clarvăzători, ce luptau pentru sufletul Europei împotriva naționaliștilor atavici, a instituțiilor supranaționale ce întruchipau etosul federalismului european și constituiau un embrionic guvern european, a unor bravi eurocrați de la Bruxelles, Luxemburg și Strasbourg, mulți dintre care au fost crescuți în federalistul Colegiu al Europei, care purta torța unității europene. Era istoria fabricată de către CEE însăși în broșuri lucioase și afișe colorate, în Cercul Schuman, situat în inima „cartierului European” din Bruxelles. Viziunea tradițională sau oficială asupra istoriei Comunității Europene a fost încurajată după publicarea memoriilor lui Monnet, mai întâi în franceză, în 1976, apoi și în engleză, în 1978. La momentul respectiv, Monnet era un domn de vârstă înaintată, preocupat deopotrivă de siguranța financiară a soției sale și de moștenirea sa politică. Și-a scris memoriile, luând în calcul ambii factori, deși cartea s-a bucurat de un succes mai mare pe plan politic decât pe cel financiar. Cartea lui Monnet le-a adus aminte oamenilor de existența acestuia, în momentul în care Comunitatea Europeană părea să fie blocată. Consiliul European, o inovație recentă, a ajutat Comunitatea să continue mersul în gol, însă acesta era vădit interguvernamental, implicând convocări regulate ale liderilor naționali, inițial fără președintele Comisiei. Cu toate acestea, Monnet, mereu conformist, și-a dat binecuvântarea. Memoriile lui Monnet descriau o viață lungă și variată, ce includea numeroase aventuri internaționale, întâmplate cu mult înainte ca să urzească Declarația Schuman în 1950, când avea deja puțin peste șaiszeci de ani. Nu este surprinzător faptul că versiunea sa a istoriei Planului Schuman, CECO și a Comitetului de Acțiune o confirma pe cea federalistă, care predo-

mina. Recenziții au fost, în general, îngăduitori, aducându-i omagiu celui care, dacă nu s-a aflat în epicentrul istoriei europene, a contribuit, fără îndoială, la modelarea acesteia în secolul al XX-lea. Moartea lui Monnet, survenită la scurt timp după publicarea memoriilor, a întărit considerația generală față de viziunea sa și a altor federaliști asupra primilor ani de existență a Comunității Europene. Ar fi fost foarte nedrept din partea oricui, la sfârșitul anilor '70, să pună la îndoială viziunea general acceptată.

Walter Lipgens, profesor de istorie la Institutul Universității Europene (IUE) din Florența, între 1976 și 1979, cu siguranță că nu ar fi făcut acest lucru. Din contra, el a dat o doză considerabilă de credibilitate academică istoriei federaliste. Fiind el însuși un federalist convins, Lipgens, inițial la IUE și apoi la Universitatea din Saarland, până la moartea sa, survenită în 1984, și-a asumat colosala sarcină de a încerca să strângă și să publice orice discurs, declarație și probă documentară, stat cu stat, de la mișcarea de rezistență și ulterioara mișcare europeană, în sprijinul integrării europene, însoțindu-le cu anumite comentarii ale istoricilor profesioniști. Conform istoricului britanic D. C. Watt, care n-a participat la proiect, Lipgens le-a cerut colaboratorilor săi din IUE și din alte instituții „să semneze o declarație colectivă privind caracterul recomandabil și inevitabil al creării unei Europe federale unite”. Aceasta era prea mult pentru unii dintre colegii săi. Mai ales reprezentanții britanici, „deja conștienți că în anumite privințe profesorul Lipgens poate luneca într-o atitudine oarecum zaratruștriană față de credința sa, în care Ernest Bevin... avea rolul de prinț al întunericului, au respins ideea ca fiind atât neadecvată, cât și limitantă în sensul că ar permite... excluderea unor teme, incidente, idei și domenii... care erau cu siguranță relevante studiului evoluției europene, dar pe care profesorul Lipgens le considera a fi eretice”. Oricum, apostatilor li s-a permis să participe la proces. Efortul herculeean al lui Lipgens n-a dus la rezultatul scontat. Dânsul nici n-a trăit atât

încât să vadă rezultatele muncii - trei volume publicate. Cel mai mic dintre volumele respective avea peste 800 de pagini, dar era o versiune considerabil redusă a manuscrisului original. În plus, lucrarea n-a fost răspândită în mod uniform printre istoricii europeni, deoarece în domeniu au predominat savanții germani (probabil fiindcă figurau printre contactele primare ale lui Lipgens). E posibil, de asemenea, ca volumele publicate să fi avut un efect contrar celui intenționat de către Lipgens, deoarece contrastul dintre cantitatea de materiale documentare prezentate și acțiunile politicianilor europeni era șocant. De ce multe discursuri, documentele politice și alte declarații oficiale au avut rezultate relativ, atât de neînsemnate?

Cel puțin în cadrul proiectului lui Lipgens, au fost adunate un set de documente utile referitoare la primii ani ai integrării europene. De asemenea, în cadrul acestuia s-a reunit un grup de istorici ai Europei postbelice, mulți dintre aceștia fiind nemulțumiți de restricțiile pe care Lipgens a încercat să le impună asupra lucrărilor lor. Ei erau foarte nemulțumiți și de predominantă interpretare federalistă. Odată cu deschiderea arhivelor naționale ce includeau perioada imediat postbelică, conform regulii generale ce restricționa accesul la documentele guvernamentale timp de treizeci de ani, istoricii au putut, în sfârșit, să exploreze dinamica proceselor naționale de luare a deciziilor în chestiuni variind de la Planul Marshall la CECO. La fel, aceștia aveau la dispoziție un instrument, Comitetul de Legătură al Istoricilor CE, finanțat de către Comisie și menit să-i ajute în acest sens. Alan Milward, un strălucit istoric al economiei, a fost unul dintre acești savanți sceptici, începând cu “Reconstrucția Europei Occidentale” (1984) și culminând cu “Salvarea europeană a statului-națiune” (1992), opera sa discreditând pe larg interpretarea federalistă și stabilind o nouă ortodoxie în istoriografia integrării europene. Totuși, înainte de a ne întoarce la Milward, este important să recunoaștem contribuțiile istoricilor contemporani, ale politologilor și ale altor analiști care ne-au oferit o prezentare

mai completă a Comunităților Europene din anii '50, '60 și '70 decât cea făcută de federaliști, și ale căror lucrări au trecut testul timpului.

II.2 Instituțiile Uniunii Europene: mecanismul conlucrării

„Nimic nu este posibil fără indivizi, nimic nu este durabil fără instituții”, remarcă Jean Monnet, unul dintre arhitecții construcției europene. Această convingere s-a reflectat în modul în care au fost create instituțiile CECO, mod solid, care și-a păstrat forma și structură aproape asemănătoare pînă acum, timp de peste jumătate de secol. Astfel, structura instituțională a Uniunii Europene este fondată pe o organizare cvadripartită, care nu corespunde însă, principiului separațiilor puterilor, în locul acestuia aplicându-se un principiu specific comunitar, și anume, cel al reprezentării intereselor, potrivit căruia fiecare instituție a UE reprezintă un interes distinct, după cum urmează:

- Consiliul reprezintă interesele statelor membre;
- Comisia apără interesul Comunităților, în ansamblul lor;
- Parlamentul reprezintă interesele popoarelor statelor membre;
- Curtea de Justiție asigură respectarea regulilor de drept;
- Curtea de Conturi asigură legalitatea folosirii resurselor financiare.

Evoluții istorice privind structura instituțională comunitară

Sistemul instituțional, în versiunea sa din 1951, se compunea din :

-Înalta Autoritate, independentă de statele membre, formată din nouă persoane numite de comun acord de către guvernele celor șase state membre Franța, Germania, și Italia având câte doi reprezentanți, iar celelalte trei state numai câte unul. Ea avea ample puteri cvasi legislative și executive, deciziile acesteia având validitate și aplicabilitate imediată în toate statele membre. Înalta Autoritate era asistată de către un Comitet Consultativ de Reprezentare Socio-Economică și era responsabilă politic în fața Adunării Parlamentare;

-Consiliul Special de Miniștri (art. 27 din Tratat), era o altă instituție specifică a CECO, care reprezenta și coordona guvernele și poli-

ticile naționale ale statelor membre. Consiliul era instituția înzestrată cu putere de decizie, reprezentanții statelor membre adoptând acte care le angajau fără a mai fi nevoie de aprobări sau ratificări ulterioare. Fiecare guvern avea libertatea să delege ca reprezentant pe unul dintre membrii săi, considerat cel mai competent în problemele înscrise pe ordinea de zi a Consiliului. În acest fel, instituția îndeplinea și o funcție de legătură între acțiunile Înaltei Autorități și cele ale guvernelor naționale, responsabile cu politica economică a țărilor lor.

Consiliul dădea un „aviz conform” sau, cu alte cuvinte, aproba deciziile importante ale Înaltei Autorități. În anumite situații, instituția era abilitată să determine prioritățile de utilizare și de repartitie între industriile interesate,, precum și resursele de cărbune și oțel:

- Adunarea Comună (art. 7 și 20-25 din Tratat) era compusă din 78 de delegați, desemnați de parlamentele naționale ale statelor membre. Potrivit prevederilor înscrise în Tratat, membrii Adunării erau fie numiți, fie aleși prin „sufragiu universal, direct, după procedura fixată de fiecare înaltă Parte Contractantă” (art. 21). În fapt, toți membrii Adunării erau delegați ai parlamentelor naționale. Potrivit stipulațiilor din Tratat, Adunarea se întrunea, cel puțin, o dată pe an, prilej cu care se puneau în discuție și un raport general prezentat de Înalta Autoritate. Adunarea putea vota și adopta, cu o majoritate de două treimi, o moțiune de cenzură, care putea duce la demisia colectivă a Înaltei Autorități. Membrii Înaltei Autorități trebuiau să răspundă și la eventualele interpelări puse de către Adunare;

- Curtea de Justiție, înființată în virtutea art. 31-45 din Tratat, era cea de-a patra instituție CECO. Ea își exercita competențele care îi erau atribuite, efectuând, cu toată independența, un control judiciar asupra actelor Înaltei Autorități și ale statelor comunitare. Ea mai avea sarcina de a supraveghea respectarea Tratatului și de a soluționa diferențele dintre țările membre sau dintre particulari și Înalta Autoritate. Sediul Curții a fost stabilit la Luxemburg, ea fiind compusă din 7 jude-

cători și 2 avocați generali, numiți de comun acord de către guvernele statelor membre pentru o perioadă de șase ani. Curtea avea în aparatul său un grefier, ales, prin scrutin secret. Transformarea sistemului instituțional a apărut la 25 martie 1957, când, odată cu semnarea tratatelor CEE și CEEA, a fost semnată și Convenția referitoare la unele instituții ce aparțineau comunităților, astfel :

- Adunarea Comună a CECO, s-a unificat cu celelalte Adunări ale CEE și CEEA într-o Adunare unică, sub numele, de Adunarea-Parlamentară Europeană;

- Curtea de Justiție a CECO, s-a unificat cu cele două Curți ale CEE și CEEA într-o Curte de Justiție unică;

- Cele trei Consilii de Miniștri și cele două Comisii CEE și CEEA au continuat să coexiste; Înalta Autoritate și-a continuat existența.

- Comitetul Economic și Social (art. 193 CEE și 165 CEEA) intra în conflict cu faptul că obiectivele urmărite de cele trei Comunități erau cam aceleași și anume: o piață comună; o apropiere progresivă a politicilor economice ale statelor membre, o dezvoltare și o expansiune continuă și echilibrată pe întregul ansamblu al Comunităților, o stabilitate și o ridicare continuă a nivelului de trai. De aceea, în anii ce-au urmat, au fost efectuate modificări progresive, cea mai semnificativă fiind cea de când s-au instituit un Consiliu unic și o Comisie unică pentru toate cele trei Comunități europene, astfel încât de aici înainte, deși aveam în continuare trei Comunități, aveam doar o Comisie, un Consiliu, un Parlament și o Curte de Justiție pentru toate cele trei .

Reformele introduse prin AUE au vizat instituțiile comunitare, după cum urmează:

- s-a formalizat Consiliul European, care făcea acum parte din structura tratatelor constitutive, fără a avea, însă, statut de instituție propriu-zisă;

- Consiliul European se consolida astfel ca și „categorie de drept internațional, fiind –simultan reuniunea șefilor de stat și guvern;

-s-au realizat noi transferuri de competențe, de la state către Comunități.

Pentru a reuși o și mai mare democratizare a procesului legislativ, AUE a mărit capacitatea de influență a PE asupra Consiliului, prin introducerea sistemului de cooperare. Reformele au afectat și Curtea de Justiție. Astfel, se introducea atât posibilitatea flexibilizării statutului acesteia, cât și noua instituție a Tribunalului de Primă Instanță, complementară Curții de justiție, ale cărei competențe se refereau atât la persoane juridice, cât și fizice. Tratatul de la Maastricht a fost acela care a adăugat celor patru instituții încă una, și anume: Curtea de Conturi. Pasul determinat de trecerea la Uniunea Europeană prin Tratatul de la Maastricht, a reclamat atribuirea unor noi competențe, aparent economice, în realitate de mare importanță politică. Aceste noi competențe trebuiau, însă, administrate de instituții cu și mai mari responsabilități politice.

Toate acestea făceau ca, de această dată, să se reclame o și mai profundă reformă instituțională în care, la loc de cinste, trebuia să stea codecizia PE-Consiliu, CE având nevoie, pentru a-și legitima deciziile, de un protagonism crescând al PE . Astfel, s-a ajuns ca Tratatul să reprezinte un salt calitativ serios în procesul de integrare europeană, deschizând „breșe” importante în „anchilozatul” sistem comunitar, precum:

- recunoașterea puterii de co-decizie legislativă a PE;
- democratizarea și realizarea efectivă a controlului PE asupra Comisiei;
- atribuirea de competențe nou-createi Uniuni Europene;
- raționalizarea utilizării competențelor comune;
- crearea cetățeniei Uniunii, complementară celei naționale. Ultimele trei Tratamente comunitare care au intrat în vigoare, au adus, și ele, schimbări asupra modului de funcționare a instituțiilor europene, în sensul că:
- s-a modificat ponderea statelor membre în Consiliu;

- s-a îmbunătățit ponderea în luarea deciziilor;
- s-a modificat structura Comisiei;
- s-a modificat puterea reală a PE;
- s-a extins votul prin majoritate calificată, s-a redus corespunzător, cel prin unanimitate și s-a instituționalizat cooperarea întărită.

Caracteristicile actuale ale instituțiilor

Structura instituțională a Comunităților Europene a fost creată, pornindu-se de la concepțiile și metodele consacrate, până la jumătatea secolului al XX-lea, atât în plan național, cât și în tradiția raporturilor internaționale, în plus, organizarea instituțională a Uniunii Europene s-a transformat semnificativ atât prin revizuirile periodice ale tratatelor, înglobând noi zone de politică și/sau noi membri, cât și prin practica de zi cu zi și experiența acumulată. Conform noului art. 13 din TUE:

(1) Uniunea dispune de un cadru instituțional care vizează promovarea valorilor sale, urmărirea obiectivelor sale, susținerea intereselor sale, ale cetățenilor săi și ale statelor membre, precum și asigurarea coerenței, a eficacității și a continuității politicilor și a acțiunilor sale. Instituțiile Uniunii sunt:

- Parlamentul European;
- Consiliul European;
- Consiliul;
- Comisia Europeană (denumită în continuare,,Comisia");
- Curtea de Justiție a Uniunii Europene;
- Banca Centrală Europeană;
- Curtea de Conturi.

(2) Fiecare instituție acționează în limitele atribuțiilor care îi sunt conferite prin tratate, în conformitate cu procedurile, condițiile și scopurile, prevăzute de acestea. Instituțiile cooperează unele cu altele în mod loial.

(3) Dispozițiile referitoare la Banca Centrală Europeană și la Curtea de Conturi, precum și dispozițiile detaliate referitoare la celelalte instituții, figurează în Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene.

(4) Parlamentul European, Consiliul și Comisia sunt asistate de un Comitet Economic și Social și de un Comitet al Regiunilor, care exercită funcții consultative".

Instituțiile, având rol esențial în cadrul construcției comunitare, prezintă următoarele caracteristici:

a) Fiecare dintre ele ocupă un loc deosebit în structura organizatorică a Comunităților, răspunzând unor necesități fundamentale, și anume:

- Consiliul Uniunii Europene reprezintă interesele statelor membre;

- Comisia Europeană apără interesul Comunităților, în ansamblul lor;

- Parlamentul European reprezintă interesele popoarelor statelor membre;

- Curtea de Justiție asigură respectarea regulilor de drept comunitar;

- Curtea de Conturi asigură legalitatea folosirii resurselor financiare.

b) Fiecare instituție reprezintă un principiu determinat, are un fundament politic și sociologic distinct și exprimă, fiecare, cu legitimare proprie.

c) Funcțiile instituțiilor comunitare nu se suprapun schemei statice moștenite de la Montesquieu. În cadrul Comunităților, similar puterii legislative de la nivel național, este Consiliul; puterea bugetară este împărțită, Parlamentul European putând contesta Comisia, iar Comisia este instituție cu atribuții executive; Consiliul cumulează funcțiile legislative, executivă și guvernamentală.

d) Instituțiile comunitare participă direct la luarea deciziei comunitare.

e) Instituțiile Comunităților europene nu au personalitate juridică. Personalitate juridică au avut numai Comunitățile (CECO, CEE și CEEA), instituțiile acționând în numele Comunităților și pentru acestea. Având în vedere că, de la 1 decembrie 2009, a intrat în vigoare noul Tratat de

Reformă de la Lisabona, personalitatea juridică aparține, din acest moment, Uniunii Europene, în ansamblul său.

f) Instituțiile fundamentale sunt comune pentru Comunități.

Principii care guvernează activitatea instituțiilor europene

În cadrul atribuțiilor lor, instituțiile au capacitatea de a se organiza în mod liber. Principiul autonomiei instituțiilor comunitare, în condițiile în care aceste instituții nu au personalitate juridică, rezultă chiar din Tratatul instituit. Este vorba de recunoașterea competenței fiecărei instituții de a-și hotărî propriul regulament sau de a-și desemna funcționarii publici comunitari ș.a. Astfel, spre deosebire de ONU, unde funcționarii sunt numiți de către Secretarul General, în cadrul instituțiilor comunitare și sunt numiți de către fiecare instituție, aceasta din urmă stabilindu-și propriile reguli privind statutul. Totuși, această libertate nu trebuie percepută ca fiind una absolută, ea având limitele date de dispozițiile cu caracter de principiu conținute de tratatele europene, atunci când se referă la problematica instituțională. După cum arată doctrina de specialitate, autonomia instituțiilor s-a manifestat și atunci când s-a pus problema alegerii sediului Parlamentului European. Tratatul a precizat numai că „sediul instituțiilor comunitare este fixat de comun acord cu guvernele statelor membre”. Statele membre au avut mai multe propuneri și, ca urmare, nu a putut fi luată nicio decizie în acest sens. Curtea de Justiție sesizată a arbitrat între puterea de autoorganizare a Parlamentului European și necesitatea respectării dispozițiilor din tratate. Decizia Curții a fost luată în sensul păstrării autonomiei Parlamentului, cu alte cuvinte, în ce privește respectarea competenței acestuia de a-și „regla organizarea internă” .

Principiul atribuirii de competențe este enunțat în Tratatul CEE, articolul 4, unde se spune că „fiecare instituție acționează în limitele atribuțiilor care îi sunt conferite”. Altfel spus, instituțiile comunitare nu au competențe generale, ci doar competențe atribuite expres prin Tratatul instituit. Curtea de Justiție a refuzat să accepte o teorie a

atribuțiilor implicite, așa cum aceasta ar rezulta din Tratatul CECO, dar nu a menținut aceeași poziție de principiu în cadrul CEE. Curtea a precizat: „Competența Comisiei decurge, în mod implicit din competența pe care Consiliul i-a conferit-o pentru a adopta măsuri speciale de intervenție”.

Principiul echilibrului instituțional nu evocă ideea, potrivit căreia tratatele ar fi stabilit o repartizare echilibrată a puterilor între instituții, ci numai faptul că, organizarea comunitară este reflectarea unui echilibru al intereselor, după importanța pe care statele au conferit-o fiecăruia dintre acestea. Acest principiu s-a impus, la nivel comunitar, mai ales, datorită modului în care este construită arhitectura instituțională, ce are instituții care reprezintă, în mod direct, interesul guvernelor statelor member: o instituție care se dorește a fi în deplină independență față de nivelul național și una care reprezintă, în mod direct, cetățenii europeni. Este un principiu de natură constituțională cu caracter ambivalent, este un echilibru de promovat, dar un echilibru căruia trebuie să i se asigure respectarea. Primul aspect trebuie văzut ca fiind dinamic și, deci, poate fi înțeles atât în termeni de separare cât și de colaborare între puteri.

Echilibrul instituțional, conceput ca separare a puterilor, înseamnă, în primul rând, că o instituție nu va renunța să î-și exercite competența care i-a fost conferită prin Tratat, transferând exercitarea acesteia unei alte instituții sau unui organ extracomunitar. În același mod, o instituție comunitară nu va încălca competențele conferite altor instituții. Echilibrul instituțional, conceput ca o colaborare a puterilor, exprimă existența unei relații care unește fiecare instituție. Această colaborare se manifestă, cu deosebire, la nivelul participării fiecărei instituții la elaborarea de norme comunitare. În jurisprudența Curții de Justiție există mai multe precizări ca de pildă, cea referitoare la procedura de cooperare, instaurată de art. 7 din Actul Unic European, în care se spune că obiectul acesteia este consolidarea participării Parlamentului European la procesul legislativ al Comunității.

Principiul transparenței este în conformitate cu art. 15 TFUE: „ (1) în scopul promovării unei bune guvernări și asigurării participării societății civile, instituțiile, organele, oficiile și agențiile Uniunii acționează respectând în cel mai înalt grad, principiul transparenței. (2) Parlamentul European se întrunește în ședințe publice, de asemenea și Consiliul, în cazul în care dezbate și votează un proiect de act legislativ. (3) Orice cetățean al Uniunii și orice persoană fizică sau juridică, care are reședința sau sediul statutar într-un stat membru, are drept de acces la documentele instituțiilor, organelor, oficiilor și agențiilor Uniunii, indiferent de suportul acestor documente sub rezerva principiilor și condițiilor care vor fi stabilite în conformitate cu prezentul alineat. Principiile generale și limitele care, din motive de interes public sau privat, reglementează exercitarea dreptului de acces la documente, se stabilesc, prin regulamente, de către Consiliu, hotărând în conformitate cu procedura legislativă ordinară. Fiecare instituție, organ, oficiu sau agenție, asigură, transparența lucrărilor lor și elaborează, în regulamentul său de procedură, dispoziții speciale, privind accesul la propriile documente, în conformitate cu regulamentele menționate la al doilea paragraf. Dispozițiile prezentului alineat se aplică Curții de Justiție a Uniunii Europene, Băncii Centrale Europene și Băncii Europene de Investiții. Parlamentul European și Consiliul asigură publicarea documentelor privind procedurile legislative, în Condițiile prevăzute de regulamentele menționate la al doilea paragraf.

Pentru a funcționa și a atinge obiectivele pentru care au fost create, instituțiile UE analizează și iau decizii. Adoptarea deciziilor este un proces complex, care implică un număr de mecanisme proprii fiecărei instituții și domeniului în care se implică. Primul și poate cel mai important dintre aceste mecanisme este reprezentat de modul de finanțare a funcționării Uniunii Europene și a instituțiilor sale. Funcționarea unui asemenea sistem instituțional, cum este cel al Uniunii Europene, necesită un aparat organizatorico-administrativ complex și

o finanțare pe măsură. Încă de la crearea Uniunii, finanțarea instituțiilor sale a reprezentat o problemă, deseori extrem de controversată. Mai ales că, în contextul extinderii, una din principalele observații, cu privire la aparatul administrativ, a fost aceea a necesității nesupradimensionării acestuia, pentru o optimizare a procesului decizional, și pentru a nu supradimensiona cheltuielile comunitare legate de funcționarea instituțiilor. Conform Agendei 2000 perspectiva financiară 2000 - 2006 a prevăzut pentru această perioadă următoarele fonduri privind „cheltuielile administrative ale instituțiilor”. Așa cum se poate observa, cheltuielile administrative cresc în mărime absolută. Acest lucru preocupă instituțiile care sunt îngrijorate de sumele alocate funcționării lor. Nu numai sumele absolute alocate îngrijorează Comunitatea, ci și ponderile în tendință de creștere ale acestor cheltuieli, așa cum reiese din cele ce vor fi relatate. Există încercări de diminuare a acestor cheltuieli. Spre exemplu, Parlamentul European a emis un raport care cere o gestionare mai bună a fondurilor pentru instituții. Parlamentarul leton Valdis Dombrovski a semnalat câteva probleme și a sugerat căi de rezolvare a acestor probleme: „Vedem o tendință clară, la nivelul instituțiilor UE, de a crește, în mod mecanic, numărul angajaților de fiecare dată când apare o nouă însărcinare de îndeplinit. În schimb, ar trebui să privim mai întâi în jur pentru a vedea dacă nu am putea muta personalul din propriile structuri către pozițiile unde este mai mare nevoie de el”. Remarca poate fi generalizată și pentru alte instituții. În fapt, majoritatea instituțiilor comunitare au mai multe sedii (Parlamentul își desfășoară activitatea la Strasbourg și Bruxelles, Consiliul de Miniștri - la Bruxelles și Luxemburg, și, în mod excepțional și în alte locații, Comisia Europeană - la Bruxelles, dar unele servicii sunt stabilite la Luxemburg, etc).

Soluțiile propuse vizează tocmai o optimizare a numărului de membri (ne referim în primul rând la personalul administrativ) în con-

cordanță cu procesul extinderii și cu mijloacele materiale de care dispun instituțiile Uniunii.

II.3 Mecanisme de decizie la nivel comunitar

Mecanismul legislativ. Proceduri legislative Considerente privind legislația comunitară Orice structură nou creată, indiferent de complexitatea sa, are nevoie de un cadru legislativ care să fixeze reguli și legi, pentru o bună funcționare a sa. Încă din momentul creării sale, în prima sa formă de existență, CECO, Comunitatea a pus bazele existenței sale juridice prin Tratatul de constituire a CECO. Acesta își propunea să asigure „suportul” juridic al Comunității create pentru o perioadă de 50 de ani. Legislația comunitară a cunoscut o dezvoltare considerabilă odată cu adâncirea fenomenului integraționist, constituindu-se într-un domeniu distinct. Ea își are originea în :

1. legislația primară, reprezentată de tratatele de constituire și cele ulterioare.

2. legislația secundară, reprezentată de:

- regulamente - acte juridice obligatorii cu aplicabilitate directă;
- directive - acte juridice obligatorii, modalitățile de implementare ale lor fiind lăsate la îndemâna autorităților naționale;
- decizii - măsuri administrative luate de instituții, cu caracter obligatoriu pentru persoane fizice sau juridice;
- opinii și recomandări - puncte de vedere ale instituțiilor în fața statelor membre sau a persoanelor fizice sau juridice.

3. acorduri internaționale la care UE este parte, reprezentate de:

- acorduri de cooperare care, pe lângă prevederi de natură economică conțin și prevederi privind cooperarea în alte domenii (științific, tehnic, etc);
- acorduri de cooperare încheiate de statele membre ale UE cu țări terțe, având ca scop acțiuni comune și proceduri speciale de cooperare;

○ acorduri europene, adică acorduri de asociere la UE, având ca scop final aderarea țărilor central și est-europene la Uniune;

○ acorduri comerciale sectoriale multilaterale care conțin reglementări speciale diverse cu privire la comerțul cu anumite produse;

○ acorduri între statele membre, acorduri în domenii pentru care Uniunea nu are puteri specifice, problemele fiind rezolvate la nivel național.

4. principii generale de drept internațional public, principii de drept intern aplicabile relațiilor internaționale sau jurisprudență Curții;

5. convenții între statele-membre care creează norme uniform aplicabile pe teritoriul UE.

Elaborarea legislației comunitare. Mecanismul legislativ.

Elaborarea legislației comunitare reprezintă un mecanism complex. În cadrul acestuia sunt implicate o serie de instituții, a căror importanță a evoluat în timp. Legislația comunitară este rezultatul conlucrării unui triunghi instituțional, constituit din:

1. Comisia Europeană, care are inițiativa legislativă;

2. Consiliul de Miniștri, care are rol de decizie;

3. Parlamentul European, al cărui rol crește pe măsura trecerii timpului, așa cum se va vedea în continuare.

În vederea elaborării legislației comunitare, instituțiile europene au la îndemână o serie de proceduri legislative: consultare, cooperare, co-decizie, asentiment și aviz conform.

Consultarea se realizează după următorul algoritm:

1. Comisia Europeană inițiază o propunere pe care o înaintează Consiliului de Miniștri. Inițiativa aparține unui Serviciu al Comisiei și este aprobată cu majoritate simplă.

2. Consiliul de Miniștri verifică dacă alte instituții trebuie consultate. Aceste instituții pot fi:

•Parlamentul European

Propunerea este înaintată președintelui Parlamentului, iar de la acesta propunerea ajunge la Comisia parlamentară cu competență în

problema respectivă. Concluzia acesteia este prezentată în ședință plenară, avizul Parlamentului nefiind obligatoriu. Parlamentul poate fi consultat în mod facultativ sau obligatoriu.

- Comitetul Economic și Social, Comitetul Regiunilor

Concluziile acestor instituții nu sunt, de asemenea, obligatoriu de urmat de către Consiliul de Miniștri.

3. Consiliul de Miniștri adoptă decizia.

4. Documentul este publicat.

Cooperarea este o procedură legislativă introdusă prin Actul Unic European, care a stabilit că Parlamentul are dreptul de a face a doua lectură asupra legislației ce avea să fie acoperită în viitor prin votul cu majoritate calificată.

Procedura se realizează după următorul algoritm:

1. Comisia elaborează o propunere care este înaintată Consiliului de Miniștri.

2. Consiliul de Miniștri adoptă o poziție comună prin vot cu majoritate simplă, după prima rundă a consultării. Poziția comună este comunicată Parlamentului, împreună cu o declarație care prezintă motivele deciziei și cu o declarație privind punctul de vedere al Comisiei.

3. Parlamentul are la dispoziție o perioadă de 3 luni pentru a aproba, respinge sau amenda propunerea. Astfel:

- dacă Parlamentul aprobă propunerea sau nu se pronunță asupra ei în această perioadă, Consiliul de Miniștri adoptă decizia ca versiune finală a actului juridic;

- dacă Parlamentul respinge propunerea, Consiliul de Miniștri își impune voința în a doua lectură numai cu unanimitate, altfel decizia nu este adoptată ;

- dacă Parlamentul propune amendamente, atunci Comisia are la dispoziție 1 lună pentru a decide dacă acceptă sau nu amendamentele. Există două aspecte care pot interveni în această situație:

-Comisia acceptă amendamentele și atunci propunerea se întoarce la Consiliul de Miniștri, care o poate aproba (prin vot cu majoritate calificată) sau reamenda (numai prin vot cu unanimitate);

-Comisia respinge amendamentele, situație în care întocmește un raport Consiliului de Miniștri, care poate decide să adopte decizia doar prin unanimitate.

În concluzie, implicarea instituțiilor în cadrul acestei proceduri este următoarea: Consiliul de Miniștri are decizia finală, Parlamentul European poate bloca legislația.

Această procedură se aplică în domenii specifice, cum ar fi adoptarea actelor juridice cu privire la funcționarea pieței unice. Tratatul de la Amsterdam a înlocuit procedura de cooperare cu cea de co-decizie, cooperarea aplicându-se apoi exclusiv în domeniul uniunii economice și monetare. Co-decizia a dat Parlamentului european puteri mai mari decât în cazul cooperării. Primele etape ale procedurii coincid cu cele ale cooperării. Aceasta înseamnă că procedura se desfășoară astfel:

1. Propunerea Comisiei este prezentată Consiliului de Miniștri și poziția comună a acestuia este transmisă Parlamentului.

2. Dacă Parlamentul respinge poziția comună sau amendamentele sale nu sunt aprobate de Consiliul de Miniștri se creează un Comitet de conciliere. În componența acestuia intră, un număr egal de reprezentanți din partea Parlamentului și a Consiliului. Cu ajutorul Comisiei Europene, Comitetul de conciliere negociază un text de compromise, care va fi recomandat ambelor instituții.

3. Comitetul are la dispoziție 6 săptămâni pentru elaborarea textului, pentru decizie fiind nevoie de vot cu majoritate calificată din partea membrilor Consiliului de Miniștri și vot cu majoritate simplă din partea reprezentanților Parlamentului.

4. Textul de compromis este transmis Consiliului și Parlamentului. Dacă vreuna dintre instituții nu adoptă textul, propunerea nu este acceptată.

Această procedură se aplică cu privire la: libera circulație a lucrătorilor și libertatea de stabilire, aprecierea legislațiilor care au ca obiect stabilirea și funcționarea pieței interne, educația, recunoașterea reciprocă a diplomelor, protecția consumatorilor, rețele trans-europene, cercetare și dezvoltare tehnologică. Asentimentul, ca procedură legislativă, a fost introdus inițial pentru înțelegeri cu statele nemembre, dar a fost extinsă, prin Tratatul de la Maastricht, pentru acoperirea și a altor arii (cetățenia europeană, amendamente la statutul Sistemului European al Băncilor Centrale, alegerile pentru Parlamentul european în conformitate cu o procedură electorală uniformă, stabilirea și reforma fondurilor structurale).

Asentimentul reprezintă o extindere a procedurii de consultare, asentimentul Parlamentului fiind cerut pentru ca o măsură să fie adoptată. Parlamentul European nu poate amenda propunerea, dar faptul că îi este cerut asentimentul face ca Parlamentul să aibă o oarecare influență în stadiul de propunere. Avizul conform presupune faptul ca un act legislativ să fie aprobat de Parlamentul European pentru a putea fi adoptat. Rolul Parlamentului în cadrul acestei proceduri se restrânge doar la acest aspect, el neputând acționa direct asupra acelui act (spre exemplu, nu poate amenda acel act, ci doar să-l aprobe sau să-l respingă). Procedura s-a aplicat inițial la acordurile de aderare și la cele de asociere, fiind extins și la alte domenii (cum ar fi, spre exemplu, coeziunea economică și socială). După ce au fost adoptate, actele normative trebuie implementate. Implementarea legislației comunitare presupune implicarea următorilor actori:

- autoritățile naționale;
- instituțiile comunitare.

Implicarea autorităților naționale în implementarea legislației comunitare depinde de tipul de legislație. Legislația Uniunii poate fi împărțită astfel:

-Legislație primară, reprezentată de Tratatul de constituire și cele ulterioare;

-Legislație secundară, reprezentată de următoarele tipuri de instrumente legale: regulamente, directive, decizii, recomandări și opinii. Atitudinea autorităților naționale față de acestea poate fi reprezentată astfel:

Tabel nr. 1. Instrumente legislative comunitare și atitudinea autorităților naționale

Instrument legislativ	Atitudinea autorităților naționale
REGLEMENTĂRI - se aplică integral și obligatoriu în toate statele membre.	- sunt aplicate direct.
DIRECTIVE - nu se adresează întotdeauna tuturor statelor membre; - cer destinatarilor să ia măsuri pentru implementare.	- modalitatea de transpunere rămâne la latitudinea autorităților naționale.
DECIZII - acte normative prin care instituțiile comunitare pot impune ca un caz individual să fie soluționat într-un anumit mod.	- nu fac obiectul armonizărilor.
RECOMANDĂRI ȘI OPINII - acte normative care nu sunt obligatorii, și care exprimă un punct de vedere al instituțiilor europene.	- nu trebuie incluse în legislația națională.

Sursa: Prisecaru, P., Idu, N., (coord.): „Reforma constituțională și instituțională a Uniunii Europene”, Editura Economică, București, 2003

Implementarea legislației și instituțiile comunitare. Comisia și implementarea

Există câteva procese ale implementării în care Comisia are un rol important:

- implementarea politicilor comune administrate de către Comisie;
- tratatele CECO și EURATOM au conferit asemenea puteri Comisiei (cum ar fi, spre exemplu, în politica concurenței);

- Comisia are aceleași tipuri de atribuții și în administrarea unor politici cu caracter internațional (cum ar fi, spre exemplu, gestionarea ajutoarelor alimentare), în care Comisia este responsabilă din parte Uniunii, lucrând în colaborare cu alte organizații.

- implementarea unor politici comune care se desfășoară, în parte la nivel european, în parte, la nivel național;

- implementarea directivelor Consiliului.

În această situație, Comisia are un dublu rol: pe de o parte, să vegheze ca directivele să fie încorporate corect în legislațiile naționale, pe de altă parte, să vegheze ca ele să fie corect aplicate. În caz că acest lucru nu se întâmplă, Comisia cere statelor membre să prezinte o opinie motivată, Comisia putând sesiza, în ultimă instanță, și Curtea de Justiție Europeană. Curtea de Justiție europeană reprezintă arbitrul final al interpretării Tratatelor Uniunii și al aplicării legislației comunitare. În acest sens, deciziile sale sunt finale. Inițial, nu au existat penalități dacă un stat membru nu își respecta obligațiile față de deciziile Curții de Justiție (în afară, de o presiune morală), însă Tratatul de la Maastricht a atribuit Comisiei puterea ca, odată ce apelează la Curtea de Justiție, să poată cere și pedepse. Așa cum s-a arătat, Curtea Auditorilor are atribuțiile de a controla veniturile și cheltuielile Comunității. În acest plan, Curtea prezintă anual un raport și pregătește (din proprie inițiativă sau la cererea unor instituții) rapoarte speciale în aspecte legate de audit. În mecanismul legislativ, implicarea Curții Auditorilor constă, în special, în furnizarea de opinii în legătură cu implicațiile financiare ale legislației propuse.

Bugetul Uniunii Europene. Mecanismul bugetar. Privire generală asupra bugetului comunitar.

Bugetul Uniunii Europene este actul care autorizează, în fiecare an, acțiunile Comunității. Este un instrument de alocare a resurselor într-o manieră care reflectă prioritățile și politicile comunitare curente. Evoluția sa în timp a reflectat modul în care s-a dezvoltat și s-a schimbat construcția europeană. Dacă în 1970, bugetul comunitar era de 3,6 miliarde ECU și avea ca principală componentă a cheltuielilor pe cele legate de Politica Agricolă Comună (PAC), astăzi el trece de 90 de miliarde EURO, fiind constituit pentru a susține, pe lângă PAC, dezvoltarea regională, cercetarea și educația, cooperarea internațională, etc.

Constituirea bugetului se realizează pe baza unor principii considerate fundamentale:

1. bugetul este anual, unitar și pan-comunitar;
2. se cere un echilibru între sumele intrate și cele cheltuite;
3. finanțarea bugetului se face prin resurse comunitare, fără intervenția directă a statelor;
4. autoritatea bugetară este asigurată de cuplul Consiliu – Parlament, pe baza unui anteproiect de buget prezentat de Comisie.

În primele sale momente de existență, bugetul comunitar (pe atunci bugetul CECO) a fost constituit din contribuțiile celor șase state membre. Odată cu evoluția Comunității, s-a stabilit că, în constituirea bugetului, să scadă importanța contribuției statelor member, concomitent cu creșterea contribuției resurselor comunitare proprii. Chiar dacă acest lucru s-a realizat uneori conflictual, această tendință se manifestă în continuare. Începând cu sfârșitul anilor '80, bugetul a fost constituit în conformitate cu ceea ce s-a numit „perspectiva financiară”, adică o strategie financiară pe termen mediu. Perspectiva financiară reflectă viziunea asupra obiectivelor comunitare și a mijloacelor de a le transforma în realitate prin politici, programe, acțiuni și resurse. Următoarea etapă a perspectivei financiare se regăsește în documentul „Agenda

2000", care fixează prioritățile financiare în etapa 2000 - 2006. Conform obiectivelor stabilite, perspectiva financiară vizează următoarele componente ale bugetului:

Tabel nr. 2. Componentele bugetului comunitar

VENITURI	CHELTUIELI
<i>Venituri bugetare. Venituri proprii tradiționale, resursa TVA; Cea de-a patra resursă (cotă din VNB); alte venituri; Împrumuturi și credite comunitare.</i>	agricultură operațiuni structurale politici interne acțiuni externe administrație ajutor de pre-aderare rezerve

Sursa: European Commission: Budget Directorate-General, europa.eu.int

Componenta „venituri” se caracterizează prin următoarele:

1. Veniturile proprii tradiționale se constituie din două categorii de resurse:

- taxe la import de produse agricole și zahăr (introduse în 1962)
- taxe vamale (introduse în 1968)

Aceste taxe sunt percepute de statele - membre în contul Uniunii Europene, conform Tarifului Vamal Comun. Statele - membre păstrează 25% din sume pentru compensarea propriilor cheltuieli de colectare.

2. Resursa TVA a fost introdusă ca resursă ulterior primei resurse menționate și în dorința de a o completa pe aceasta, întrucât resursele existente nu erau suficiente pentru finanțarea Comunității. Statele - membre au contribuit la constituirea resurselor comunitare printr-un procent aplicat la baza TVA. Procentul a fost diferit de-a lungul timpului: până în 1985 procentul a fost de 1%, în anul 1986, odată cu accesarea Spaniei și Portugaliei, rata aplicată a crescut la 1,4%, din anul 2000 până în prezent acest procent fiind de 0,5%. Respectivetele procente se aplică la baza TVA, care, între 1988 – 1994, a fost de 55% din PNB, actualmente ea neputând fi mai mare de 50% din PNB.

3. Cota din VNB introdusă ca resursă în 1988 reprezintă un venit variabil, stabilit anual, completând celelalte resurse până la o limită de 1,24 din PNB comunitar.

4. Celelalte venituri comunitare se constituie din: dobânzi și penalități, impozite pe salariile funcționarilor din instituțiile UE, venituri din operații administrative, surplusuri din anii anteriori.

5. Împrumuturile și creditele comunitare completează veniturile bugetare.

Încă de la crearea CECO, s-au acordat împrumuturi pentru modernizarea de întreprinderi și reconversia regiunilor afectate de declinul industrial. Uniunea dispune de instituții financiare proprii: Banca Europeană de Investiții și Banca Europeană de Reconstrucție și Dezvoltare. Situația veniturilor bugetare poate fi evidențiată pornind de la următoarele date:

Tabel nr. IHA. Situația comparativă a veniturilor bugetare 1992 - 2005

Tip de venit	1992		2005	
	Miliarde ECU	% din total	Miliarde euro	% din total
Venituri proprii tradiționale	13,3	22,3	12,4	11,2
Cota TVA	34,8	58,3	15,3	13,8
Cota din VNB	8,2	13,7	80,8	73,2
Alte venituri	3,4	5,7	2,0	1,8
TOTAL	59,7	100	110,5	100 .

Sursa: European Commission: Budget Directorate-General, europa.eu.int

Analiza datelor ne îngăduie să tragem cel puțin două concluzii: prima legată de dinamica surselor bugetare, și o a doua, legată de schimbările structurale ale resurselor, în ceea ce privește dinamica resurselor bugetare se poate observa o creștere semnificativă a acestor resurse. Mai importantă însă găsim mutația structurală a acestora, mutație ce ne arată o creștere semnificativă a procentului deținut de cota

din VNB, ceea ce arată o tendință actuală în ceea ce privește constituirea resurselor bugetare, tendință ce relevă creșterea ponderii resurselor proprii în defavoarea contribuțiilor statelor - membre. Această tendință este consecința unor încercări permanente de „remaniere bugetară”, ca urmare a discuțiilor conflictuale, cauzatoare de crize politice. A rămas celebră în istoria Comunității „criza scaunelor goale”, generată de Franța în 1965 prin neparticiparea acestui stat la activităților instituțiilor europene, până în 1966. Datele reprezentând contribuțiile statelor member, evidențiază că există unii „mari contribuabili” (Germania, Franța, Italia și Marea Britanie), și țări care contribuie într-o măsură mai mică la formarea veniturilor europene.

Actuala etapă a construcției bugetare găsește bugetul comunitar în Perspectiva financiară 2007-2013. În contextul extinderii, situația nu se schimbă în mod semnificativ, din rândul noilor membri detașându-se Polonia, ca cel mai mare contribuabil, această țară nereprezentând un mare contribuabil în ansamblu. Contribuția statelor membre arată că până în momentul extinderii, Germania, Italia, Franța și Marea Britanie erau principalii contribuabili la constituirea veniturilor Uniunii, contribuțiile lor fiind semnificativ mai mari decât a celorlalți, așa cum rezultă din figura următoare. În mod paradoxal, procentul în care contribuie cei patru mari contribuabili, crește, întrucât aderarea celor zece țări a produs o scădere a mediei PIB comunitar. Faptul se explică prin aceea că cele patru țări sunt totodată și principalele producătoare de PIB al Uniunii. Tot în anul 2003, de pildă, PIB-ul lor în total PIB UE (de 7809 dolari) era de 22,7% pentru Germania, 18,4% pentru Anglia, 16,7 % pentru Franța, 13,6% pentru Italia, însumând în total 71,50% din PIB al UE15. Contribuția lor la buget însumează doar 68% în același an, așa cum reiese din tabelul următor:

Din analiza datelor mai sus menționate, putem trage următoarele concluzii:

-42,6% din contribuția statelor membre la formarea veniturilor comunitare se asigură din partea Germaniei și Franței, ceea ce poate conduce la ideea că UE se sprijină pe axa Germania - Franța;

-pentru Germania, Franța și Italia, raportul dintre contribuția lor la formarea VNB comunitar și contribuția lor la constituirea resurselor bugetare comunitare este favorabil celei de-a doua componente (Germania 22,86% - 23,2%, Franța 16,68% -19,4%, Italia 13,63% - 14,6%). Spre deosebire de cele trei țări menționate, pentru Marea Britanie acest raport este invers. Astfel, acest stat contribuie la formarea PIB comunitar în proporție de 18,42% și contribuie la veniturile bugetare cu doar 10,8%. Corecția, în favoarea Marii Britanii, este finanțată de statele - membre, calculându-se în funcție de diferența dintre partea ce revine Marii Britanii din cheltuielile bugetare comunitare și contribuția sa la veniturile UE.

Componenta „cheltuieli” a bugetului comunitar este constituită din:

1. cheltuieli în sectorul agriculturii;
2. cheltuieli legate de operațiunile structurale;
3. cheltuieli legate de alte politici interne: pescuit, mediu, afaceri sociale, acțiuni culturale, învățământ, etc;
4. cheltuieli pentru acțiuni externe;
5. cheltuieli pentru funcționarea instituțiilor și administrației comunitare;
6. cheltuieli privind ajutorul de pre-aderare;
7. rezerve și garanții.

În valori absolute, cheltuielile comunitare au cunoscut o creștere de la 3,59 miliarde euro în 1970 (UE6) la 71,7 miliarde euro în 1995 și 112 miliarde în 2000, așa cum rezultă din tabelul următor. Creșterea poate fi pusă pe seama a doi factori: dezvoltarea Comunității și extinderea ei de la șase la cincisprezece membri. În ceea ce privește structura cheltuielilor comunitare, se pot face următoarele comentarii:

- 1) Cheltuielile destinate agriculturii au constituit cea mai mare

parte a cheltuielilor comunitare. În timpul bugetului CEE, aceste cheltuieli depășeau 90% din totalul cheltuielilor comunitare. Astăzi, chiar dacă au crescut în mărime absolută (datorită creșterii în mărime absolută a veniturilor bugetare), ele reprezintă mai puțin de 50% din totalul cheltuielilor, bugetare. Obiectivele PAC, fixate prin tratate, justifică importanța bugetară a acestui sector. Este vorba de întărirea competitivității agriculturii; asigurarea unui nivel de viață echitabil pentru populația agricolă; stabilizarea piețelor; garantarea securității aprovizionării; asigurarea unor prețuri rezonabile pentru consumatori. Aceste obiective au fost atinse în mod considerabil, dar PAC a fost reformată în acești ultimi ani pentru a lua în considerare noul context al activității agricole, mai ales cel internațional și cel legat de mediu.

2) Cheltuielile legate de fondurile structurale au apărut ca urmare a strategiilor comunitare și politicilor comune. Coeziunea economică și socială a UE a devenit unul dintre principalele obiective ale construcției europene. Ea trebuie să permită reducerea disparităților socio-economice existente între regiunile UE, să amelioreze situația locurilor de muncă, să favorizeze dezvoltarea armonioasă a diferitelor regiuni europene, să protejeze și să amelioreze mediul, în așa fel încât toți cetățenii europeni să beneficieze de avantajele Pieței Unice și de UEM. În 2000 UE a alocat aproape 33 miliarde Euro pentru modernizarea structurilor economice și sociale, adică peste 35% din buget.

Așa cum reiese din datele statistice, aceste cheltuieli sunt într-o creștere procentuală, determinată de lărgirea preocupărilor Comunității și instituirea unor noi politici comune.

Fondurile structurale sunt:

- A. Fondul European de Orientare și Garantare Agricolă (FEOGA) – component „Orientare”;
- B. Fondul Social European (FSE);
- C. Fondul European de Dezvoltare Regională (FEDER);
- D. Instrumentul Financiar pentru Orientarea Pescuitului (IFOP);

E. Fondul de Coeziune (FC).

Fondul European de Orientare și Garantare Agricolă (FEOGA) este instrumentul financiar principal al UE pentru realizarea obiectivelor Politicii Agricole Comune (PAC), obiective legate de agricultură și dezvoltare rurală. FEOGA a fost constituit în anul 1962, iar în 1964, a avut loc subdiviziunea sa pe cele două secțiuni: de garantare și orientare. Componenta „garantare” acoperă cheltuielile legate de aplicarea PAC (spre exemplu, restituiri la exportul produselor agricole în țări terțe sau compensări), iar componenta „orientare” asigură acoperirea cheltuielilor legate de programele de restructurare a exploatațiilor agricole, de modernizare și de creștere a eficienței, etc. Fondul Social European (FSE), Fondul European de Dezvoltare Regională (FEDR), Instrumentul Financiar pentru Orientarea Pescuitului (IFOP) reprezintă fonduri structurale. Fondurile structurale reprezintă principalul mijloc și instrument pe care-l folosește UE pentru a promova politica sa de dezvoltare regională. Chiar și FEOGA poate fi privit ca un fond structural, dată fiind ipostaza regională reprezentată de zonele rurale, generatoare de probleme regionale.

Aceste fonduri constituite din contribuțiile financiare ale statelor membre, proporțional cu nivelul de dezvoltare al acestora, sunt redistribuite, conform unui cadru reglementator și procedural foarte complex, către acele state sau regiuni ale UE, care sunt rămase în urmă, ca nivel de dezvoltare socio-economică. Pentru rezolvarea problemelor economice și sociale ale Comunității, Comisia a propus modalități de asistare financiară, concretizate în inițiativele financiare sau alte programe speciale. La un moment dat, prea numeroase, aceste programe sunt reduse, în cadrul perspectivei financiare 2000 - 2006 la:

- Interreg III - încurajează cooperarea transfrontalieră, transnațională și interregională, adică formarea de parteneriate care să nu țină seama de frontiere, pentru a favoriza o amenajare echilibrată a teritoriilor

multiregionale. Finanțarea se realizează prin intermediul Fondului European de Dezvoltare Regională.

- Urban II – susține, în special, strategiile inovatoare de reabilitare a orașelor și cartierelor în criză. Finanțarea se face prin intermediul Fondului European de Dezvoltare Regională.

- Leader - vizează promovarea dezvoltării rurale prin intermediul unor programe integrate și al cooperării între grupuri locale de acțiune. Finanțarea se realizează prin intermediul Fondului European de Orientare și Garantare Agricolă, secțiunea orientare.

- Equal - urmărește eliminarea factorilor care stau la baza inegalităților și discriminărilor în ceea ce privește accesul la piața forței de muncă. Finanțarea se realizează prin intermediul Fondului Social European.

Fondul de Coeziune (FC) reprezintă un instrument creat în 1993 și destinat finanțării proiectelor din domeniul protecției mediului și al rețelelor transeuropene asociate infrastructurilor de transport. Obiectivul enunțat al acestui fond îl reprezintă consolidarea coeziunii economice și sociale prin ajutor acordat statelor celor mai puțin prospere (al căror PIB este sub 90% din media pe Comunitate). Conform Perspectivei financiare 2007 – 2013, țările beneficiare ale acestui fond sunt: Bulgaria, Cipru, Cehia, Estonia, Grecia, Ungaria, Letonia, Lituania, Malta, Polonia, Portugalia, România, Slovacia și Slovenia. Sprijinul comunitar poate acoperi până la 80 - 85% din totalul cheltuielilor publice sau echivalentul acestora, realizate de statul membru.

3) Cheltuielile interne se leagă de finanțarea politicilor comune, cele mai importante fiind cele pentru programele de lungă durată pentru cercetare și dezvoltare, fiind susținute ca domeniu separat plecându-se de la premisa că cercetarea și dezvoltarea tehnologică reprezintă una dintre „cheile” viitorului european. UE susține proiecte ale centrelor de cercetare, ale întreprinderilor și ale universităților din statele membre. Bugetul alocat politicii de cercetare a fost în 2000 de 3,6 mld. euro (4% din totalul cheltuielilor pe anul 2000). De asemenea,

sunt incluse aici cheltuielile legate de rețelele de transport trans-europene, învățământ, mediu, cultură și audiovizual, etc.

4) Uniunea Europeană reprezintă o comunitate orientată către legături cu exteriorul.

Colaborările sale pe plan extern se concretizează în ajutorul comunitar în favoarea dezvoltării, și în ajutorul umanitar și sprijinul acordat țărilor din Europa Centrală și de Est. Cheltuielile externe ale Uniunii sunt concentrate pe trei grupuri de țări: țările din Estul și Centrul Europei, țările din zona mediteraneană și Orientul Mijlociu, și zona Africa - Caraibe - Pacific. În 2000, Oficiul pentru Ajutor Comunitar a alocat 475 milioane Euro, dintre care 465 au fost consacrate ajutorului pentru alimente. Aceste acțiuni evidențiază solidaritatea Uniunii cu regiunile victime ale catastrofelor, precum țări din America Centrală după uraganul Mitch din 1998. Țările terțe din jurul Mediteranei au primit în 2000 aproape 1,1 mld. Euro pentru dezvoltarea lor socio-economică. Noile state independente, și anume țările din fosta Uniune Sovietică, au primit 450 milioane Euro, în special prin programul Tacis de asistență tehnică pentru redresarea economiei. Aceeași sumă a fost alocată regiunii Balcanilor, din care 360 milioane pentru reconstrucția regiunii Kosovo, ca urmare a războiului din primăvara anului 1999.

Cooperarea economică și financiară a UE cu țările în curs de dezvoltare din America Latină și din Asia a reprezentat, în 2000, 340, respectiv 450 milioane euro, aceste sume au fost alocate în domenii variate, dar cu precădere în domeniile sănătății și educației. O parte din bugetul acțiunilor externe este alocată cooperării cu țări terțe dezvoltate, precum Japonia și SUA, și participării la activitățile desfășurate în cadrul organizațiilor internaționale.

5) altă componentă a acțiunilor externe vizează ajutorul de pre-aderare. În acest sens, au fost create instrumente financiare specifice ale pre-aderării, între aceste instrumente amintim:

- PHARE - pentru modernizarea și adaptarea la standardele comunitare a economiilor și administrațiilor țărilor candidate;
- ISPA - a acordat sprijin țărilor pentru a se dota cu structuri compatibile cu cele din UE 15 în sectorul transporturilor și mediului;
- SAPARD - utilizat în domeniul agriculturii.

Comunitatea realizează o programare a cheltuielilor sale din perspectiva financiară. Aceasta formează cadrul cheltuielilor comunitare pentru o perioadă de 7 ani, fiind produsul unui acord interinstituțional între Parlamentul European, Consiliu și Comisie și indică volumul maxim și structura cheltuielilor comunitare viitoare. Este ajustată anual de Comisie în funcție de prețuri și evoluția Produsului Național Brut al Comunității. Perspectiva financiară nu este un buget multianual, deoarece procedura bugetară anuală rămâne esențială pentru determinarea nivelului prezent al cheltuielilor și a diferențelor dintre capitolele bugetare.

Considerații asupra mecanismului de elaborare a bugetului.

Mecanismul bugetar conduce la adoptarea anuală a bugetului comunitar. Procedura bugetară presupune parcurgerea următoarelor etape:

1. Procedura începe prin implicarea Comisiei Europene, mai exact prin implicarea Directoratului general pentru buget, care, în colaborare cu alte Servicii și sub supervizarea Comisarului care răspunde de acest Directorat, schițează Proiectul de buget. Acesta trebuie realizat până la 1 septembrie, dar, de regulă, el este realizat până la 1 iunie. Directoratul general pentru buget ține o întâlnire cu reprezentanți ai Consiliului de Miniștri și ai Parlamentului European cu care discută aspecte specifice ale anului bugetar. Comisia stabilește de asemenea prioritățile financiare ale anului.

2. Proiectul este transmis Consiliului de Miniștri, care, până la 5 octombrie elaborează un Plan de buget. Adesea acesta este adoptat până la sfârșitul lunii iunie. În această etapă majoritatea aspectelor legate de Planul de buget sunt discutate de către Consiliul de Miniștri cu Comitetul bugetar al Parlamentului European, deciziile fiind admise prin

vot cu majoritate calificată. Înainte de adoptarea Planului de buget, Comitetul bugetar al Parlamentului European ține o întrunire informala pentru a încerca să rezolve orice posibilă problemă care ar putea întârzia ulterior procesul adoptării bugetului.

3. Planul de buget este transmis Parlamentului European pentru o primă lectură care trebuie să se încheie în 45 de zile. Coordonarea acestei activități aparține Comitetului bugetar al Parlamentului în colaborare cu alte Comitete. Comitetul bugetar poate aproba bugetul în această etapă, dar de cele mai multe ori, Planul de buget este amendat.

4. Consiliul de Miniștri are la dispoziție 15 zile pentru a răspunde amendamentelor propuse de Parlament. În această etapă se organizează o întâlnire între Consiliul de Miniștri și Parlamentul European cu participarea Comisiei europene, în încercarea de a se pune de acord asupra priorităților financiare.

5. Parlamentul European realizează o a doua lectură a Planului de buget, revăzând amendamentele inițiale. La această etapă devine deosebit de importantă clasificarea cheltuielilor în cheltuieli obligatorii și neobligatorii. În ceea ce privește prima categorie de cheltuieli, Parlamentul nu are voie să le amendeze; cheltuielile neobligatorii pot fi amendate de către Parlament, în condiții de majoritate a parlamentarelor având nevoie de 60% din voturile acestora.

6. Bugetul este aprobat după parcurgerea tuturor etapelor din cadrul mecanismului proiectării și definitivării lucrărilor bugetare. Există situații când, urmărindu-se procedura specifică, bugetul este totuși respins. În aceste situații se fac eforturi pentru a se ajunge la un nou acord. Dacă, până la 1 ianuarie, nu se ajunge la un asemenea acord, pentru a nu se bloca execuția bugetului, se aplică o metodă care constă în alocarea, pentru fiecare din cele 12 luni, a fondurilor din aceeași lună a anului anterior. Avantajul neblocării bugetului este pus însă în umbră de faptul că, de la an la an, prioritățile și programele Uniunii se modifică și, deci, nu mai sunt în concordanță cu sumele alocate.

Mai există un aspect care se leagă de mecanismul bugetar. În fiecare an, Comisiei Europene i se cere să înainteze Consiliului de Miniștri și Parlamentului situația conturilor anului anterior. Acestea sunt luate în considerare de ambele instituții în lumina raportului anual al Curții Auditorilor. Parlamentul primește o recomandare din partea Consiliului de miniștri și în lumina acesteia și a deliberărilor proprii, îi dă acordul Comisiei Europene pentru implementarea bugetului. Aceasta înseamnă că Parlamentul recunoaște, în mod formal implementarea corectă și eficientă a bugetului de către Comisie. În ceea ce privește mecanismul de elaborare a bugetului comunitar, se pot face unele observații. În primul rând, mecanismul bugetar nu se manifestă doar pe perioada anului bugetar. „Timpul de viață” al bugetului comunitar este mai lung decât un an calendaristic. El începe încă din perioada de pregătire și se încheie ulterior încheierii anului bugetar, tabelul ce urmează exemplifică acest lucru pentru bugetul comunitar al anului 2007:

Figura nr. 3. Timpul de viață al bugetului

Ianuarie 2006	-Instituțiile europene pregătesc bugetele lor - Comisia pregătește bugetul general al UE (bugetul Comisiei, cheltuieli și venituri ale Uniunii)
Mai 2006	- Comisia adoptă și prezintă proiectul de buget pentru 2007
Iulie 2006	- Consiliul examinează proiectul de buget, îl amendează și adoptă textul planului de buget pentru 2007
Octombrie 2006	- Planul de buget este examinat de Parlament la prima lectură
Noiembrie 2006	- Planul de buget este examinat de Consiliu la a doua lectură
Decembrie 2006	- Planul de buget este examinat de Parlament la a doua lectură - Președintele Parlamentului aprobă bugetul
Ianuarie decembrie 2007	- Comisia Europeană implementează bugetul anual, cu responsabilitate asupra acestuia

Noiembrie 2008	- Curtea Auditorilor a implementat bugetul anual anterior și publică concluziile în raportul său anual
Martie 2009	- Consiliul examinează comentariile Curții Auditorilor și face o recomandare Parlamentului European
Primăvara 2009	- Comitetul Parlamentar al Controlului Bugetar examinează comentariile Curții Auditorilor și retrace responsabilitatea Comisiei cu privire la bugetul pe 2007.

Sursa: „The Budget of the European Union: how is your money spent” - document al Directoratului General pentru Educație și Cultură al Comisiei Europene, 2000

Așa cum se poate observa, problema bugetului pe 2007 este o preocupare a Comunității, prin instituțiile sale, începând cu 2006, finalizându-se în 2009. O a doua observație se referă la rolul instituțiilor în mecanismul de elaborare a bugetului. Așa cum am specificat, bugetul comunitar este rezultatul implicării triunghiului instituțional, reprezentat de Comisia Europeană, Consiliul de Miniștri și Parlamentul European. Se cuvine să facem referire mai pe larg la rolul acestor instituții în elaborarea acestui mecanism, în special din perspectiva creșterii implicării Parlamentului European. Parlamentul European este cel care, formal, adoptă bugetul Comunității, ca expresie a priorităților politice ale Uniunii.

Până în anii 70, odată cu prevederile Tratatelor de la Luxemburg, care au stabilit resurse proprii pentru Comunitate, Parlamentul European și Consiliul de Miniștri au reprezentat cele două brațe ale autorității bugetare, împărțind puterea de decizie asupra bugetului. Puterea bugetară se împarte diferit pe cele două categorii de cheltuieli, obligatorii și neobligatorii. Consiliul de Miniștri decide volumul primei categorii de cheltuieli, Parlamentul putând să le modifice structura, iar Parlamentul European având ultimul cuvânt asupra celei de-a doua categorii, fixând atât volumul cât și structura lor. Astfel, Parlamentul are ultimul cuvânt în ceea ce privește cheltuielile pentru probleme regionale (FEDR), măsuri pentru combaterea șomajului; în special în

rândul tinerilor și femeilor (FSE), programe culturale și educaționale (Erasmus, Socrates), putând decide creșterea lor până la o limită superioară decisă de Consiliul de Miniștri. În ceea ce privește cheltuielile pentru agricultură, Parlamentul poate propune amendamente, dar Consiliul are ultimul cuvânt. Dacă Parlamentul și Consiliul nu ajung la un acord după cea de-a doua lectură, Parlamentul are dreptul să respingă bugetul. În sfârșit, președintele Parlamentului semnează, și din acel moment, bugetul se consideră aprobat.

După ce bugetul a fost adoptat, Parlamentul monitorizează implementarea prin Comitetul Parlamentar pentru Control Bugetar. În ceea ce privește rolul Comisiei Europene, trebuie să pornim de la specificarea din articolul -274 a Tratatului de la Roma, conform căreia „Comisia va implementa bugetul pe propria sa răspundere”. Se poate spune, deci, că încă de la începuturile existenței sale, Comunitatea a atribuit un rol clar Comisiei, în ceea ce privește problema resurselor sale financiare. Pe lângă responsabilitatea sa de ordin general - este instituția de inițiativă și în problema bugetului, Comisia este responsabilă pentru implicarea directă în elaborarea bugetului, în special în domeniul politicilor interne (cercetare, educație, etc), dar și a acțiunilor externe. Spre exemplu, în ceea ce privește cercetarea, Comisia, acționând pe baza priorităților politice și obiectivelor Uniunii, primește și selectează proiecte, acordă finanțări, și se asigură că ele sunt utilizate corect.

Decizia economică și politică în Uniunea Europeană

Politicile economice ale Uniunii Europene se subordonează obiectivelor legate de Piața Unică. Încă din 1997, Comisia Europeană a prezentat Consiliului European de la Amsterdam un plan, „Planul de acțiune pentru Piața Unică”. Acesta viza măsuri necesare pentru dezvoltarea Pieței Unice. Măsurile se refereau la cele patru libertăți fundamentale și la mijloacele concrete de atingere a acestora. Realizarea acestora implică unele efecte benefice, precum : o inflație mică, crearea de locuri de muncă, reducerea decalajelor existente între statele

membre, creșterea schimburilor intra-comunitare și o creștere a atractivității în ceea ce privește investițiile străine directe. Consecința acestor efecte benefice a dus în timp la decizia privind elaborarea și aplicarea politicilor comune, și la elaborarea de opinii cu privire la alte posibile asemenea politici. Astfel, Uniunea Europeană are politici comune în următoarele domenii: comercial, social, transporturi, agricultură, concurență, protecția consumatorului, industrie, știință și tehnologie, energie, protecția mediului și dezvoltare regională.

Deciziile de ordin politic se axează pe două coordonate:

- reprezentarea Uniunii pe plan extern;
- asigurarea independenței și securității UE.

Sistemul politic european

Printre etapele construcției europene se află în principal Planul Marshall, prezentat la 5 iunie 1947, care prevedea un ajutor important statelor europene în vederea reconstrucției, cu condiția să se angajeze să garanteze acest ajutor în comun. La 17 martie 1941, la Bruxelles, Franța, Belgia, Luxemburg, Țările de Jos și Regatul Unit al Marii Britanii semnează Tratatul de la Bruxelles, care a fondat Uniunea occidentală interguvernamentală, prevăzând o colaborare în domeniul economic, social, cultural și apărarea legitimă colectivă. Acest tratat devine în 1954, odată cu aderarea Germaniei și Italiei, Uniunea Europei Occidentale. Pe plan politic, Tratatul de la Londra, din 5 mai 1949 fondează Consiliul Europei, reunind cei cinci membri ai Tratatului de la Bruxelles, dar și Danemarca, Irlanda, Italia, Suedia și Norvegia. La 9 mai 1950, Declarația Schuman propunea instituirea Comunității Europene a Cărbunelui și Oțelului (CECO) care s-a înfăptuit prin Tratatul de la Paris din 18 aprilie 1951. Acesta a creat o piață comună a cărbunelui și a oțelului între cele șase state fondatoare (Belgia, Republica Federală Germania, Franța, Italia, Luxemburg și Țările de Jos). Scopul, în urma celui de-al Doilea Război Mondial, era de a asigura

pacea între popoarele europene învingătoare și cele învinse și de a le apropia, facilitându-le colaborarea de pe poziții egale în cadrul unor instituții comune.

La data de 25 martie 1957, prin Tratatul de la Roma, cei șase au hotărât să instituie Comunitatea Economică Europeană(CEE) bazată pe o piață comună mai extinsă, incluzând o gamă largă de bunuri și servicii. Taxele vamale între cele șase state au fost eliminate în totalitate la data de 1 iulie 1968, iar în cursul anilor 60, au fost create politici comune, în special în domeniul comerțului și al agriculturii. Acest proiect a avut un succes atât de mare, încât Danemarca, Irlanda și Regatul Unit au decis să se alăture Comunității. Prima extindere, de la șase la nouă membri, a avut loc în 1973. În același timp, s-au aplicat noi politici sociale și de mediu, iar în 1975 s-a înființat Fondul European de Dezvoltare Regională (FEDR). În iunie 1979, s-a realizat un pas decisiv pentru Comunitatea Europeană prin organizarea primelor alegeri prin sufragiu direct pentru Parlamentul European. Aceste alegeri se organizează o dată la cinci ani. În 1981, Grecia s-a alăturat Comunității, urmată de Spania și Portugalia în 1986. Astfel a fost consolidată prezența Comunității în Europa de Sud, urgentând nevoia de extindere a programelor de ajutor regional. Recesiunea economică mondială de la începutul anului 1980, a adus cu sine un val de „europesism”. Cu toate acestea, speranța a renăscut în 1985, când Comisia Europeană, sub președenția lui Jacques Delors, a prezentat Carta albă privind calendarul pentru realizarea pieței unice europene până la data de 1 ianuarie 1993. Acest țel ambițios a fost inclus în Actul Unic European semnat în februarie 1986 și intrat în vigoare la data de 1 iulie 1987. Structura politică a Europei s-a schimbat categoric odată cu căderea zidului Berlinului, în 1989. Aceasta a condus la unificarea Germaniei în octombrie 1990 și democratizarea țărilor Europei Centrale și de Est prin eliberarea de sub controlul sovietic. Uniunea Sovietică a încetat să existe în decembrie 1991. În același timp, statele

membre negociau noul Tratat privind Uniunea Europeană care a fost adoptat în decembrie 1991, la Maastricht, de către Consiliul European format din șefi de stat și de guvern, care a intrat în vigoare la 1 noiembrie 1993. Tratatul a creat Uniunea Europeană (UE), adăugând domenii de cooperare interguvernamentală structurilor comunitare integrate existente. Acest nou dinamism european, precum și schimbarea situației geopolitice a continentului, au determinat alte trei noi state: Austria, Finlanda și Suedia, să adere la UE la 1 ianuarie 1995.

UE a intrat pe calea spre cea mai spectaculoasă realizare a sa, crearea monedei unice. Moneda euro pentru tranzacții financiare (sub altă formă decât numerar) a fost introdusă în 1999, în timp ce bancnotele și monedele au fost emise trei ani mai târziu în cele 12 state ale spațiului euro (cunoscut sub numele de "Zona Euro"). În prezent, euro este o monedă importantă pentru plăți și depozite la nivel mondial, alături de dolarul SUA. În martie 2000, UE a adoptat „Strategia de la Lisabona” în vederea modernizării economiei europene, astfel încât aceasta să devină competitivă pe piața mondială alături de alți mari actori, precum Statele Unite și statele nou industrializate. Strategia de la Lisabona include: încurajarea inovației și a investițiilor în afaceri, precum și adaptarea sistemelor educaționale europene, astfel încât acestea să corespundă cerințelor societății informaționale. În același timp, șomajul și creșterea costurilor privind pensiile exercită presiune asupra economiilor naționale, făcând reforma cu atât mai mult necesară. Alegătorii cer tot mai mult guvernelor lor să găsească soluții practice la aceste probleme.

Uniunea Europeană „a celor 15” a început pregătirile pentru o nouă extindere. La mijlocul anilor 1990, fostele state ale blocului sovietic (Bulgaria, Republica Cehă, Ungaria, Polonia, România și Slovacia), cele trei state baltice care au făcut parte din Uniunea Sovietică (Estonia, Letonia și Lituania), Slovenia, Cipru și Malta și-au făcut cunoscută dorința să adere la UE, care a salutat șansa de a contribui la

stabilizarea continentului european și de a extinde beneficiile integrării europene asupra acestor democrații tinere. Negocierile privind statutul de viitor membru au fost deschise în decembrie 1997. Extinderea UE la 25 de state a avut loc la 1 mai 2004 când 10 dintre cele 12 țări candidate au aderat la Uniune, Bulgaria și România au urmat la 1 ianuarie 2007.

Criza „războiului rece” și strategia de integrare.

Ideea de a pune în practică strategia de integrare a pornit de la situația internațională de criză și dorința de schimbare. Criza a fost „războiului rece”. În acest context, SUA doreau ca Franța și Marea Britanie să accepte reindustrializarea rapidă a Germaniei occidentale. Inovarea a avut loc pe plan instituțional, în principal la impulsul dat de Planul lui Jean Monnet și al echipei sale. Această inovare, pusă în practică pe plan politic de către Robert Schuman, ministrul francez al Afacerilor Externe, a fost aprobată de către cele 6 state fondatoare ale Comunității europene a cărbunelui și oțelului (CECO), care au adoptat Tratatul CECO în 1959, la Paris. Odată cu conferința celor 6 state membre CECO a avut loc semnarea unui nou tratat, la 27 mai 1952, care a permis punerea în aplicare a Comunității europene de apărare care în final a fost un eșec. Apoi, odată cu Tratatul de la Roma (1957), părinții fondatori au urmărit punerea în aplicare a unui mecanism instituțional care să aplice strategia integrării. În 1958, generalul de Gaulle definește o nouă politică externă, susținând o cooperare între state. Strategia de cooperare va cuprinde două direcții diferite: una negativă tinzând să relanseze construcția Europei comunitare și refuzul generalului de Gaulle de a accepta candidatura Marii Britanii în interiorul Pieței unice; alta pozitivă, prefigurând crearea Consiliului European al șefilor de stat și de guvern (1979), căruia îi va fi atribuit dublul rol de organ interguvernamental însărcinat cu organizarea cooperării politice a statelor membre și a Parlamentului Comunității Europene. Uniunea economică a fost creată progresiv de către Uniunea Europeană, permi-

țând astfel bunurilor, serviciilor, capitalurilor și persoanelor să circule liber. Aceasta este cea mai mare piață comună din lume. Primul mare pas s-a realizat prin Tratatul de la Roma (1957), care a pus bazele CEE și care constituie punctul de plecare, al unui proiect foarte ambițios: integrarea economiilor europene cu scopul de a crea o piață unică. Acesta trebuie să servească dinamizării economiei diferitelor state europene, dar, în special, să realizeze o apropiere a statelor prin intermediul schimburilor economice. Așadar, barierele care împiedicau libera circulație a bunurilor, capitalurilor, serviciilor și persoanelor sunt eliminate pe rând. Acest proces a început în 1968 odată cu eliminarea barierelor vamale între statele CEE, facilitând circulația mărfurilor. Apoi, în 1986, actul unic european a introdus conceptul de piață unică. Acest Act conținea două măsuri importante: extinderea votului cu majoritate calificată în Consiliul Uniunii Europene, ceea ce contribuia la atenuarea blocajelor politice, și generalizarea principiului, recunoașterii reciproce, în perspectiva armonizării totale a normelor tehnice și sanitare. În aceeași perioadă se instituie și alte politici comune, precum: sănătatea, mediul, protecția socială și apărarea interesului consumatorilor.

Cele 5 instituții

Comisia Europeană a fost creată prin Tratatul de la Roma din 1957 și este, actualmente, compusă, după aderarea Bulgariei, României și Croației din 28 comisari, ceea ce înseamnă un comisar pentru fiecare stat membru. Comisia europeană este garantul interesului general al Uniunii Europene în măsura în care exercită un rol de impulsivitate și în care membrii săi dețin o independență totală. Comisia este prezidată din 2014, de Jean-Claude Juncker. Durata unui mandat este de 5 ani, începutul și sfârșitul acestuia fiind corelate cu perioada legislativă a Parlamentului European mandatul se poate reînnoi, dar nu poate fi cumulat cu o altă funcție europeană sau națională. Președintele Comisiei este desemnat de către Consiliul șefilor de stat și de guvern, iar nominalizarea sa trebuie apoi să fie aprobată de către

Parlamentul European. Tratatul de la Nisa, care a mărit numărul comisarilor și a suplimentat puterile președintelui - este însărcinat cu organizarea internă a Comisiei europene precum și repartizarea funcțiilor în interiorul Comisiei; numește vicepreședintele și poate obține demisia unuia dintre membrii colegiului.

Comisia exercită o triplă funcție:

- este organul de impulsie și joacă un rol de motor al instituțiilor UE; posedă monopolul inițiativei legislative în UE;

- este un organ executiv: competențele sale în domeniul executivului îi sunt atribuite de către Consiliul Uniunii; joacă un rol de negociator al acordurilor comerciale pe plan mondial, în domeniul politicilor comune. Comisia ia măsuri reglementare și individuale de execuție, în principal în domeniul politicii agricole comune sau politicii de concurență;

- este gardianul tratatelor: deține puterea de informare și de investigație, permițându-i să asigure respectarea actelor adoptate în cadrul execuției diferitelor tratate. Ea poate, astfel, să inițieze urmărirea penală, să aplice sancțiuni sau să sesizeze Curtea de Justiție pentru a condamna, dacă este cazul, statul vinovat.

Consiliul Uniunii Europene, sau Consiliul de Miniștri, reunește miniștrii guvernelor fiecărui stat membru al UE. Consiliul se prezintă ca o instanță interguvernamentală și este formată, potrivit tratatului de la Maastricht, din câte un reprezentant al fiecărui stat membru la nivel ministerial, abilitat să angajeze guvernul statului respectiv. Se reunește, în general, la Bruxelles, unde își are sediul, în cartierul Justus Lipsius. La origine, acest Consiliu a fost format din miniștrii afacerilor externe, dar compunerea sa s-a diversificat, în funcție de diferitele subiecte tratate. Astfel, Consiliul miniștrilor „afacerilor generale” reunește miniștrii afacerilor externe, Consiliul miniștrilor „ecofin” este alcătuit din miniștrii economiei și finanțelor, Consiliul „piața internă” este format din miniștrii afacerilor europene, Consiliul „agricultură” regru-

pează miniștrii agriculturii precum și ai justiției, muncii, mediului, educației. Deși multă vreme Consiliul s-a pronunțat în unanimitate, pentru a ușura situația lărgirii și extinderii competențelor Comunității, Consiliul se poate pronunța în trei moduri diferite:

- cu majoritate simplă;
- cu majoritate calificată;
- în unanimitate.

Președinția Consiliului este asigurată prin rotație, timp de 6 luni, de către fiecare stat membru, președintele Consiliului fiind ministrul afacerilor externe al statului însărcinat să asigure președinția. Consiliul deține un secretariat general, format din aproximativ 2500 agenți; secretarul general este desemnat de către statele membre în unanimitate. Consiliul este asistat de Comitetul Reprezentanților Permanenți (COREPER), responsabil cu rezolvarea unor propuneri sau proiecte de instrumente înaintate de Comisie atunci când implică negocieri preliminare. Acest comitet reprezintă una dintre componentele esențiale ale guvernării comunitare. Consiliul exercită un rol de coordonare a acțiunilor Comunității, dispune de putere de decizie și poate adopta directive și regulamente, formând principalele elemente ale dreptului comunitar derivat. Consiliul joacă un rol important în domeniul relațiilor externe, ceea ce îl autorizează cu deschiderea negocierilor și oferă Comisiei posibilitatea să negocieze acordurile comerciale și de asociere, cu care este însărcinat să le încheie. Consiliul stabilește bugetul pe care-l adoptă împreună cu Parlamentul European.

Parlamentul European este adunarea parlamentară a Uniunii Europene. Este ales prin vot universal la fiecare cinci ani, începând cu primele alegeri care au avut loc la 7 și 10 iulie 1979. Parlamentul reprezintă, împreună cu Consiliul de miniștri, puterea legislativă a instituțiilor europene. Are sediul la Strasbourg iar anumite comisii ale sale lucrează la Bruxelles, în timp ce secretariatul general se află la Luxembourg. După alegerile europarlamentare din 2014, Parlamentul

numără 751 europarlamentari, reprezentând 27 state membre ale Uniunii Europene și ale căror mandat este de 5 ani. Mandatul de deputat este incompatibil cu calitatea de a fi membru al Comisiei, Curții Europene de Justiție sau guvernului național sau cu apartenența la funcția publică comunitară. Parlamentul stabilește propriul său regulament interior, alege președintele pentru o durată de 2 ani și jumătate precum și 14 vicepreședinți și 5 chestori. Membrii Biroului sunt aleși pentru o perioadă de 3 luni. Parlamentul desemnează, pe plan intern, comisii permanente, comisii temporare și comisii de anchetă.

Chiar dacă nu dispune de toate competențele ce îi revin unui parlament, Parlamentul European are atribuții ce au crescut în ultima perioadă. Odată cu tratatul de la Maastricht, Parlamentul deține o putere de codecizie în domenii precum piața internă, cercetare sau mediu poate propune modificări ale cheltuielilor obligatorii și poate adopta amendamente privind cheltuielile neobligatorii. Parlamentului European îi revine decizia finală de a adopta sau de a respinge bugetul și apoi de a-l publica. Parlamentul asigură misiunea de supraveghere democratică a activităților UE, în special cele ale Comisiei, poate adopta o moțiune de cenzură, care trebuie aprobată cu o majoritate de două treimi, cum este în cazul demiterii Comisiei în totalitate. Tratatul de la Lisabona, însă, a întărit puterea politică și legislativă a Parlamentului, odată cu cea a Consiliului UE.

Prin tratatul de la Paris din 1952, a fost creată Curtea de Justiție a Comunității Europene (CJCE). Sediul său se află la Luxembourg și este deseori denumită „Curtea de la Luxembourg” pentru a nu fi confundată cu Curtea Europeană a Drepturilor Omului, care are sediul la Strasbourg. Începând cu 1 ianuarie 2009 a fost redenumită „Curtea de Justiție a Uniunii Europene” în cazul în care Tratatul de la Lisabona va intra în vigoare. Instituție jurisdicțională, Curtea este însărcinată să vegheze la respectarea dreptului Uniunii Europene, adică aplicabilitatea directă a dreptului comunitar în statele membre și prioritatea

dreptului comunitar asupra dreptului național. Această curte este alcătuită din 28 de judecători și 8 avocați generali numiți de către statele membre dintre cetățenii lor, pentru un mandat de 6 ani. Din rândul judecătorilor este ales un președinte, pentru o durată de 3 ani, care conduce lucrările, le repartizează între diverse Camere ale Curții etc. Curtea este asistată încă din 1989 de Tribunalul de Primă Instanță, care exercită funcția de jurisdicție de drept comun pentru recursurile directe, începând cu 2005, Curții de Justiție și Tribunalului de Primă Instanță le-au mai fost adăugat și Tribunalul Funcției Publice.

Curtea de Justiție judecă:

- cererile Comisiei Europene, ale cetățenilor sau asociațiilor;
- cererile unui stat membru în caz de un eventual abuz de putere al Comisiei Europene;
- cereri ale Comisiei sau statelor membre împotriva unei instituții care nu s-a conformat obligațiilor în materie de drept comunitar.

Curtea de justiție are, competența în special de interpretare a dreptului comunitar și de control al legalității textelor comunitare. Odată cu Tratatul de la Amsterdam (mai 1999), CJCE are competențe lărgite mai ales în domeniile libertății și securității persoanelor la nivel european.

Curtea de Conturi a fost creată la inițiativa Parlamentului European, prin Tratatul de la Bruxelles (22 iulie 1975) și a fost ridicată la rang de instituție europeană la 1 noiembrie 1993, odată cu intrarea în vigoare a Tratatului de la Maastricht. Sediul său se află la Luxembourg și este compusă din membri numiți de către Consiliu, după consultarea Parlamentului, pentru o durată de 6 ani. Curtea de Conturi este însărcinată să examineze cheltuielile și veniturile UE, să controleze gestiunea financiară a Uniunii Europene și a instituțiilor: Comisia Europeană, Parlamentul European, Consiliul Uniunii Europene, Curtea de Justiție a Comunității Europene, Banca Europeană de Investiții, beneficiarii ajutoarelor europene. Curtea de Conturi reprezintă un or-

gan de control independent în interiorul Uniunii Europene, diferit de responsabilii gestiunii finanțelor în instituții.

Consiliul European, a cărei existență a fost consacrată prin Actul Unic European din 1986, este alcătuit din șefii de stat sau de guvern ai țărilor membre precum și din președintele Comisiei Europene. Se reunește de două ori pe an pentru a defini principalele politici, ale Uniunii Europene, în special politica externă. Consiliul European mai desemnează la fiecare 5 ani președintele Comisiei europene. Președinția Consiliului se exercită prin rotație, fiind atribuită fiecărui stat membru pentru o durată de 6 luni. Rotația are loc la 1 ianuarie și 1 iulie.

Comitetul Economic și Social (CES) a fost creat prin Tratatul de la Roma (1957) și reprezintă organismul consultativ european, în cadrul căruia sunt reprezentate diversele categorii de activități economice și sociale. Are misiunea să ofere consultanță celor trei mari instituții (Parlamentul European, Consiliul Uniunii Europene și Comisia Europeană). Comitetul a luat ființă în cadrul punerii în aplicare a pieței comune și este compus din 344 membri numiți de Consiliul Uniunii Europene, pentru o durată de 4 ani, toți fiind din mediul socio-economic. Atribuțiile sale au fost mărite, în special, prin Tratatul de la Maastricht și se referă la problemele legate de politica socială, coeziunea economică și socială, mediu, educație, sănătate, industrie, protecția consumatorilor sau rețelele transeuropene.

Comitetul Regiunilor a fost înființat prin Tratatul de la Maastricht, la 9 martie 1994, și este un organ consultativ al UE. Acest organ are atribuția de a reprezenta colectivitățile teritoriale din interiorul UE. Este format din 344 membri numiți de către guvernele europene pentru un mandat de 4 ani, ce poate fi reînnoit, aceștia sunt într-o totală independență de acțiune pe plan politic. Comitetul Regiunilor își propune să apropie Europa de cetățeni și reprezintă o „punte” de legătură între instituțiile europene și regiunile, orașele Uniunii Europene. După Tratatul de la Maastricht și de la Amsterdam, Comisia

Europeană și Consiliul de miniștri trebuie să consulte Comitetul Regiunilor înainte să ia o decizie susceptibilă să creeze consecințe la nivel local în următoarele domenii: coeziunea economică și socială, sănătate, educație și cultură, mediu, transporturi și formare profesională.

Creată în cadrul politicii economice și monetare, instituită prin Tratatul de la Maastricht, Banca Centrală Europeană (BCE) definește principalele orientări ale politicii monetare ale zonei euro și ia decizii indispensabile punerii acesteia în aplicare. A fost inaugurată la 30 iunie 1998, la Frankfurt, Germania. Președintele său actual este francezul Jean Claude Trichet (din 2003). Banca centrală este organul de decizie al Eurosistemului, ea regroupează BCE și băncile centrale naționale ale statelor care au aderat la zona euro și Sistemul european al băncilor centrale (care cuprinde BCE și totalitatea băncilor centrale naționale). Principalul obiectiv al BCE este de a face față riscurilor inflaționiste, este de a menține stabilitatea prețurilor în zona euro, astfel încât puterea de cumpărare să nu fie erodată de inflație. BCE are ca obiectiv să tempereze o creștere anuală a prețurilor de consum mai mică, dar aproape egală cu 2% pe termen mediu.

Banca Europeană de Investiții (BEI) reprezintă instituția financiară a UE. Creată prin Tratatul de la Roma din 1958, are sediul la Luxembourg, dar dispune de birouri și la Bruxelles, Paris, Atena, Lisabona, Londra, Madrid sau Cairo. Rolul său constă, în principal, să împrumute fonduri pe piețele financiare cu scopul de a investi apoi pe piețele UE. Mediatorul european este un intermediar între cetățeni și autoritățile europene, este ales de Parlamentul European pentru un mandat de 5 ani ce poate fi reînnoit. Este însărcinat să rezolve amiabil eventualele litigii între cetățeni și instituțiile europene, să participe la lucrările instituțiilor de mediere pe plan național. Mediatorul poate semnala problemele apărute Parlamentului și poate adresa recomandări instituțiilor.

Politica și modul de guvernare

Modul de guvernare al Uniunii Europene oscilează între modelul conferinței interguvernamentale, care permite să conserve ansamblul de prerogative al fiecărui stat membru, și modelul supranațional în interiorul căruia o parte a suveranității statelor a fost preluată de către Uniune. După primul model, deciziile sunt luate în unanimitate și oferă loc tratativelor între statele membre, iar al doilea model este mai federalist întrucât luarea deciziei este atributul exclusiv al interiorul instituțiilor Uniunii Europene, însărcinate să reprezinte cetățenii Uniunii Europene. Se poate afirma că, în esență, Uniunea Europeană practică un mod de guvernare hibrid, cu un Consiliu de Miniștri reprezentând statele și un Parlament care reprezintă cetățenii. Acest mod de guvernare este mai mult un joc de lupte de influență între cele trei principale organe politice ale UE: Comisia Europeană, Parlamentul și Consiliul de Miniștri. Progresiv, procesul de decizie s-a format în jurul unui „sistem în rețea” pornind de la cele trei organe, care constituie și instituțiile centrale ale Uniunii. Procesul de decizie a evoluat forțat, în special asupra procedurii de vot în interiorul Comisiei, dar și asupra puterilor Parlamentului European, acestea având repercusiuni asupra rolului Comisiei. Comisia Europeană deține drept de inițiativă în privința pregătirii domeniilor ce țin de primul pilon al UE în timp ce împarte competențele cu statele membre pentru domeniile celorlalți doi piloni. Comisia are inițiativa în adoptarea actelor Consiliului Uniunii; și Parlamentului. Astfel, Consiliul Uniunii nu poate respinge o propunere a Comisiei decât în unanimitate. De aceea, Comisia este considerată uneori că joacă un rol de conciliere între statele membre.

Parlamentul European are atribuții ce au crescut considerabil în ultimul timp: el deține o putere de codecizie împreună cu Consiliul de Miniștri în numeroase domenii. Parlamentul poate propune amendamente și poate da drept de veto în anumite domenii. Astfel, Parlamentul intervine în adoptarea, împreună cu Consiliul de Miniștri, a textelor

juridice care permit să se aplice orientările strategice stabilite de către șefii de stat sau de guvern. Aceste legislații sunt apoi transpuse de către guverne în interiorul statelor membre. Dreptul comunitar a fost elaborat prin tratatele care au stat la baza construcției Uniunii Europene. Curtea de Justiție are misiunea de a aplica acest drept, uneori lacunar, și de a asigura respectarea dreptului european, a principiilor generale și comune statelor membre sau a convențiilor semnate în interiorul Consiliului Europei, așa cum le confirmă Tratatul de la Maastricht. Dreptului comunitar primar sau original i se adaugă și dreptul derivat, principal sursă a dreptului comunitar. Dreptul derivat se compune din următoarele acte adoptate de către instituțiile comunitare în conformitate cu tratatele:

- regulamentul (care este de două tipuri): cele adoptate de către Consiliu la propunerea Comisiei, și cele adoptate de către Comisie după avizul comitetelor consultative, de gestiune sau de reglementare;

- directiva, instrument juridic care leagă orice stat membru destinat în ceea ce privește rezultatul, lăsând instanțelor naționale competența în ceea ce privește forma și mijloacele;

- decizia, act administrativ individual care poate viza un individ, o întreprindere, un stat; recomandarea și avizul, singurele acte care nu au forță juridică de constrângere asupra destinatarilor săi, ele sunt adresate de către Comisie guvernelor statelor membre.

La 29 octombrie 2004, statele membre au semnat Tratatul instituind o Constituție pentru Europa. Totuși, ratificarea sa a rămas fără rezultat din cauza votului negativ al Franței și Țărilor de Jos în 2005. Pornind de la modificările aduse de acest tratat asupra izvoarelor de drept comunitar derivat și împărțirea regulamentelor în două categorii de acte europene și regulamente de Tratatul de la Lisabona, semnat la 13 decembrie 2007, a conservat denumirile actuale (regulamente, directive și decizii) ale actelor juridice secundare. Dreptul comunitar se distinge de dreptul internațional. Potrivit Curții de Justiție, el formează

o ordine proprie, diferită de cea a statelor membre în măsură în care dreptul european provine dintr-o sursă autonomă.

Astfel, chiar dacă normele comunitare sunt integrate în ordinea juridică națională, ele își conservă statutul și deplină autoritate. El se caracterizează prin aplicabilitate directă și imediată, după publicarea în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, dar și prin prioritatea asupra dreptului intern. În sfârșit, prioritatea este o condiție necesară aplicării dreptului comunitar în raport cu dreptul statelor membre. Tratatul de la Roma a dotat piața comună cu un tarif extern comun și a instituit libera circulație a persoanelor, serviciilor, mărfurilor, capitalurilor și serviciilor, astfel că, Tratatul de la Roma se prezintă ca un tratat cadru care trebuie să permită diferitelor instituții : să elaboreze conținutul politicilor.

Primele politici au avut un caracter sectorial, în special politica agricolă comună, politica de pescuit și de transporturi. Astăzi, în cadrul punerii în practică a Pieței comune și a regularizării celor patru libertăți (libera circulație a persoanelor, serviciilor, mărfurilor, capitalurilor și serviciilor) a fost instaurată o politică comercială exterioară comună. Uniunea Europeană a fost dotată cu o „politică a concurenței” cu scopul de a interzice monopolul între întreprinderi. Punerea în practică a pieței unice a accelerat procesul în domeniul politicilor comune care au fost îndreptate spre domenii mult mai diverse: normele tehnice, sanitare și de securitate, cercetarea, dezvoltarea tehnologiei și mediului. Tratatul de la Maastricht a avut o puternică contribuție în domeniul Uniunii economice și monetare. A acordat o lărgire a spațiului de intervenție a altor politici limitându-le totuși cu ajutorul principiului subsidiarității.

Metoda de coordonare a politicilor naționale a fost instituită prin Tratatul de la Amsterdam, iar Tratatul de la Lisabona a lărgit substanțial domeniile politicilor comune. Pornind de la concluziile Consiliului European, Consiliul, după consultarea Parlamentului și la propunerea Comisiei, definește liniile directoare luate în considerare de

către statele membre în cadrul politicilor lor. Tratatul de la Maastricht prevede că structurarea partidelor politice pe plan european trebuie să acționeze ca un factor de integrare în interiorul Uniunii Europene și să favorizeze formarea unei conștiințe europene și a expresiei dorinței politice a cetățenilor Uniunii.

În prezent, cu excepția Verzilor, nu există partide politice europene și mai ales partide parlamentare și federații de partide naționale care să tindă să devină partide veritabile pe scară europeană. Astfel; de la originile Parlamentului, principalele grupuri politice parlamentare corespund principalelor familii politice europene. Tratatul de la Maastricht (1992) a marcat un avans deosebit în materie de cooperare în interiorul UE. Europa este formată pe trei piloni care evocă imaginea unei coloane dintr-un templu grec, susținând Comunitatea și aducându-i echilibru și stabilitate. Acești trei piloni, care formează arhitectura Uniunii Europene, se deosebesc prin domeniile specifice fiecăruia și modul lor de decizie. Primul pilon este pilonul comunitar care regrupează cele trei Comunități europene: Comunitatea europeană (vechea CEE) fondată prin Tratatul de la Rbiha, Comunitatea europeană a energiei atomice (EURATOM) și vechea Comunitate europeană a cărbunelui și oțelului (CECO, dispărută în 2002). Acest pilon se referă la diferitele politici comune, precum PAC sau piața internă. Pentru aceste domenii relevante primului pilon, o mare parte din competențe a fost transferată Uniunii Europene. Al doilea pilon este al politicii externe și de securitate comună (PESC), o cooperare interguvernamentală în domeniul securității și afacerilor externe (această politică este cuprinsă în Titlul V din Tratatul asupra Uniunii Europene).

Al treilea pilon este consacrat cooperării politice și judiciare în materie penală cuprinsă în Titlul VI din Tratatul asupra Uniunii Europene. Se referă la domenii desemnate sub denumirea JAI (Justiție și Afaceri Interne). O parte din domeniile acestui pilon au fost transferate prin Tratatul de la Amsterdam, către primul pilon. Acești trei piloni

se deosebesc prin funcționarea lor în materie de procedură decizională. Primul pilon funcționează după o procedură comunitară iar ceilalți doi piloni după o procedură interguvernamentală. Pentru primul pilon, numai Comisia este în măsură să facă propuneri Consiliului și Parlamentului. Majoritatea calificată este suficientă pentru adoptarea actelor în Consiliu. În schimb, pentru cei trei piloni, Comisia împarte acest drept de inițiativă cu statele membre iar unanimitatea este cerută de Consiliu. Tratatul de la Maastricht a instituit o politică externă și de securitate comună (PESC). Termenii acestei politici comune au fost revizuiți prin Tratatul de la Amsterdam, apoi de Consiliul European de la Nisa, incluzându-se și politica europeană de securitate și apărare. PESC este o politică interguvernamentală și nu una comunitară. Fără îndoială, instituțiile comunitare iau parte la funcționarea sa.

Politica externă și de securitate comună are ca obiective: păstrarea valorilor comune, a intereselor fundamentale și a independenței Uniunii Europene, dar și întărirea apărării UE și a statelor membre, consolidarea păcii, securității internaționale, promovarea cooperării între națiuni, consolidarea democrației statului de drept, respectarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale. Organizația Europeană de Cooperare Economică (OECE), fondată în 1948, a fost însărcinată cu repartitia creditelor acordate de Europa occidentală prin Planul Marshall și a favorizat liberalizarea schimburilor, consolidând cooperarea între statele membre pe plan economic. Acest organism se compune dintr-un Consiliu care reunește statele membre; deciziile sunt luate în unanimitate. În 1961, OCDE, care include SUA și Canada, s-a substituit prin OECE. În 2007, OECE reunea 30 de state membre, în principal statele dezvoltate, care au în comun un sistem de guvernare democratic și o economie de piață. În anul 1971, Statele Unite decid să elimine legătura strânsă dintre dolar și prețul oficial al aurului, care asigurase stabilitatea monetară globală după Al Doilea Război Mondial. Acest lucru pune capăt cursurilor de schimb valutar fixe. În vederea

instituirii propriei uniuni monetare, țările UE decid să reducă la 2,25% marjele de fluctuație între monedele europene, intervenție concertată la nivelul pieței valutare.

Acest lucru duce la instituirea Sistemului Monetar European (SME), care devine operațional în martie 1979. Acesta prezintă 3 caracteristici principale: o monedă de referință denumită ECU (un „coș monetar” format din monedele tuturor statelor membre); un mecanism al ratei de schimb (fiecare monedă are o rată de schimb legată de ECU); marje de fluctuație de 2-2,5% sunt autorizate în jurul cursurilor de schimb bilaterale; mecanism de credit (fiecare stat transferă 20% din rezervele sale în devize și aur într-un fond comun). Sistemul monetar european a cunoscut o istorie contradictorie. În 1992, după reunificarea Germaniei și ca urmare a tensiunilor monetare accentuate în Europa, lira italiană și lira sterlină părăsesc SME. În august 1993, țările aparținând SME decid să mărească temporar șarpele monetar european (marjele de fluctuație ale cursului de schimb) la 15%. Între timp, pentru a împiedica fluctuații importante de schimb valutare între monedele europene și în vederea eliminării devalorizărilor competitive, guvernele Uniunii Europene decid să relanseze proiectul de uniune monetară veritabil și să introducă o monedă unică. În cadrul Consiliului European de la Madrid, din iunie 1989, s-a adoptat un plan în trei faze în favoarea unei uniuni economice și monetare. Acest plan devine parte componentă a Tratatului de la Maastricht privind Uniunea Europeană, adoptat de către Consiliul European în decembrie 1991. Uniunea Economică și Monetară (UEM), care debutează la 1 iulie 1990, implică: libertate totală de circulație a capitalurilor în cadrul Uniunii (anularea controlului de schimburi valutare); sporirea mijloacelor destinate înlăturării dezechilibrelor între regiunile europene (fonduri structurale); convergență economică, prin intermediul supravegherii multilaterale a politicilor economice ale statelor membre. A doua fază debutează la 1 ianuarie 1994 și cuprinde: înființarea Institutului

Monetar European (IME) la Frankfurt; IME este compus din guvernatorii băncilor centrale ale țărilor membre UE; independența băncilor centrale naționale; reglementarea privind reducerea deficitelor bugetare.

A treia etapă începe cu adoptarea monedei euro. La 1 ianuarie 1999, 11 țări adoptă moneda euro, care devine astfel monedă comună a Austriei, Belgiei, Finlandei, Franței, Germaniei, Irlandei, Italiei, Luxemburgului, Țărilor de Jos, Portugaliei și Spaniei (Grecia li se alătură la 1 ianuarie 2001). Începând din acest moment, Banca Centrală Europeană înlocuiește IME, devenind responsabilă de politica monetară, care este definită și pusă în aplicare în euro. La 1 ianuarie 2002, bancnotele și monedele euro sunt puse în circulație în aceste 12 țări din zona Euro. Două luni mai târziu, monedele naționale sunt retrase din circulație. Din acest moment, euro este singura monedă care poate fi utilizată în toate tranzacțiile bancare și operațiunile cu numerar, în cadrul țărilor făcând parte din zona Euro, care reprezintă mai mult de două treimi din populația UE.

Criteriile de convergență: fiecare stat membru trebuie să îndeplinească un număr de cinci criterii de convergență pentru a ajunge în faza a treia. Acestea sunt: stabilitatea prețurilor (rata inflației nu poate depăși cu mai mult de 1,5% ratele medii de inflație ale celor trei state membre cu cea mai scăzută rată de inflație); rata dobânzilor (rata dobânzilor pe termen lung nu poate varia cu mai mult de 2% în raport cu ratele dobânzilor medii ale celor trei state membre cu cea mai scăzută rată de inflație); deficitul (deficitul bugetar național trebuie să fie sub 3% din PNB); datoria publică (nu poate depăși 60% din PNB); stabilitatea cursului de schimb (ratele de schimb trebuie să rămână în limitele marjei de fluctuație autorizată pentru cei doi ani anteriori). Consiliul European a adoptat Pactul de Stabilitate și de Creștere în iunie 1997. Acesta a reprezentat un angajament permanent de stabilitate bugetară, permițând sancționarea financiară a unui stat membru din zona

Euro care se expunea unui deficit bugetar mai mare de 3%. Fiind considerat, ulterior prea strict, Pactul a fost revizuit în martie 2005.

Eurogrupul reprezintă reuniunea informală a miniștrilor de finanțe ai statelor membre din zona Euro. Aceste întâlniri au ca scop o mai bună coordonare a politicilor economice, monitorizarea politicilor bugetare și financiare ale statelor din zona Euro, precum și reprezentarea monedei euro în forumurile monetare internaționale. Noile state membre urmează să adopte moneda euro în momentul în care vor îndeplini criteriile de convergență. Slovenia este primul dintre statele devenite membre ale UE în 2004 care s-a alăturat zonei Euro la 1 ianuarie 2007. Au urmat Cipru și Malta, în 2008, și Slovacia, în 2009. Cooperarea polițienească și judiciară la 14 iunie 1985 au fost semnate acordurile Schengen între Germania, Franța, Țările de Jos, Spania și Portugalia. Aceste acorduri au intrat în vigoare la 26 martie 1995. Acestea reunesc statele membre ale UE, mai puțin Marea Britanie și Irlanda. Ele favorizează circulația persoanelor înlăturând controalele la frontierele interne. În 1992, Tratatul de la Maastricht a instaurat un al treilea pilon interguvernamental privind JAI, care permite o primă instituționalizare a acestei cooperări în interiorul UE. Această cooperare a fost cadrul diverselor convenții, care au permis crearea, în iulie 1995, a Europol, organizație de combatere a criminalității la nivel european. Tratatul de la Amsterdam prevede un spațiu de libertate, securitate și justiție și o politică comună a Uniunii. Cooperarea între state, în acest domeniu, nu se face decât pe plan interguvernamental.

Tratatul de la Lisabona. Un nou pas pentru Europa unificată

Tratatul de la Lisabona, numit și tratat reformat, a fost elaborat ca urmare a necesității de a răspunde problemelor unei aprofundări a integrării construcției europene și a asigurării funcționării instituțiilor ei, în condițiile unei lărgiri cu noi membri. Desigur, este o evoluție firească a dinamicii europene, Tratatul conținând elemente de noutate

ce se regăsesc în textele tratatelor modificate: Tratatul privind Uniunea Europeană și Tratatul privind funcționarea Uniunii. Tratatul de la Lisabona urmărește să pună la dispoziția Uniunii cadrul legal și instrumentele juridice necesare pentru a face față provocărilor viitoare și pentru a răspunde așteptărilor cetățenilor europeni. Tocmai în vederea asigurării și protejării drepturilor acestora, Tratatul enunță, încă din primele pagini considerentele pe care se bazează: demnitatea umană, libertatea, democrația, egalitatea suverană a statelor, statul de drept - acestea sunt valorile fundamentale ale Uniunii Europene. Aceste valori sunt comune tuturor statelor membre și orice țară europeană care dorește să adere la Uniune trebuie să le respecte.

Tratatul de modificare a Tratatului privind Uniunea Europeană și a Tratatului de instituire a Comunității Europene se înscrie în seria tratatelor reformatoare ce au vizat Uniunea Europeană, având ca scop explicit transformarea ei într-o structură flexibilă, capabilă să utilizeze toate resursele disponibile și să se plieze în situațiile din ce în ce mai puțin previzibile existente la nivel global. Lupta împotriva terorismului internațional, a extremismului religios sau rasist, lupta pentru democratizare trebuia să aibă un partener solid la nivel european.

Tratatul privind Uniunea Europeană cuprinde un Preambul și șase Titluri, după cum urmează. Preambulul introduce motivele care stau la baza semnării tratatului, în care un rol important îl are decizia de a continua construcția edificiului european, punând la bază moștenirea culturală, religioasă și umanistă a Europei, ca izvor al dezvoltării valorilor universale ce constă în drepturile inviolabile și inalienabile ale persoanei, precum și libertatea, democrația, egalitatea și statul de drept. Sfârșitul divizării continentului trebuie să fie continuat de respectarea principiilor demnității, democrației și al drepturilor omului. În centrul construcției europene este așezat cetățeanul, în interesul căruia trebuie întărită solidaritatea dintre popoare, pentru care trebuie să funcționeze instituții solide, bazate pe competențe și profesionalism.

Intitulat „Dispoziții generale”, care prevede că:

-temeiul juridic al Uniunii este Tratatul privind Uniunea Europeană, și Tratatul privind Funcționarea Uniunii Europene, care au aceeași putere juridică. Uniunea europeană se substituie Comunităților și le înlocuiește. Proiectul părinților Europei unite văd astfel încheierea unei etape de parcurs și dezvoltarea unei noi structuri, supranaționale, unică din punct de vedere al organizării și al competențelor pe care statele le cedează în favoarea acesteia.

-Uniunea se întemeiază pe valorile care sunt comune statelor membre1;

-obiectivele Uniunii, prevăzute în art. 3 TUE, sunt: promovarea păcii, a valorilor sale și bunăstarea popoarelor, un spațiu de libertate pentru cetățeni, promovarea drepturilor cetățenilor, promovarea coeziunii economice, sociale, solidaritatea între statele membre, promovarea valorilor pe care se întemeiază în relațiile sale cu restul comunității internaționale. Obiectivele Uniunii vor fi realizate în funcție de competențele care îi sunt atribuite de către state prin tratate, cu respectarea principiului atribuirii, celui al subsidiarității și celui al proporționalității;

-Uniunea instituie, conform art. 3 (3), o piață internă, care acționează pentru o dezvoltare durabilă a Europei și o uniune economică și monetară, a cărei monedă este euro;

-delimitarea competențelor Uniunii este guvernată de principiul atribuirii, orice competență care nu este atribuită în mod explicit Uniunii prin tratate fiind exercitată, de jure, de către state, iar exercitarea acestor competențe este reglementată de principiile subsidiarității și proporționalității (acest aspect fiind reglementat de altfel și de Protocolul nr. 2 la tratat privind aplicarea principiilor subsidiarității și proporționalității);

-Uniunea recunoaște, conform art. 6 alin. (1) din TUE, drepturile, libertățile și principiile prevăzute în Carta drepturilor fundamentale ale Uniunii din 7 decembrie 2000, astfel cum a fost adaptată la 12 decembrie 2007, la Strasbourg, care au aceeași valoare juridică cu cea a tratatelor;

-Uniunea aderă la Convenția Europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale.

Denumit „Dispoziții privind principiile democratice”, cuprinde prevederi referitoare la principiile reprezentativității și la valorile comune ale uniunii, dar și prevederi referitoare la cetățenia Uniunii, ce aparține oricărei persoane ce are cetățenia unui stat membru, și care se adaugă cetățeniei naționale, fără să o înlocuiască; este generată astfel cea mai importantă cetățenie de tip derivat din societatea internațională; aceasta presupune existența unor drepturi pentru cei care o dețin, fără existența unor obligații corelative. Datorită faptului că Uniunea dobândește personalitate juridică, se substituie și succede Comunității Europene, în timp ce instituțiile dobândesc atribuții sporite și se regăsesc în centrul construcției unionale: Parlamentul European, Consiliul (anterior tratatului, Consiliul UE), Comisia Europeană (denumită în continuare „Comisie”) Curtea de Justiție a Uniunii Europene (anterior tratatului, CJCE), Curtea de Conturi, la care se adaugă Consiliul European și Banca Centrală Europeană.

Reforma instituțională constă în următoarele:

-Parlamentul European, art. 14 TUE, este implicat, într-o măsură covârșitoare, în procesul legislativ, în exercitarea funcțiilor bugetare și de control politic și consultative, împreună cu Consiliul și are atribuția de a-l alege pe președintele Comisiei. Numărul membrilor Parlamentului European, reprezentanți ai cetățenilor Uniunii, nu poate depăși șapte sute cincizeci, plus președintele. Reprezentarea cetățenilor este asigurată în mod proporțional descrescător, cu un prag minim de șase membri pentru fiecare stat membru. Niciunui stat membru nu i se atribuie mai mult de nouăzeci și șase de locuri.

-Consiliul European, conform art. 15, dobândește atribuții, în calitate de instituție a Uniunii, își alege un președinte cu mandat mai mare decât înainte, cu majoritate calificată, pentru o durată de doi ani și jumătate (față de șase luni), cu posibilitatea de a fi reînnoit. Aceasta

conferă Uniunii continuitate în definirea orientărilor și priorităților politice generale, ținând seama de complexitatea crescută a „problemelor europene”, rezultată atât din extinderea Uniunii Europene (de la 15 la 27 de state, în numai trei ani), cât și din creșterea numărului domeniilor de competență ale U.E. Noua durată a mandatului va permite statului membru aflat la președinție să-și coordoneze mai bine strategiile și să urmărească efectele acestora. Președintele transmite un raport Parlamentului după fiecare reuniune.

-Se extind domeniile în care deciziile se adoptă de către Consiliu (art. 16 TUE) cu majoritate calificată (în loc de unanimitate), fie prin aplicarea majorității calificate în domenii care până în prezent erau supuse votului cu unanimitate (azilul, imigrația, Europol, Eurojust, controlul la frontiere, inițiativele înaltului reprezentant pentru P.E.S.C., politica comună a transporturilor, obiectivul și organizarea fondurilor structurale și fondului de coeziune etc), fie prin extinderea votului cu majoritate calificată la noi domenii pentru care nu exista anterior bază juridică.

Excepțiile de la principiul majorității calificate în luarea deciziilor trebuie să fie explicit prevăzute de tratate. Tratatul de la Lisabona simplifică sistemul de vot - prin extinderea principiului majorității calificate - astfel, pentru adoptarea unei decizii este nevoie de acordul favorabil a 55% dintre membrii Consiliului, cuprinzând cel puțin cinci-sprezece dintre aceștia, și reprezentând state membre care întrunesc cel puțin, 65% din populația Uniunii. Cel puțin patru membri ai Consiliului pot constitui minoritatea de blocare, în caz contrar se consideră majoritate calificată. Majoritatea sistemului de vot va intra în vigoare la 1 noiembrie 2014. Sistemul de președinție rotativă a Consiliului nu dispare, dar se schimbă. Președinția formațiunilor Consiliului, cu excepția celei a Afacerilor Externe, este asigurată de reprezentanții statelor member, în cadrul Consiliului, după un sistem de rotație egal, potrivit art. 201b din TFUE. Statele membre au convenit pentru o

redistribuire a voturilor statelor membre în Consiliu, care va fi realizată în mai multe etape în perioada 2014-2017. Referitor la Comisie (art. 17 TUE), se va reduce numărul comisarilor europeni de la 27, în prezent, la două treimi din numărul statelor membre, urmând ca țările să fie reprezentate printr-un sistem de rotație, începând cu 1 noiembrie 2014. Aceste „două treimi” sunt compuse dintr-un număr de membri, incluzând președintele și înaltul Reprezentant al Uniunii pentru afaceri externe și politica de securitate. Sistemul de rotație este egal între state și reflectă diversitatea geografică și demografică a fiecărei țări. Președintele Comisiei este ales indirect de către Parlamentul European. Ținând cont de alegerile pentru Parlament, Consiliul European, hotărând cu majoritate calificată, va propune Parlamentului un candidat la funcția de președinte al Comisiei.

-Curtea de Justiție a Uniunii Europene cuprinde Curtea de Justiție, Tribunalul, denumit anterior Tribunal de Primă Instanță și tribunale specializate, înființate pe lângă Tribunal, de către Parlamentul European și Consiliu, care hotărăsc în conformitate cu procedura legislativă ordinară. Compunerea Curții și a Tribunalului rămân nemodificate, se impune doar obținerea prealabilă a unui aviz din partea unui comitet alcătuit din șapte personalități alese din foștii membri ai Curții, membri ai instanțelor supreme din statele membre sau juriști renumiți.

Statele membre, care doresc să stabilească între ele o formă de cooperare consolidată în cadrul competențelor neexclusive ale Uniunii pot recurge la instituțiile acestea, potrivit prevederilor din TUE, și ale art. 326-336 din TFUE. Forma de cooperare consolidată este aprobată prin decizie de către Consiliu, la vot participând doar statele care au decis să participe la o cooperare consolidată.

„Dispoziții generale privind acțiunea externă a Uniunii și Dispoziții speciale privind politica externă și de securitate comună”. Capitolul I (este nou-introdus, ca și art. 10A, 10B, noi), cu privire la acțiunea externă, cuprinde reglementări referitoare la:

-principiile ce stau la baza acțiunii externe a Uniunii;

Uniunea definește, în art. 21 alin (2), politici comune și acțiuni și acționează pentru asigurarea unui nivel înalt de cooperare în toate domeniile relațiilor internaționale, în scopul definit de Tratat după cum urmează:

(a) apărării valorilor, a intereselor fundamentale, a securității, a independenței și integrității sale;

(b) consolidării și sprijinirii democrației, a statului de drept, a drepturilor omului și a principiilor dreptului internațional;

(c) menținerii păcii, prevenirii conflictelor și consolidării securității internaționale, în conformitate cu scopurile și principiile Cartei Organizației Națiunilor Unite, precum și cu principiile Actului final de la Helsinki și cu obiectivele Cartei de la Paris, inclusiv cele privind frontierele externe;

(d) promovării dezvoltării durabile pe plan economic, social și de mediu a țărilor în curs de dezvoltare, cu scopul primordial de a eradica sărăcia;

(e) încurajării integrării tuturor țărilor în economia mondială, inclusiv prin eliminarea treptată a barierelor în calea comerțului internațional;

(f) participării la elaborarea unor măsuri internaționale pentru conservarea și îmbunătățirea calității mediului și gestionarea durabilă a resurselor naturale mondiale, în vederea asigurării unei dezvoltări durabile;

(g) acordării de asistență populațiilor, țărilor și regiunilor care se confruntă cu

dezastre naturale sau provocate de om; și

(h) promovării unui sistem internațional bazat pe o cooperare multilaterală mai puternică și pe o bună guvernare globală.

Pe baza principiilor enunțate Uniunea dezvoltă și construiește parteneriate cu țările și cu organizațiile internaționale, regionale sau globale.

Capitolul al II-lea, secțiunea 1, este intitulat „Dispoziții speciale referitoare la Politica externă și de securitate comună” (PESC) și are o prevedere, în art. 24, potrivit căreia „Competența Uniunii în materie de politică externă și de securitate comună include:

- toate domeniile politicii externe;
- toate chestiunile referitoare la securitatea Uniunii;
- definirea treptată a unei politici de apărare comune, care poate conduce la o apărare comună.

Uniunea poate încheia acorduri cu mai multe state sau organizații internaționale, în domeniile ce fac obiectul politicii externe și de securitate comună, după o procedură specială, definită și pusă în aplicare de Consiliul European și de Consiliu. Tratatul de la Lisabona creează funcția de înalt reprezentant al Uniunii pentru afaceri externe și politica de securitate, care pune în aplicare și PESC, prin utilizarea mijloacelor naționale și ale Uniunii. Înaltul reprezentant este vicepreședinte al Comisiei Europene, și reprezintă Uniunea în chestiunile referitoare la PESC, în relațiile cu state terțe sau organizații internaționale. Postul de înalt reprezentant „nu va interfera cu responsabilitățile statelor membre în ceea ce privește formularea și implementarea politicilor sale externe” (art. 27 TUE). Acesta utilizează mijloacele naționale ale statelor și instituționale ale Uniunii Europene. Dacă o situație internațională impune luarea unor măsuri operative de poziționare, Consiliul este abilitat să determine respectiva poziționare. Statele membre trebuie să asigure conformitatea pozițiilor naționale cu cele ale Uniunii, în materia relațiilor internaționale. Deciziile care intră sub incidența acestui capitol sunt adoptate cu unanimitate de voturi de către Consiliul European și Consiliu. Abținerea de la vot trebuie motivată, iar statul este liber să nu respecte respectiva decizie, cu condiția de a accepta că Uniunea, în ansamblul său, este angajată în respectiva politică. Cheltuielile se suportă din bugetul Uniunii. Capitolul al II-lea, secțiunea 2, „Dispoziții privind politica de securitate și de apărare

comună" (PSAC). Politica de securitate și de apărare comună - PSAC - face parte integrantă din PESC. Această politică include definirea treptată a unei politici de apărare comune a Uniunii. Pentru punerea în aplicare a PSAC statele membre pun la dispoziția Uniunii capacități civile și militare pentru a contribui la obiectivele definite de Consiliu (art.42TUE).

TUE - nou introduce, pentru statele membre care întrunesc cele mai înalte capacități militare și care au subscris la angajamente mai stricte în materie (...), posibilitatea de a stabili o cooperare structurată permanentă în cadrul Uniunii (reglementată de art. 42 alin 3, paragraful 2). În cadrul PSAC, Tratatul de la Lisabona include o clauză de solidaritate între statele membre ce presupune ca, în situația în care un stat membru face obiectul unei agresiuni armate pe teritoriul său, celelalte state membre sunt obligate să-i acorde ajutor și asistență prin toate mijloacele de care dispun, potrivit art. 51 din Carta ONU. În acest scop, se înființează Agenția Europeană de Apărare, sub autoritatea Consiliului, în domeniul dezvoltării capacităților de apărare, cercetare, achiziții și armament (art. 42 alin. 7). Agenția Europeană de Apărare are următoarele misiuni, definite de art. 45 din TUE:

a) să contribuie la identificarea obiectivelor privind capacitățile militare ale statelor membre și să evalueze respectarea angajamentelor privind capacitățile asumate de statele membre;

b) să promoveze armonizarea necesităților operaționale și adoptarea de metode de achiziție performante și compatibile;

c) să propună proiecte multilaterale în vederea îndeplinirii obiectivelor în materie de capacități militare și să asigure coordonarea programelor derulate de statele membre și administrarea programelor de cooperare specifică;

d) să susțină cercetarea în materie de tehnologie a apărării, să coordoneze și să planifice activitățile de cercetare comune și studierea soluțiilor tehnice care răspund necesităților operaționale viitoare;

e) să contribuie la identificarea, și, după caz, la punerea în aplicare a

oricărei măsuri utile pentru întărirea bazei industriale și tehnologice a sectorului de apărare și la îmbunătățirea eficienței cheltuielilor militare.

Art. 47, că „Uniunea Europeană are personalitate juridică”. Chiar dacă de la Tratatul de la Maastricht se poate vorbi de o personalitate implicită a Uniunii, până în acest moment nu se putea vorbi explicit de personalitate. Considerăm că textul tratatului reprezintă un pas înainte în definirea uniunii, un pas semnificativ, dar nu decisiv, atât timp cât structura și competențele împrumută trăsături specifice unor forme diferite de organizare. Articolul 48 se înlocuiește cu un text nou, referitor la modificarea Tratatelor, în conformitate cu o procedură de revizuire ordinară (alin. 2-5), și o procedură de revizuire simplificată (alin. 6-7). Articolul 49 completează procedură de admitere a unui stat ca membru al Uniunii. Consiliul va decide în unanimitate, după consultarea Comisiei și aprobarea Parlamentului. Anterior, parlamentele naționale și Parlamentul European trebuie să fie informate în legătură cu cererea formulată de statul candidat. Articolul 50 stabilește posibilitatea pentru orice stat membru, potrivit normelor sale constituționale, să se retragă din Uniune. În acest scop se încheie un acord între Uniune și stat, care conține normele, condițiile și etapele de retragere.

Tratatul privind Funcționarea Uniunii Europene este alcătuit din Preambul și șapte părți, alcătuite din titluri și capitole. Partea I, intitulată „Principiile”, stabilește în Titlu I „Categoriile și domeniile de competențe ale Uniunii”. Potrivit acestui titlu, Competențele Uniunii se împart în trei categorii:

1. Competență exclusivă, în care Uniunea poate legifera și adopta acte obligatorii din punct de vedere juridic. Statele membre pot face acest lucru numai dacă sunt abilitate de Uniune sau pentru punerea în aplicare a actelor adoptate de Uniune (art. 2 alin. 1). Uniunea dispune de o competență exclusivă în următoarele domenii, așa cum sunt enumerate limitativ în art. 3 TFUE:

(a) uniunea vamală;

(b) stabilirea normelor privind concurența, necesare funcționării pieței interne;

(c) politica monetară pentru statele membre a căror monedă este euro;

(d) conservarea resurselor biologice ale mării în cadrul politicii comune privind pescuitul;

(e) politica comercială comună;

(f) încheierea unui acord internațional în cazul în care această încheiere este prevăzută de un act legislativ al Uniunii, ori este necesară pentru a permite Uniunii să își exercite competența internă, sau în măsura în care aceasta ar putea aduce atingere normelor comune sau ar putea modifica domeniul de aplicare a acestora.

2. Competență partajată cu statele membre în domenii determinate, în care atât Uniunea, cât și statele membre pot legifera și adopta acte obligatorii din punct de vedere juridic, fără ca aceste competențe să se suprapună (art. 2 alin. 2).

Competența Uniunii este partajată cu statele membre în următoarele domenii prevăzute în art. 4. Aceste competențe partajate sunt importante, întrucât ele nu sunt prevăzute de art. 3 sau 6 din TFUE, dar uniunii i s-a conferit o competență în domeniu:

(a) piața internă;

(b) politica socială, pentru aspectele definite în tratat;

(c) coeziunea economică, socială și teritorială;

(d) agricultura și pescuitul, cu excepția conservării resurselor biologice ale mării;

(e) mediul;

(f) protecția consumatorului;

(g) transporturile;

(h) rețelele transeuropene;

(i) energia;

(j) spațiul de libertate, securitate și justiție;

(k) obiectivele comune de securitate în materie de sănătate publică, pentru aspectele definite în prezentul tratat.

(l) în domeniile cercetării, dezvoltării tehnologice și spațiului, Uniunea dispune de competență pentru a desfășura acțiuni și, în special, pentru definirea și punerea în aplicare a programelor, fără ca exercitarea acestei competențe să poată avea ca efect împiedicarea statelor membre de a-și exercita propria competență.

(m) în domeniile cooperării pentru dezvoltare și al ajutorului umanitar, Uniunea dispune de competență pentru a întreprinde acțiuni și pentru a duce o politică comună, fără ca exercitarea acestei competențe să poată avea ca efect lipsirea statelor membre de posibilitatea de a-și exercita propria competență.

3. Competență de sprijinire, coordonare sau completare a acțiunii statelor membre, fără a înlocui prin aceasta competențele statelor în domeniile respective (art. 2 alin. 5), se manifestă în următoarele domenii (prevăzute în art. 6 TFUE):

- (a) protecția și îmbunătățirea sănătății umane;
- (b) industrie;
- (c) cultură;
- (d) turism;
- (e) educație, formare profesională, tineret și sport;
- (f) protecție civilă;
- (g) cooperare administrativă.

Coordonarea politicilor economice în cadrul Uniunii este de competența statelor membre, Consiliul adoptând măsuri și, în special, orientările generale ale acestor politici.

Coordonarea politicilor de ocupare a forței de muncă ale statelor membre, și în special prin definirea orientărilor acestor politici, este asigurată prin măsuri luate de Uniune.

Tratatul introduce titlul II „Dispoziții de aplicare generală”. Uniunea asigură coerența între diferitele sale politici și acțiuni, cu respec-

tarea obiectivelor Uniunii și a principiului atribuirii de competență. În toate acțiunile sale, Uniunea urmărește să elimine inegalitățile și să sprijine egalitatea dintre femei și bărbați (art. 7 TFUE). În definirea și punerea în aplicare a politicilor și acțiunilor sale Uniunea ține seama de cerințele privind promovarea unui nivel ridicat al ocupării forței de muncă, garantarea unei protecții sociale corespunzătoare (art. 9), combaterea excluziunii sociale, de cerințele privind un nivel ridicat de educație, de formare profesională și de protecție a sănătății umane; caută să combată orice discriminare pe motive de sex, rasă sau origine etnică, religie sau convingeri, handicap, vârstă sau orientare sexuală; orice persoană are dreptul la protecția datelor cu caracter personal (art. 16).

Denumirea celei de-a II-a părți este „Nediscriminarea și cetățenia Uniunii”. Orice discriminare pe bază de naționalitate sau cetățenie este strict interzisă de art. 19 TFUE. Se introduce cetățenia europeană care este dobândită automat de orice cetățean al unui stat membru, fără formalități și fără ca cetățenia națională să fie înlocuită. Drepturile acestora, definite în art. 20 alin. (2), sunt:

(a) dreptul de liberă circulație și de ședere pe teritoriul statelor membre;

(b) dreptul de a alege și de a fi aleși în Parlamentul European, precum și la alegerile locale în statul membru unde își au reședința, în aceleași condiții ca și resortisanții acestui stat;

(c) dreptul de a se bucura, pe teritoriul unei țări terțe în care statul membru ai cărui resortisanți sunt nu este reprezentat, de protecție din partea autorităților diplomatice și consulare ale oricărui stat membru, în aceleași condiții ca și resortisanții acestui stat;

(d) dreptul de a adresa petiții Parlamentului European, de a se adresa Ombudsmanului European, precum și dreptul de a se adresa instituțiilor și organelor consultative ale Uniunii în oricare dintre limbile tratatelor și de a primi răspuns în aceeași limbă.

Partea a III-a este intitulată „Politicile și acțiunile interne ale Uniunii”. Se introduce un titlu nou, I, cu denumirea „Piața internă”, cu privire la care Uniunea și statele membre împart competența, în timp ce Uniunea adoptă măsuri în privința instituirii și asigurării funcționării acesteia. Titlul II, intitulat „Libera circulație a mărfurilor”, stabilește elementele de uniune vamală, cooperare vamală și de interzicere a măsurilor cu caracter echivalent. La titlu III, intitulat „Agricultura”, se adaugă și „pescuitul”, domenii cu privire la care Uniunea definește și pune în aplicare o politică comună. Titlul IV se denumește „Spațiul de libertate, securitate și justiție” și înlocuiește fostul Titlu IV „Vize, azil, imigrație și alte politici referitoare la libera circulație a persoanelor”. „Spațiul de libertate, securitate și justiție”, constituit de Uniune, reprezintă baza legală necesară pentru dezvoltarea unor politici de imigrare, acordare de vize, de azil mai eficiente, inclusiv pentru o cooperare în domeniile civil, penal și al poliției, mai eficiente în acțiunile de combatere a terorismului și a crimei organizate. Astfel:

Cap. 1, Dispoziții generale, cuprinde precizări referitoare la faptul că:

- absența controalelor asupra persoanelor la frontierele interne este asigurată de Uniune, care dezvoltă o politică comună în domeniul dreptului de azil, al emigrării și al controlului la frontierele externe;

- lupta împotriva criminalității, a rasismului și a xenofobiei;

- măsuri de coordonare și cooperare între autoritățile polițienești și judiciare;

- recunoașterea reciprocă a deciziilor judiciare în materie penală și apropierea legislațiilor penale.

Cap. 2, Politicile privind controlul la frontiere, dreptul de azil și imigrarea. Uniunea dezvoltă politicile comune menționate, iar punerea lor în aplicare este reglementată de principiul solidarității și al distribuirii echitabile a răspunderii între statele membre, inclusiv pe plan financiar. În Capitolele 3, 4 și 5, Uniunea dezvoltă o „cooperare judiciară în materie civilă (cu incidență transfrontalieră), penală, respectiv

în domeniul poliției". Cooperarea în materie civilă se întemeiază pe principiul recunoașterii reciproce a deciziilor judiciare și extrajudiciare. Aceasta presupune adoptarea unor măsuri de apropiere a actelor cu putere de lege și a normelor administrative ale statelor membre. În domeniul penal, pentru combaterea infracțiunilor care aduc atingere intereselor financiare ale Uniunii, pornind de la Eurojust, Consiliul poate institui un Parchet European, care, după caz, în colaborare cu Europol, are competența de a cerceta, de a urmări și de a trimite în judecată autorii și coautorii infracțiunilor. În domeniile menționate statele pot stabili o formă de cooperare consolidată. Uniunea instituie și o cooperare polițienească care implică toate autoritățile competente din statele membre, inclusiv serviciile de poliție, serviciile vamale și serviciile specializate de aplicare a legii, în domeniul prevenirii sau al depistării și al cercetării infracțiunilor. Europol susține și consolidează acțiunea autorităților polițienești.

„Politica economică și monetară”, aduce o serie de noutăți prin reglementarea:

1. unor situații, eventuale, mai speciale din statele membre, de exemplu, „Dificultăți în ceea ce privește aprovizionarea cu anumite produse - energie”; „Procedura în caz de deficit excesiv” (la Cap. 1, Politica economică, art. 100 și 104);

2. unor aspecte ale politicii monetare, de exemplu, „Măsurile privind utilizarea monedei euro” (Cap. 2, art. 111), „Dispoziții privind statele membre a căror monedă este euro” (Cap. 3), „Dispoziții tranzitorii privind statele membre care fac obiectul unei derogări”.

Titlul IX, „Politica socială”, este fostul titlu XI, intitulat „Politica socială, educația, formarea profesională și tineretul”. Titlul XI, „Educația, formarea profesională, tineretul și sportul”, este fostul capitol 3 din titlul XI, la care s-a adăugat „sportul”. Titlul XVII, „Coeziunea economică, socială și teritorială”. Titlul XVIII, „Cercetarea, dezvoltarea și spațiul digital”.

tarea tehnologică și spațiul". Ambele titluri își păstrează numărul, dar se adaugă politica teritorială, respectiv a spațiului.

Dintre regiunile (teritoriile) avute în vedere de tratat, "o atenție deosebită se acordă zonelor rurale, zonelor afectate de tranziția industrială, precum și regiunilor afectate de un handicap natural și demografic grav și permanent, cum ar fi regiunile cele mai nordice, cu densitate foarte scăzută a populației, precum și regiunile insulare, transfrontaliere și muntoase" (art. 158, paragraf c). Uniunea elaborează o politică europeană a spațiului, în scopul promovării progresului științific și tehnic, a competitivității industriale, precum și pentru punerea în aplicare a politicilor sale (art. 172a, punct 1). Denumirea părții a patra, „Asocierea țărilor și teritoriilor de peste mări”, rămâne neschimbată în privința titulaturii. Partea a cincea este nou-introdusă, și este intitulată „Acțiunea externă a Uniunii”.

Literatura selectivă:

1. Bărbulescu I. G., *UE de la național la federal*. București: Tritonic, 2005. 384 p.
2. Munteanu Șt. *Aspectele filosofico-juridice implicate de procesul integrării europene*.-Iași: Tehnopress, 2005. 205 p.
3. Jinga I., Popescu A., *Integrarea europeană. Dicționar de termeni comunitari*. - București: Lumina Lex, 2000. 208 p.
4. Pinder J., *Uniunea Europeană. Foarte scurtă introducere*. - București: Bic All, 2005. 206 p.
5. Rădulescu M., *Europa în mișcare*. - București: Tritonic, 2005. 192 p.
6. Voicu M., *Jurisprudența comunitară*. - București: Lumina Lex, 2005. 363 p.
7. Bărbulescu I. G., *UE politicile extinderii*. - București: Tritonic, 2006. 495 p.
8. Кашкин С. Ю.(коорд.), *Право европейского союза*.- Москва: Проспект, 2006. 304 с.
9. Manolache O., *Tratat de drept comunitar*. Ediția a V. - București: C.H. Beck, 2006. 944 p.
10. Beatrice A-G., Tudorel Ș., *Tratatele UE. Versiune consolidată*. - București: Hamangiu, 2007. 253 p.
11. Dragoș D. C., *Uniunea Europeană. Instituții. Mecanisme*. Ediția a III. - București: C. H. Beck, 2007. 151 p.
12. Enciu N., Enciu V., *Construcția Europeană (1945 – 2007)*. Chișinău: Civitas, 2007. 392 p.

13. Gheorghiu V., *Relațiile politice dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană*. Chișinău: IPP, 2007. 72 p.
14. Pop F., Gherghina S., *UE după 50 de ani. Între entuziasmul extinderii și aprofundarea integrării*. Cluj-Napoca: Argonaut, 2007. 265 p.
15. Bragari N., *Integrarea europeană*. Chișinău: Evrica, 2008, 204 p.
16. Kahn S., *Geopolitica Uniunii Europene*. Chișinău: Cartier, 2008. 176 p.
17. Andrieș V., *Dimensiuni politice ale procesului de integrare europeană (cazul Republicii Moldova)*. Chișinău: CEP USM, 2009. 146 p.
18. Craig P., Búrca G., *Dreptul Uniunii Europene. Comentarii, jurisprudențe și doctrină*. Ediția a IV. București: Tramangiu, 2009. 1544 p.
19. Niță D., Dragomir E., *Instituțiile UE conform Tratatului de la Lisabona*. București: Nomina Lex, 2009. 743 p.
20. Instituțiile Uniunii Europene: mecanismul conclucrării// Niță D., Dragomir E., *Instituțiile UE conform Tratatului de la Lisabona*. București: Nomina Lex, 2009. 743 p.; Tescașiu B., *Instituții europene. Schimbări și adaptări din perspectiva extinderii UE*.- București: C. H. Beck, 2009. 124 p.
21. Tescașiu B., *Instituții europene. Schimbări și adaptări din perspectiva extinderii UE*. București: C. H. Beck, 2009. 124 p.
22. Voicu M., *UE înainte și după Tratatul de la Lisabona*. București: Universul Juridic, 2009. 270 p.
23. Sistemul politic european// Voicu M., *UE înainte și după Tratatul de la Lisabona*.-București: Universul Juridic, 2009. 270 p.
24. Alomar B., Daziano S., Garad Ch., *Marele probleme europene*. Iași: Institutul European, 2010. 509 p.
25. Desmond D.(coord.), *Originile și evoluția Uniunii Europene*. Chișinău: Știința, 2010. 376 p.
26. Sauron J-L., *Curs de instituții europene*. Iași: Polirom, 2010. 428 p.
27. Inițierea procesului integrării statelor europene// Desmond D.(coord.), *Originile și evoluția Uniunii Europene*. - Chișinău: Știința, 2010. 376 p
28. Tratatul de la Lisabona. Un nou pas pentru Europa unificată// Ispas G-L., *UE. Evoluție. Instituții. Mecanisme*. București: Universul Juridic, 2012. 221 p.
29. Ispas G-L., *UE. Evoluție. Instituții. Mecanisme*. București: Universul Juridic, 2012. 221 p.
30. <http://www.ec.europa.eu/delegations/moldova/> (Site-ul oficial al Delegației UE în RM)
31. <http://www.europa.eu> (Le portail de l'Union européenne)
32. <http://www.europa.md> (Programului "Inițiative Europene")
33. <http://www.iss.europa.eu> (Site officiel L'Institut d'Etudes de Sécurité de l'UE)

Capitolul III. Comunitatea Economică Euroasiatică: istorie și contemporaneitate

III.1 Proiectul Uniunii Euroasiatice: etapele istorice ale implementării practice

III.2 Baza normativă a instituțiilor Uniunii Vamale și a Spațiului Economic Unic

III.3 Crearea Uniunii Economice Euroasiatice: perspective de viitor

III.1 Proiectul Uniunii Euroasiatice: etapele istorice de implementare practică

Regionalizarea politică, în toată lumea, este o reacție la criza economică globală. Scoaterea limitelor și soluționarea sarcinilor ce reies din formarea unei piețe unice sunt principalele premize ale renovării/relansării economiei naționale în condițiile actuale. În toată lumea, statele sunt determinate să facă o alegere pragmatică în baza motivării economice. La întrebarea: Cum se poate de minimalizat riscurile economice, în componența structurilor integrate sau independent? Statele: Republica Belarus, Kazahstan, Federația Rusă, au decis: în cadrul structurilor regionale integrate.

În spațiul geografic supus analizei au funcționat diferite formațiuni integraționiste. În prima jumătate a secolului al XX-lea, ideea integrării statelor regiunii este o promovată de Lev Gumiliov, un susținător activ al școlii integraționiste euroasiatice, create de emigranții ruși. Lev Gumiliov a examinat problema sporirii puterii și ponderii globale a unei regiuni integrate, menționând că extrem de importantă pentru integrarea economică și instituțională a unei regiuni este moștenirea istorico-culturală. În acest plan, savantul rus descrie două zone: Euroasia Centrală și Euroasia de Nord. Același moment l-au accentuat și iluminiștii europeni: Herder, în celebrele sale *Idei privind*

filosofia istoriei umanității și Fichte în Scrisori către națiunea germană. În variantele inspirate de iluminism, ideea integrării regionale era susținută de credința că înflorirea culturală a națiunilor generează înflorirea culturii umanității [1, p.6].

Așadar, integrarea regională acoperă toate evenimentele ce au loc într-o perioadă concretă a timpului istoric și social. Dacă justificăm această afirmație, pornind de la valorificarea experienței europene, spațiu în care procesele integraționiste se desfășoară pe orizontală, verticală și în profunzime timp de șase decenii, atunci concluzia care se impune este că integrarea europeană înseamnă: *o cuplare a economiilor și a instituțiilor, corelând cele juridice, cele educaționale, și cele culturale, în așa fel, încât Comunitatea Europeană să funcționeze ca un întreg multiaspectual. Aici termenul de integrare are o semnificație apropiată de cea din limbajul curent, prin el înțelegându-se stabilirea unei astfel de interdependențe crescânde între țările comunitare, încât treptat, ele să devină părți ale unui întreg [1, p.16].*

Fiecare om, conștient de situația și condiția sa în lume, se simte aparținând la o comunitate etnică și la un stat. Aceste apartenențe, prin tradiție, sunt trăite cu diferită intensitate, dar concret, oferind fiecărei persoane avantaje, drepturi, obligațiuni. Savanții, în baza analizei experienței integrării regionale, susțin că este atestată și apartenența la spațiul geografic: european, euroasiatic, african etc. În mai multe lucrări filosofice, de teorie politică, în care sunt discutate realizările și dificultățile, avantajele și dezavantajele integrării europene se menționează valoare identității europene, și a cetățeniei europene [1;3; 4]. Apartenența la spațiul euroasiatic, fixată pentru condițiile concrete ale secolelor XX-XXI, poate fi fundamentată, susține Nursultan Nazarbaev, Președintele Kazahstanului, pe principiile pragmatismului economic, fără a diminua factorii culturali, civilizaționali. Interesele economice nu sunt idei geopolitice, slogane electorale, formule abstracte, dar, fiind conștientizate, adică cunoscute, se transformă în motorul

central al dezvoltării/ creșterii la nivel național și al procesului integraționist, la nivel regional, global.

Un principiu politic și democratic al integrării regionale este fixat de conștientizarea procesului, deciziei și acceptarea ei benevolă de către instituțiile statului și societatea civilă, care, fără a fi influențate de nimeni, să se pronunțe asupra necesității integrării, asupra nivelului și gradului de integrare. Asimilarea și înțelegerea proceselor integraționiste globale și regionale creează condiții favorabile pentru schimbarea accentului de pe originalitate pe creativitate, de pe tradiționalism pe inovație. Este o discuție mai veche, susținută de cei ce justifică progresul socio-cultural, de cei care analizează raportul dintre național și universal. Integrarea benevolă, dictată de necesitatea satisfacerii intereselor naționale și a conviețuirii diverselor popoare, culturi, civilizații – este calea cea mai scurtă către înflorirea regiunii și a fiecărui popor în parte.

În rezultatul destrămării Uniunii Sovietice, s-a creat la 8 decembrie 1991, de către Republica Belarus, Federația Rusă și Ucraina, Comunitatea Statelor Independente (CSI). În același an, la 21 decembrie, are loc întrunirea șefilor de state membre ale CSI, la care au fost definite principiile interacțiunii instituționale, orientate către crearea spațiului economic unic. Realizarea obiectivului propus a determinat inițierea unei analize complexe a condițiilor și a posibilităților de integrare, a valorificării experienței istorice în acest domeniu. Nursultan Nazarbaev a propus crearea Uniunii Vamale în spațiul CSI în martie 1994. Președintele Kazahstanului a expus proiectul Uniunii Euroasiatice în fața studenților de la Universitatea de Stat din Moscova „M.V.Lomonosov”, ținând un discurs politic, cu un mesaj strategic, integraționist, coerent. Proiectul este generat de două cauze. Pe de o parte este vorba despre spațiul geografic și economic al CSI, structurile cărui nu răspund/ nu reacționează, în mod adecvat, la noile cerințe ale integrării economice regionale, ale statelor democratice naționale, pe de altă parte, s-a maturizat necesitatea creării unei noi organiza-

ții regionale, cu structuri suprastatale, care ar elabora și ar monitoriza mecanismul colaborării economice a popoarelor din regiune, având ca temei juridic al activităților anumite principii și norme clare. În rezultatul dezbaterilor Proiectului integraționist, axat pe crearea spațiului economic unic, în anul 1995, trei state-membre CSI: Republica Belarus, Kazahstan și Federația Rusă au inițiat activități orientate către crearea Uniunii Vamale. În acest context, Nursultan Nazarbaev subliniază: baza primară a Uniunii Economice Euroasiatice (UEEA) este delimitarea Spațiului Economic Unic (SEU) – o zonă a dezvoltării eficiente a popoarelor noastre.

În anul 1996, patru state suverane: Republica Belarus, Kazahstan, Federația Rusă și Kirghizstan au semnat un Acord, prin care își propun să multiplice să diversifice formele de integrare economică și umanitară. Obiectivele desemnate prin Acordul de colaborare se referă la: crearea spațiului economic unic, care presupune circularea liberă a mărfurilor, a serviciilor, a capitalului și a forței de muncă, dezvoltarea sistemelor comune de transport, energie și informație. În scopul onorării obligațiilor asumate, în anul 1999, Republica Belarus, Federația Rusă, Kazahstan, Kirghizstan și Tadjikistan au semnat Acordul înființării Uniunii Vamale și a Spațiului Economic Unic. Acesta a fost reactualizat în anul 2000, când Republica Belarus, Kazahstan, Federația Rusă și Kirghizstan au creat Comunitatea Economică a statelor Euroasiatice, o nouă organizație cu statut internațional. Prin modificările la Acordul semnat în anul 1999, integrarea economică și comunitară a acestor state a intrat într-o etapă calitativ nouă. Printre prioritățile noii organizații regionale regăsim: sporirea eficienței colaborării și aprofundarea lărgirea proceselor integraționiste. În anul 2006, la Comunitatea Economică a statelor Euroasiatice a aderat și Uzbekistan.

Negocierile axate pe crearea bazei juridice a Uniunii Vamale (U.V.) s-au încheiat în anul 2007. Întrebarea principială este: ce repre-

zintă Uniunea Vamală? În documentele de constituire UV este caracterizată ca un spațiu vamal unic, în care:

- sunt eliminate formalitățile vamale din comerțul reciproc;
- mecanismul funcționării este reflectat în Codul vamal unic;
- este adoptat un regim comercial unic cu țările lumii a treia;
- controlul vamal se efectuează la frontierele din exterior;
- este acceptat un tarif vamal unic și funcționează sistemul reglării netarifare.

Criza globală economico-financiară din anul 2008 a determinat statele membre ale UV să definească în mod clar etapele creării unui Spațiu unificat al UV, stabilind data lansării procesului: 1 ianuarie 2010. Funcționarea UV a permis statelor membre să desfășoare activități pentru unificarea spațiului economic. În urma negocierilor și a rezultatelor cooperării regionale, la 18 noiembrie 2011, președinții Republicii Belarus, Federației Ruse, Kazahstanului – au semnat Declarația despre integrarea economică. La întrunirea șefilor de state s-a decis ca ziua de 1 ianuarie 2012 să desemneze trecerea la o nouă etapă a istoriei Spațiului economic unificat, în care este acceptată circulația liberă a mărfurilor, serviciilor, capitalului și forței de muncă. La întrunire a fost redefinit obiectivul central al cooperării și integrării regionale: evoluția de la UV și Spațiul Economic Unic la formarea Uniunii Economice a Statelor Euroasiatice. Șefii de state s-au pronunțat și asupra activității Comisiei Economice, un organ coordonator permanent al UV și al Spațiului Economic Unic. Prin decizia unanimă a conducătorilor de state, Comisia Economică își desfășoară activitatea, începând cu 2 februarie 2012.

În opinia lui Nursultan Nazarbaev, UEEA este o uniune de state care funcționează în baza principiilor egalității, respectului suveranității și integrității, neamestecului în treburile interne ale fiecărui stat membru. Viabilitatea UEEA este susținută și asigurată de structuri

supranaționale, care ar funcționa în bază de consens, cu respectarea intereselor fiecărui stat membru și a intereselor comunitare care ar avea împuterniciri și competențe clare, reale. Crearea instituțiilor suprastatale nici într-un caz nu poate fi interpretată ca transfer de suveranitate politică. Coordonarea cu scopul împăcării/apropierii intereselor naționale cu cele comunitare este cea mai dificilă sarcină a tuturor structurilor suprastatale. Experiența Uniunii statelor europene poate servi în calitate de model al integrării regionale, cu condiția că responsabilii de procesul integrării vor lucra atent și insistent în vederea depășirii dificultăților, problemelor, contrariilor cu care s-au confruntat funcționarii europeni. Este important să recunoaștem, susține Nursultan Nazarbaev, că *europenii au respectat egalitatea partenerilor de integrare*. Vorbind despre relațiile bilaterale ale Kazahstanului cu Rusia, Nursultan Nazarbaev a menționat că acestea ar putea servi în calitate de locomotivă a procesului integrării euroasiatice. Un aport considerabil în crearea UV l-a adus Președintele Republicii Belarus *Lukașenco*.

Apreciind realizările colaborării celor trei state - Republica Belarus, Kazahstan, Rusia, Nursultan Nazarbaev menționează: *în ultimii trei ani am elaborat și adoptat Codul UV, am creat Comisia UV; este întocmită lista a 11000 de poziții comerciale la care este aplicat tariful unic în comerțul cu statele din afara UV. Ca urmare, în prima jumătate a anului 2011 volumul comerțului exterior a celor trei state a crescut cu o treime, ajungând la 100 mlrd dolari, mai mare cu 13% ca în anul 2010. Cu un ritm semnificativ (aproximativ cu 40% mai mult) a crescut volumul comerțului Kazahstanului cu Rusia. Rezultatele integrării euroasiatice, adică a funcționării UV, arată o dinamică pozitivă pe toți indicatorii: creșterea PIB, a volumului investițiilor străine, a scăderii sinecostului la mărfuri etc. Experiența ne arată că dificultățile reies din necesitatea adaptării subiecților economici a celor trei state la tariful unic și la cotele pentru mărfurile importate. UV a lărgit frontierele pieței de realizare a mărfurilor din Kazahstan*

până la Brest și Vladivostok. În anul 2011, exportul în Rusia a crescut cu 60%, iar în Republica Belarus – de 2,3 ori. Sunt înlăturate limitele la circulația valutei străine în spațiul vamal unic.

Nursultan Nazarbaev amintește că în anul 1998 a propus „10 pași în înaintarea oamenilor simpli” și constată cu satisfacție că mai multe condiții din acest document au fost satisfăcute. *UV este prima organizație din spațiul CSI, care funcționează conform principiilor declarate inițial: egalitatea părților și caracterul benevol al aderării. UV apropie popoarele noastre, promovând principiile respectului reciproc, al conservării originalității culturii naționale și crearea unui viitor comun.*

UV s-a dezvoltat în Comunitatea Euroasiatică, creată în 2000, în formatul a cinci state, moment ce desemnează trecerea la alt nivel de integrare regională. Comunitatea Economică a statelor Euroasiatice (CEEAA) este o organizație economică internațională, creată cu scopul înființării Uniunii Vamale și a Spațiului Economic Unic, dictate de necesitatea aprofundării integrării în domeniile economic și umanitar. CEEAA este creată în corespundere cu principiile ONU, normelor de drept internațional. CEEAA este caracterizată drept un sistem bine structurat al adoptării și realizării practice a deciziilor adoptate. Comunitatea și funcționarii acesteia dispun de privilegii și imunitate necesare pentru realizarea funcțiilor și a sarcinilor definite de Acordul de instituire și acordurile în baza cărora funcționează CEEAA. În anul 2003, CEEAA a obținut statutul de observator al ONU. O direcție importantă în activitatea CEEAA îl constituie asigurarea dinamicii dezvoltării statelor membre prin intermediul coordonării transformărilor social-economice, utilizării propriului potențial economic în interesul creșterii nivelului de viață al populației. Obiectivele principale ale CEEAA sunt:

- finalizarea procesului de formalizare a regimului comerțului liber, introducerea tarifului vamal unic și a unui sistem de reglementare netarifară;

- asigurarea mișcării libere a capitalului;

- formarea pieței financiare unice;
- coordonarea principiilor și a condițiilor tranziției la valuta unică în cadrul CEEA;
- adoptarea regulilor comune a comerțului cu mărfuri și servicii, și a accesului lor pe piețele interne;
- crearea unui sistem unificat al reglementării vamale; elaborarea și realizarea programelor interguvernamentale;
- crearea condițiilor egale pentru activitatea de producere și antreprenariat;
- formarea pieței unice a serviciilor de transport și a unui sistem unic al transportului;
- formarea pieței energetice unice;
- crearea condițiilor egale pentru accesibilitatea investițiilor străine pe piețele statelor membre ale CEEA:
- asigurarea circulației libere a cetățenilor statelor membre ale CEEA în interiorul organizației;
- coordonarea politicii sociale cu scopul formării comunității statelor sociale, care presupune o piață comună a muncii, un spațiu unic al învățământului; abordări coordonate în soluționarea chestiunilor protecției sănătății, a migrației de muncă ș.a;
- apropierea și armonizarea legislațiilor naționale; asigurarea interacțiunii sistemelor de drept a statelor membre a CEEA cu scopul creării spațiului comun al justiției în cadrul Comunității.

În 11 ani, Comunitatea Economică Euroasiatică, prin eforturile tuturor participanților la Proiect, și-a creat o structură instituțională care asigură mecanismul integrării în diverse domenii, la diferite niveluri. Ele funcționează nu doar la nivel interstatal, dar și la nivel național, la inițiativa antreprenorilor, savanților, intelectualilor, ONG-urilor. Au fost înființate: Banca Euroasiatică de Dezvoltare și Fondul anticriză. Aceste instituții au creat condiții și posibilități reale de finanțare a proiectelor economice în diferite state ale Comunității EEA, au acordat

ajutor financiar de urgență, în cazuri de necesitate justificată, de exemplu, economiei beloruse, care a suferit consecințele crizei mondiale. La nivelul UV au fost înființate asociații de producători. Antreprenorii cooperează pentru a-și coordona și satisface propriile interese, pentru a elabora regulile concurenței interne și a susținerii reciproce. Funcționează Forumul Media – Asociația euroasiatică a funcționarilor Radioului și Televiziunii. Devine o tradiție comunitară, Festivalul euroasiatic al filmului, teatrului, Conferințele științifico-practice și Întunirile tineretului.

La forumul economic din Sankt-Petersburg, Nursultan Nazarbaev a menționat că *o particularitate a momentului o constituie tendința de lărgire a procesului integrării regionale în domeniile învățământului și a cercetării științifice*. În susținerea acestei teze, menționăm activitatea Asociației Universităților Euroasiatice, Clubului savanților din spațiul euroasiatic, Centrul internațional al tehnologiilor avansate, creat la inițiativa Kazahstanului. Organizațiile menționate adevăresc desfășurarea unui proces al integrării verticale a societăților statelor membre a Comunității EEA. Liderii statelor membre apreciază percepția cetățenilor lor ca parte a unei identități euroasiatice, care respectă diversitatea culturală, religioasă, lingvistică.

Secolul XXI este, integral, secolul apropierei popoarelor ce conviețuiesc pe Terra, a regiunilor economice, culturale. Obiectivul central al liderilor statelor lumii contemporane, al asociațiilor și structurilor regionale rămâne eliminarea violenței și forței din relațiile internaționale. La baza activității Uniunii EEA va fi pusă respectarea acestei cerințe, exprimată prin excluderea oricărei forme de violență politică, oricărei influențe asupra cooperării economice. Uniunea EEA reprezintă un proiect deschis al cooperării economice, întemeiate pe principiile pragmatismului, iar la nivel de ideologie, este exclusă reconstrucția Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste (URSS). Acest moment este important pentru socializarea politică a cetățenilor, care mai

suferă din cauza trăirilor produse de fenomenele: uniune, imperiu. Un alt pericol ce amenință realizarea proiectului Uniunii EEA vine din partea unor experți occidentali care au lansat teza, în conformitate cu care UEEA este chemată să apere regiunea de expansiunea economică a Chinei. Realitatea contrazice teza respectivă din motiv că ea conține mai multe exemple despre colaborarea prodigioasă a Rusiei și a Chinei, ultima reprezentând un partener strategic pentru prima.

Însă dificultăți sunt, amenințările se multiplică din cauza crizelor financiare, economice, politice, care, mai mult sau mai puțin, afectează dezvoltarea economică a statelor contemporane. Este suficient să amintim despre evenimentele tragice din Ucraina, care la rândul lor, marchează etapa relațiilor economice internaționale, dezvoltarea economică a statelor din regiune. În acest context, la principiile promovate de Comisia EEA, se cere acceptarea unui nou principiu care se referă la responsabilitatea fiecărui stat membru pentru dezvoltarea internă, eficiența economiei naționale, a politicii sociale și creditar-financiare.

La moment, sunt discutate temeiurile strategice ale creării Uniunii EEA – al treilea nivel al integrării euroasiatice. În opinia fondatorilor, *Uniunea EEA trebuie apreciată, abordată și percepută ca o componentă competitivă a economiei globale*. În declarațiile fondatorilor se menționează insatisfacția ce vine de la o perspectivă îngustă a unei uniuni de state care se dezvoltă în baza principiilor modernizării, determinate de schimbările din realitatea politică, economică, socio-culturală. *Modernizarea*, în opinia fondatorilor UEEA, trebuie să producă schimbări din viața oamenilor contemporani, indiferent de regiunea în care ei *locuiesc*. De regulă, teoria modernizării admite cele două situații, poziționarea schimbării post cerință și previziunea evoluției cerințelor omului și mediului natural de existență. Ambele influențează benefic asupra condițiilor de viață și activitate a oamenilor, popoarelor, deși previziunea evoluției necesităților umane influențează mai mult dezvoltarea economică. Din acest motiv, fondatorii UEEA men-

ționează: *Nu ne aranjează rolul exportatorului de resurse naturale.* Această concluzie este cu atât mai importantă, cu cât suntem observatorii, martorii unei situații extrem de dificile pentru economia Rusiei, care depinde de volumul exportului resurselor naturale.

Lumea se află în pragul unor revoluții tehnologice, de aceea statele membre ale UV și SEU au luat cursul dezvoltării intensive inovațional-industriale. În secolul al XXI-lea, va rămâne competitivă acea economie, care va avea o structură nouă a forței de producere. Este important ca SEU să se prezinte ca teritoriu al inovației și să se preocupe de realizarea unui salt tehnologic sesizabil, la nivel global. În acest scop, Nursultan Nazarbaev propune, pentru fiecare stat membru, un algoritm al dezvoltării inovaționale, elaborarea unui program al cooperării tehnologice pentru un termen de 10-15 ani.

Propunerea Kazahstanului este justificată, din punct de vedere empiric, de experiența statelor europene. Franța, Germania și Marea Britanie au creat, în anul 1970, Consorțiul AIRBUS, specializat în construcția avioanelor, la care, mai târziu, aderă și Spania. Rezultatele activității Consorțiului sunt sesizabile. După rezultatele anului 2010, AIRBUS a depășit companiile Boing și Lokhid, după numărul avioanelor noi și a comenzilor primite. Venitul anual al AIRBUS se apropie de 30 mlrd euro. Numai pe continent, la întreprinderile Companiei sunt angajați 53 mii de oameni. Din anul 2006, Pachetul de acțiuni al AIRBUS este transmis EADS – consorțiul aerocosmic european, activitatea căruia este susținută de Guvernele naționale și companiile naționale ale statelor membre ale Uniunii Europene.

Un alt exemplu, îl oferă Danemarca și Suedia, care au creat în Europe un Centru inovațional la Scana. La moment, Centrul s-a transformat în cel mai puternic cluster european, unde sunt concentrate laboratoare, structuri comerciale, întreprinderi industriale. Aici funcționează 7 parcuri științifice, cărora le aparțin 300 companii diferite, 14 universități, 26 clinici medicale. Experiența dată o susțin liderii acelor

state, care înțeleg seriozitatea momentului și participă la crearea centrelor internaționale în domeniul cercetării științifice și al inovației, și care semnează acorduri bilaterale pe diverse aspecte particulare ale elaborărilor colective din domeniul inovației.

În opinia fondatorilor, UEEA trebuie concepută ca un inel al consolidării arealului euroatlantic și a celui asiatic. Sub aspect economic UEEA ar putea funcționa ca o punte care unește economiile dinamice ale UE, Asiei Occidentale și de Sud. Actualmente, este în plină desfășurare proiectul „coridorului” transportului auto: „Europa occidentală – China occidentală”. În jurul acestui traseu se va organiza un sistem logic al transportului, care va permite reducerea timpului pentru transportarea mărfurilor pe piața europeană și cea chineză de aproximativ trei ori. Antreprenorii cunosc importanța acestor factori pentru dezvoltarea propriilor afaceri, pentru economiile statelor implicate în proces. În viitor, este planificată crearea unei căi ferate transeuropene rapide, care, de asemenea, va influența benefic dezvoltarea regiunii și aprofundarea integrării regionale. Pentru structurile și componentele integrării euroasiatice extinderea cooperării cu UE, cu China, Japonia, India, reprezintă o prioritate.

În opinia fondatorilor, Uniunea EEA trebuie concepută ca o organizație regională autosuficientă, care vrea să fie acceptată în calitate de parte componentă a sistemului financiar-monetar global. Și în această problemă, experiența UE trebuie asimilată, deoarece sugerează funcționarilor UEEA crearea unui sistem economic comunitar, în care ar fi recunoscută o valută unică. Aceasta este cerința unui nivel avansat al integrării regionale. Acest proces durează în timp, însă permite valorificarea tendințelor ce reies din condițiile crizei globale. Orice ar fi dificultățile cu care, în acest domeniu, s-a confruntat UE și zona euro, realitatea a dovedit viabilitatea acestora și rezistența la criza globală. Numai cine nu dorește să vadă, nu recunoaște că UE acordă susținere esențială statelor care se confruntă cu probleme financiare. Președin-

tele Nursultan Nazarbaev a propus, în anul 2006, inițierea negocierilor cu referire la instituirea unei unități de schimb ENPE – ca bază pentru rezerva valutară regională. Această propunere însă n-a fost susținută din motiv că este prematur. Acceptarea unei valute și crearea zonei ei de influență este o caracteristică a integrării regionale avansate, maturizate. *Maturizarea geoeconomică și mai apoi geopolitică a integrării euroasiatice*, subliniază Nursultan Nazarbaev, *trebuie atinsă pe cale evolutivă și benevolă. Nu se acceptă nici o formă a intensificării artificiale și anexarea la ea a unor state. Să nu uităm că piața unică europeană s-a creat pe parcursul a 40 de ani.*

Crearea UEEA este posibilă doar în condițiile susținerii sociale largite. *Este important să recunoaștem existența nu doar a ideilor, aprecierilor care susțin integrarea regională euroasiatică, dar și a celor, promovate de sceptici*, subliniază Nursultan Nazarbaev. Disputa dintre susținătorii și oponenții procesului integrării regionale are un aport important în promovarea reformelor, în diversificarea formelor de integrare economică și socio-culturală. Disputa permite funcționarilor UEEA să cunoască și să înlăture sau să diminueze dificultățile, problemele, contradicțiile atestate în procesul integrativ. Acestea necesită o atenție sporită din partea conducătorilor instituțiilor suprastatale, din partea liderilor statelor naționale și ai societăților civile ale acestora. În acest context, Nursultan Nazarbaev propune măsuri orientate către consolidarea verticalei populare a integrării euroasiatice. Este vorba despre creșterea numerică a asociațiilor euroasiatice. De exemplu, în baza activității Consiliului antreprenorial al Comisiei EEA, poate fi instituit Congresul Euroasiatic al antreprenorilor și industriașilor. În formatul celor trei state, este logică crearea Palatei Comerciale Euroasiatice.

Așadar, analiza experienței acumulate ne permite să constatăm că procesul integrării economice cunoaște mai multe etape. Prima etapă este delimitarea zonei comerțului liber, în care este acceptată circu-

larea liberă a mărfurilor produse în statele membre ale UV. Acordul despre crearea zonei comerțului liber a fost semnat de Republica Belarus, Kazahstan, Federația Rusă și alte state CSI, în anul 1994. Crearea zonei comerțului liber este considerată ca perioadă de tranziție de la CSI la UV. În octombrie 2011, este semnat un alt Acord despre crearea zonei comerțului liber, care definește scopul urmărit: crearea condițiilor pentru circulația liberă a mărfurilor. Acest document oferă o atenție deosebită semnificației integrării în economia mondială, în sistemul economic global.

A doua etapă o constituie crearea UV, a Spațiului Vamal unificat, în cadrul căruia, în comerțul liber al mărfurilor, nu sunt aplicate plăți vamale și limite cu caracter economic. Acordurile despre UV între Republica Belarus, Kazahstan și Federația Rusă au fost semnate în anul 2007, iar crearea UV a respectat Planul de acțiuni. Experiența celor trei ani de colaborare, problemele cu care s-au confruntat statele independente i-au determinat pe conducătorii statelor membre a UV să adopte, în ianuarie 2010, bazele juridice ale Acordului, prin care funcția coordonării comerțului extern a revenit Comisiei UV. Conform Acordului internațional, împuternicirile Comisiei s-au extins asupra domeniilor:

- schimbarea/modificarea taxelor de intrare a mărfurilor;
- întocmirea listei mărfurilor exportate;
- determinarea scutirilor tarifare și a cotelor;
- introducerea măsurilor/acțiunilor coordonării netarifare.

Din luna iulie 2010, Comisia a preluat funcția de control și de evidență a activității desfășurate. Paralel, din iulie 2010, intră în vigoare Codul Vamal al UV, care inițiază aplicarea sistemului unic al gestiunii activității vamale pe teritoriul unificat al celor trei state. Au fost adoptate actele normative despre administrarea activității vamale, despre achitarea taxelor, despre regimul de lucru. Sunt aplicate formule unice în determinarea taxelor vamale și a statelor ce produc mărfurile. A fost introdusă statistica vamală a comerțului exterior, statis-

tica comerțului din cadrul UV. Este utilizat mecanismul de impozitare externă a mărfurilor din UV, este valorificată experiența schimbului valutar între organele valutare a celor trei state și a schimbului de informație electronică despre achitarea impozitelor indirecte. Funcționează Acordul despre aplicarea practicii înregistrării și distribuirii impozitelor pentru mărfurile importate. Taxele vamale pentru mărfurile importate sunt transferate într-un cont comun, deschis pe organul împuternicit al aceluia stat-membru, în care trebuie achitate. Taxele achitate conform bazelor normative ale distribuirii sunt: Belarus – 4,7%, Kazahstan – 7,33%, Rusia – 87,97 %.

De la 1 iulie 2011, este scos controlul vamal la frontierele interne ale statelor membre. Toate formele controlului vamal și documentarea au trecut la frontierele din exteriorul UV. În așa fel, s-a încheiat procesul creării unui spațiu vamal unic, în cadrul căruia circulă liber mărfurile, unitățile de transport al fiecărui stat membru. Către sfârșitul anului 2011, este adoptată baza normativă, contractuală a UV, care cuprinde peste 70 Acorduri internaționale, mai mult de 900 decizii ale Comisiei UV. O direcție principală a activității o constituie perfecționarea continuă a mecanismului adoptat, a regulamentelor tehnice a UV, care reprezintă momente-cheie în formarea unei piețe comune, fără obstacole tehnice, cu cerințe unice față de securitatea mărfurilor și cu o bază unificată a standardelor. Politica coordonatoare în acest domeniu permite, în aceeași măsură, asigurarea securității cetățenilor, a mărfurilor ce pătrund pe piața comună a UV, stimulează dezvoltarea tehnologică a întreprinderilor celor trei state.

Actualmente, Comisia economică a Uniunii Euroasiatice, care și-a inițiat activitatea în 2 februarie 2012, a preluat toate împuternicirile din acest domeniu. La începutul lunii octombrie, este adoptat al 31 regulament tehnic al UV, care determină cerințele securității produselor de pe piața comună a UV: mașini, utilaje, petrol, piese piratehnice, marfă cosmetică, din industria ușoară și alimentară. În 16 iulie 2012,

Consiliul Comisiei Economice a adoptat o nouă redacție a nomenclatorului activității economice externe și a tarifului vamal unic. În așa fel, taxa medie pentru mărfurile importate se va reduce de la 9,6% la 7,8%.

Crearea UV desemnează înființarea pieței comune pentru 170 mln. Consumatori, în funcția căreia sunt aplicate normele Codului Vamal unic, un sistem unic al reglării comerțului extern, al activității vamale, prin care se garantează asigurarea tehnică uniformizată. Pot fi observate realizări concrete ale funcționării mecanismului adoptat. Printre rezultatele funcționării UV pot fi enumerate:

- Sporirea volumului comerțului extern al statelor membre a UV cu statele subdezvoltate, care a atins cifra de 911 mlrd. dolari SUA;

- Volumul exporturilor statelor membre a UV a fost estimat la 63,5 mlrd. dolari SUA, crescând cu 34,6% în raport cu anul 2010;

- Creșterea cu 3% a volumului comerțului reciproc;

- Comerțul reciproc este mul mai eficient, decât comerțul extern cu statele lumii a III-a;

- Volumul cumulativ al comerțului extern cu alte state, în perioada ianuarie-august 2011 s-a stabilit la 6,2%, ceea ce constituie 23 mlrd. Dolari SUA;

- Volumul comerțului reciproc în perioada 01.08.2012 – 45,6 mlrd. Dolari SUA, a crescut cu 10,8% în raport cu aceeași perioadă a anului 2011.

La 19 decembrie 2011, Consiliul economic al statelor Euroasiatice a lansat Acordurile Internaționale despre formarea Spațiului Economic Unic (SEU) al Republicii Belarus, Kazahstan, Rusia. Realizarea acordurilor despre coordonarea politicii macroeconomice, bugetare, concurențiale; despre reformele structurale ale pieței forței de muncă, a capitalului, a mărfurilor, serviciilor; despre crearea rețelelor euroasiatice în domeniul energetic, transportului, telecomunicațiilor – a fost interpretată ca bază a înființării, la 1 ianuarie 2015, a Uniunii Euroasiatice. Spațiul economic unic asigură 4 noi libertăți: mișcarea

mărfurilor, capitalului, serviciilor și a forței de muncă. Funcționarea spațiului economic unificat presupune: coordonarea politică, economică a statelor membre în domeniul macroeconomic și financiar, al transportului energiei, industriei, complexului agroindustrial, comerțului etc; armonizarea și unificarea normelor reglementare gospodărești în domeniile-cheie (în domeniul concurenței și subsidiarității, a achizițiilor de stat și municipale, a reglementării tehnice, a activității subiecților monopolurilor naturale, a protecției proprietății intelectuale etc; implementarea politicii macroeconomice coordonate și a politicii valutare; formarea piețelor integrate specializate.

III.2 Baza normativă a instituțiilor Uniunii Vamale și a Spațiului Economic Unic

Crearea Uniunii Vamale, a Spațiului Economic Unic a fost precedată de mai multe întâlniri ale șefilor de state fondatoare, la care au fost semnate zeci de acorduri, printre care cele de o semnificație majoră sunt: Acordul cu privire la securitatea frontierei din exteriorul statelor membre (februarie, 2003); Acordul despre înființarea Comunității Economice Euroasiatice (aprilie, 2003); Statutul Judecății CEEA; Acordul de colaborare al Comunității Economice Euroasiatice (CEEA) cu Comunitatea Statelor Independente (2004); Memorandumul despre colaborarea CEEA cu Organizația vamală internațională (iunie, 2004); Acordul despre politica coordonată în domeniul creării și funcționării coridoarelor de transport (martie, 2005); Memorandumul despre colaborarea Secretariatului Comitetului pentru integrare și Secretariatul Organizației din Șanghai (2006). În final, în august 2006, este adoptată Decizia despre înființarea Uniunii Vamale (UV). În anul 2007, este aprobată Concepția politicii sociale coordonate a statelor membre ale CEEA. În luna iulie a aceluiași an sunt create Consiliul responsabil pentru proprietatea intelectuală și Consiliul responsabil pentru politica imigraționistă. În această perioadă, mai sunt semnate: Memorandumul

despre colaborarea Secretariatului Comitetului pentru integrare și Congresul internațional al industriașilor; Acordul despre modificările Acordului de instituire a Comisiei EEA din 10 octombrie 2000. În baza acestui document Consiliul Comisiei EEA devine organul superior al UV. În luna decembrie, la Sesiunea a 62-a a Asambleii ONU, este adoptată Rezoluția despre colaborarea ONU cu CEEA.

În luna ianuarie 2008, este semnat pachetul de documente necesar pentru formarea bazei normative a UV. De asemenea, este aprobată Concepția creării spațiului unic în domeniul transportului a CEEA. În luna decembrie 2008, este semnat Acordul despre susținerea și protecția reciprocă a investițiilor din statele membre a CEEA. Din ianuarie 2009, își desfășoară activitatea Comisia UV, sunt înființate Fondul anticriză și Centrul tehnologiilor avansate. În luna decembrie a anului 2009, este semnat pachetul de documente necesare pentru crearea Spațiului Economic Unic (SEU).

Concepția SEU definește scopul înființării SEU, care rezidă în crearea condițiilor favorabile pentru dezvoltarea stabilă și eficientă a economiilor naționale ale statelor membre și creșterea nivelului de viață a populației. De asemenea, în Concepția SEU, sunt definite principiile și direcțiile integrării. Principiile funcționării SEU reies din asigurarea libertății circulației mărfurilor, serviciilor, capitalului și a forței de muncă, în cadrul teritoriului ocupat de statele membre. Principiul circulației libere a mărfurilor presupune înlăturarea obstacolelor ce încurcă regimului de comerț liber și scoaterea limitelor din comerțul reciproc al statelor membre, în baza unificării tarifelor vamale, acceptarea unui tarif vamal unic, stabilirea acestuia în baza unei metode coordonate de statele membre, a măsurilor ce prevăd reglementările netarifare, a utilizării instrumentelor reglementării comerțului cu statele lumii a treia. Mecanismele aplicării, în comerțul reciproc, a măsurilor antideping compresatoare, speciale și de protecție, vor fi înlocuite cu reguli unificate din domeniul concurenței și subsidiilor. SEU

se va crea treptat, ca urmare a aprofundării integrării regionale, a sincronizării transformărilor realizate de statele membre în economie, a măsurilor concrete în domeniul politicii economice coordonate, armonizarea și unificării legislației în domeniul economiei, comerțului și în alte domenii, respectând normele și principiile recunoscute în dreptul internațional și verificate de experiența și legislația Uniunii Europene.

Direcțiile integrării și măsurile orientate în scopul realizării lor sunt definite și interpretate în Acordul internațional și Deciziile organelor SEU, care prevăd obligativitatea respectării lor pentru fiecare stat membru. De asemenea, sunt expuse și responsabilitățile părților pentru nerespectarea deciziilor coordonate. Crearea și funcționarea SEU se desfășoară în corespundere cu normele și regulile Organizației Mondiale a Comerțului (OMC). Coordonarea proceselor și activității instituțiilor SEU se realizează în baza unor acorduri internaționale. Structura organizațională se formează, respectându-se nivelurile integrației.

În luna decembrie 2010, la Ședința Consiliului interstatal, sunt adoptate cele 17 acorduri care reflectă mecanismul funcționării SEU. Acestea sunt:

1. Acordul despre principiile comune și regulile concurenței;
2. Acorduri despre regulile comune ale susținerii sectorului agrar de către stat;
3. Acordul despre unificarea regulilor de acordare a suportului pentru unitățile individuale de transport;
4. Acordul despre coordonarea modului de utilizare a transportului feroviar;
5. Acordul despre comerțul cu servicii și investiții în statele membre ale Spațiului Economic Unificat;
6. Acordul despre principiile comune de reglementare a acțiunilor în domeniul ocrotirii și protecției proprietății intelectuale, care definește acordurile generale ale reglementării anti-monopol și include norme concrete ce limitează posibilitatea amestecului instituțiilor de

stat în activitatea gospodărească. De asemenea, în document se definesc regulile acordării susținerii, din partea statului, a producătorilor de produse agricole. Nivelul limitat al susținerii nu poate depăși 10% din costul producției agricole. Acordul impune reguli unice pentru oferirea subsidiilor în raport cu mărfurile industriale, stabilește principiul accesului unităților de transport ale statelor membre la serviciile infrastructurii, inclusiv principiul egalității cerințelor față de transportori și a unei politici tarifare unificate. Taxele de excepție pentru serviciile transportului feroviar, ca măsură a susținerii producătorului concret, pot fi aplicate doar în cazurile autonomiei realizării susținerii în altă formă. Acordul propune un regim național și un regim favorabil al serviciilor și al comerțului reciproc, cu condiția păstrării unor retrageri. Totodată, Acordul presupune, în statele Spațiului economic unic, în regimul național, în domeniul protecției proprietății intelectuale, crearea unei baze internaționale întemeiate pe lista acordurilor internaționale în domeniul proprietății intelectuale, semnatar al căreia este Rusia.

7. Acordul despre principiile și regulile reglementărilor tehnice în relațiile celor trei state membre presupune desfășurarea unei companii coordonate, orientate spre asigurarea circuitului produselor și a unei tehnologii corespunzătoare. Regulamentul UV, Politica unică, este asigurată parțial și de Nomenclatorul unic al producției, față de care sunt înaintate cerințe tehnice. Nu se admite, la nivel național al statului membru, includerea cerințelor față de producția neinclusă în Nomenclatorul unic. Dreptul de adoptare al regulamentelor tehnice este transmis Comisiei economice a Uniunii Euroasiatice.

8. Acordul despre achizițiile de stat, municipale solicită regimul național și regimul cel mai potrivit pentru vânzare, pentru producătorii statelor membre a UV, în cazul achizițiilor de stat și municipale. De asemenea, definește principiile activității organizațiilor de transport și celor preocupate de achiziții.

9. Acordul despre statutul juridic al muncitorilor-emigranți și a familiilor lor susține scoaterea limitelor în problema admiterii cetățenilor pe piața muncii statelor participante la Comisia Economică a spațiului unificat, scoaterea cotelor, eliminarea sistemului de permise de ședere obligatorii pentru migrați, o dispoziție mai liberală a evidenței migrației.

10. Acordul despre colaborarea în domeniul măsurilor de limitare a migrației forței de muncă nelegale din statele lumii a III-a definește direcțiile principale ale activității orientate spre limitarea forței de muncă nelegale.

11. Acordul despre coordonarea activității macroeconomice presupune introducerea, în statele membre ale Spațiului economic unificat, din 1 ianuarie 2013, a parametrilor macroeconomici, inclusiv a valorilor-limită a deficitului anual a bugetului de stat, a datoriei de stat și a nivelului inflației.

12. Acordul despre coordonarea principiilor politicilor valutare conține o „hartă rutieră”, care definește direcțiile principale ale armonizării legislației valutare. În particular, aceasta prevede înlăturarea treptată a limitelor în realizarea operațiunilor valutare, în deschiderea conturilor bancare în statele membre ale Spațiului Economic unificat, unificarea ordinii de intrare-ieșire a resurselor financiare (banilor), în armonizarea cerințelor față de înregistrarea capitalului valutar.

13. Acordul despre crearea condițiilor financiare pentru asigurarea mișcării libere a capitalului presupune organizarea schimbului de informații între organele împuternicite de către părți, în domeniul activității bancare pe piața valutară, pe piața hârtiilor de valoare, în domeniul asigurărilor. Până la 1 ianuarie 2014, a fost planificată și, respectiv, realizată armonizarea legislației statelor în domeniul activității bancare, pe piața valutară, pe piața hârtiilor de valoare, în domeniul asigurărilor, respectându-se regulile și standardele internaționale.

14. Acordul despre principiile comune și regulile reglementării activității Subiectului monopolurilor naturale, în scopul creării bazelor juridice pentru elaborarea principiilor unificate și a regulilor generale ale reglementării activității monopolurilor naturale.

15. Acordul despre asigurarea accesului la serviciile monopolului natural în domeniul electroenergetic descrie principiul asigurării accesului la sistemul energetic al statelor membre și participante la Spațiul Economic Unificat. Accesul este permis în limitele condițiilor tehnice, cu asigurarea priorității transmiterii energiei pentru satisfacerea necesităților interne ale statului. Acordul formulează și alte principii ale transmiterii interstatale a energiei electrice între statele membre ale Spațiului Economic Unificat, incluzând și bazele normative ale calculării prețurilor și a politicii tarifare.

16. Acordul despre regulile accesului la monopolurile naturale în domeniul rețelei de transport a gazului descrie principiul asigurării reciproce a accesului la rețeaua de transport a gazului natural, în urma respectării unui set de măsuri, inclusiv a trecerii la aceleași prețuri la gaz. Accesul la rețeaua de transport a gazului natural se oferă în limitele posibilităților tehnice, coordonate cu subiecții consumatori. Condițiile accesului cuprind și tarifele pentru transport, care, pentru reprezentanții statelor membre, sunt aceleași.

17. Acordul despre ordinea organizării, gestiunii, funcționării și dezvoltării piețelor comune a petrolului prevede excluderea, din comerțul dintre statele membre, a limitelor cantitative. Acordul definește condițiile accesului la serviciile de transport, prevede unificarea normelor și standardelor la petrol, schimbul de informații referitor la volumul extragerilor, la import, export și a consumul intern.

Instituțiile UV și a SEU sunt: Consiliul economic euroasiatic (șefii de state sau de guverne);

Comisia Economică Euroasiatică; Consiliul Comisiei Economice Euroasiatice, constituit din reprezentanții celor trei state membre (câte

un vicepreședinte al Primului ministru). Colegiul Comisiei - 9 membri (3 de la fiecare parte). Președintele Colegiului, Ministrul responsabil de integrare și de politica macroeconomică; Ministrul responsabil de politica economică și financiară; Ministrul responsabil pentru reglementarea tehnică, Ministrul responsabil pentru concurență și reglementarea antimonopol, Ministrul responsabil de industrie și complexul agroindustrial, Ministrul energiei și infrastructurii, Ministrul responsabil de colaborarea vamală.

Comisia EEA se definește prin următoarele particularități:

- Conform Statutului, este o structură suprastatală, preocupată de gestiunea integrală a proceselor integraționiste, care funcționează permanent.

- Promovează, în procesul decizional, principiul egalității, desemnat prin egalitatea voturilor, fiecare stat membru al Uniunii Vamale și Spațiului Economic Unic dispunând de aceeași cantitate de voturi în Consiliul și în Colegiul Comisiei EEA.

- La necesitate, este desfășurat concursul funcționarilor, selectați prin vot deschis. La Concurs au dreptul să participe cetățenii statelor membre.

- În scopul unei interacțiuni eficiente cu organele puterii de stat și experții independenți ai părților, sunt create comitetele consultative, la ședințele cărora sunt discutate chestiunile, care ulterior, vor fi incluse în agenda de lucru a Colegiului Comisiei.

- Chestiunile importante, ce reflectă interesele naționale ale statelor membre, ale asociațiilor oamenilor de afaceri, sunt examinate în cadrul Dialogului oamenilor de afaceri. Înființarea unui organ consultativ: Dialogul oamenilor de afaceri, este reflectată în Memorandumul despre interacțiunea dintre Comisia EEA și dialogul antreprenorilor din Republica Belarus, Kazahstan, Rusia, semnat la 15 iunie 2012.

- Comitetele consultative ale Comisiei Euroasiatice și dialogul antreprenorilor. În cadrul Comisiei sunt create 17 comitete consulta-

tive: pentru comerț; pentru reglementarea tehnică, aplicarea măsurilor unice sanitare, veterinare, fitosanitare, politică fiscală și administrativă; pentru reglementarea vamală, transport și infrastructură, pentru monopourile naturale, petrol și gaze, energie electrică; pentru concurență, antimonopol și reglarea prețurilor și achizițiilor de stat și municipal; pentru industrie, APC, statistic, macroeconomie; pentru politica imigraționistă, pentru chestiuni antreprenoriale; pentru piețele financiare.

Dialogul antreprenorial include întâlnirile și negocierilor oamenilor de afaceri din Republica Belarus, Kazahstan și Rusia, direcțiile integrării, politicile macroeconomice și politica fiscală. De asemenea sunt discutate politicile și programele ce se referă la concurență, reglementare tehnică, antimonopol, energie electrică, comerț, industrie, transport, APC, colaborare vamală. Altfel spus, Comitetele consultative și dialogul antreprenorial al Comisiei EEA reflectă integral spectrul de probleme ce apar în mulțimea domeniilor, reflectate de relațiile politice, economice și socio-culturale dintre statele membre.

Comisia Economică Euroasiatică este o organizație economică internațională, creată în scopul înaintării eficiente a statelor membre spre obiectul creării Uniunii Vamale și a Spațiului Economic Unic. Organizația este constituită la 30 mai 2001, din 5 state: Republica Belarus, Kazahstan, Kirghizstan, Rusia, Tadjikistan. În anul 2006, Procesul verbal de aderare l-a semnat conducătorul Uzbekistanului, iar, din 2008, Uzbekistanul nu mai participă la activitatea organizației. Din mai 2002, cu statut de observator, participă la întrunirile organizației, Ucraina și Republica Moldova, iar din 2003 – Armenia. Organizația este creată și funcționează în baza principiilor promovate de ONU, a normelor dreptului internațional și are statut de Subiect al dreptului internațional, dispune de statutul de observator al ONU. Pornind de la scopurile și obiectivele, declarate în statut, conștientizând realitatea integrării diferite Republica Belarus, Kazahstan și Rusia au creat, în anii 2007-2010, Uniunea Vamală.

Organul suprem de conducere al Comisiei Economice Euroasiatice este Consiliul interstatal, din componența căruia fac parte conducătorii statelor și ai guvernelor. Consiliul creează acele aspecte principale ale funcționării Comisiei ce se referă la interesele comune ale statelor membre și definesc strategia dezvoltării și perspectivele integrării. Președenția este exercitată de conducătorii statelor timp de un an, selectați în ordinea alfabetică. Consiliul adoptă decizii pe următoarele direcții:

- definirea condițiilor comerțului între statele membre;
- unificarea politicii vamale în raport cu alte state;
- reducerea și unificarea regulilor și procedurilor vamale, adoptate de statele membre;
- armonizarea prin apropiere și unificare a legislației naționale a statelor membre.

Consiliul a adoptat programele: „Biotehnologii inovatoare”; „Crearea unui sistem informațional unic automatizat al controlului vamal”; „Recultivarea teritoriilor statelor membre, care au suferit în urma producerii uraniului”. Au fost adoptate concepțiile: „Despre piața energetică unică”; „Despre formarea spațiului unic al transportului”; „Despre politica agroindustrială”; „Despre securitatea alimentară”; „Despre cooperarea în domeniul valutar”; „ Despre dezvoltarea pieței hârtiilor de valoare” „Despre o politică socială coordonată”; „Despre crearea băncii interstatale a migrației forței de muncă”; „Despre activitatea internațională a Comisiei Economice EA”.

Consiliul emite dispoziții pentru Comitetul responsabil de integrare. Acesta este împuternicit să se adreseze cu cereri și demersuri Asambleii Interparlamentare (MPA), care, la rândul său, va adresa demersuri Judecătoriei Comunității. Consiliul analizează proiectele legilor în domeniile fundamentale ale relațiilor juridice și ale recomandărilor Asambleii Interparlamentare.

Comitetul de Integrare este un organ cu activitate permanentă a

Comisiei Economice Euroasiatice, subordonat Consiliului interstatal, constituit din șefii adjuncți ai statelor membre. Comitetul de Integrare analizează chestiunile de bază din diverse domenii ale integrării; adoptă decizii în baza competenței de care dispune; asigură activitatea Consiliului. Președenția Comitetului de Integrare este realizată în baza rotației. Președenția o deține fiecare stat pe parcursul unui an. Președintele Comitetului pentru Integrare este numit de Consiliu.

Comitetul de Integrare desfășoară următoarele activități:

- analizează starea și tendințele dezvoltării procesului integrativ ;
- elaborează propuneri pentru orientarea/intensificarea lor;
- analizează și propune Consiliului proiectele de decizii referitoare la armonizarea legislației naționale a statelor membre, în diferite domenii de colaborare;
- elaborează regulile colaborării comunității cu alte state și organizații internaționale.

Comitetul de Integrare este preocupat de:

- elaborarea programelor/proiectelor interguvernamentale și realizarea lor;
- întreținerea și dezvoltarea contactelor cu organizațiile internaționale; la dispoziția Consiliului, poate reprezenta interesele Comunității în relațiile cu alte state, cu alți subiecți ai relațiilor internaționale.
- depozitarea Contractelor, semnate în cadrul Comunității și deciziile Consiliului;
- asigurarea controlului stabil asupra executării bugetului și a deciziilor adoptate.

Instrumentele utilizate de Comitetul pentru Integrare sunt:

- organele auxiliare și Comisiile pe domenii de activitate, Comisiile împuternicite să prelucreze informația despre chestiunile de bază;
- elaborarea și coordonarea documentelor de bază în domenii concrete de activitate și colaborare. Membrii Comisiilor sunt miniștrii,

adjuncții acestora, conducătorii sau adjuncții departamentelor respective ale Comunității. De exemplu, Comisia reprezintă Comisia Economică Euroasiatică. Comisia desfășoară activități, coordonează diverse aspecte în perioada dintre ședințele Comitetului pentru Integritate.

Secretariatul condus de Secretarul general, numit de Consiliu, desemnează funcționarii organelor administrative ale Comunității. Asambleea interparlamentară este o instituție a colaborării interparlamentare, desfășurate în cadrul Comunității Economice Euroasiatice. Sarcinile principale ale Asambleii sunt:

- elaborarea politicii juridice coordonate;
- coordonarea procesului de elaborare a legilor și a normelor de drept care asigură realizarea scopurilor și sarcinilor Comunității;
- crearea condițiilor organizatorice legale, pentru coordonarea actelor juridice cu Acordul Comunității Economice.

Asambleea Interparlamentară se constituie din delegații parlamentelor statelor membre: de la Belarus – 14; Kazahstan – 14; Kirghizstan – 7; Rusia – 28; Tadjikistan – 7. Președinții Asambleii parlamentare și adjuncții lor sunt aleși de Asamblee din rândul președinților statelor membre, pe un termen de doi ani, pe baza rotației. Asambleea Parlamentară se întrunește o dată pe an. Biroul Asambleii este constituit din 2 reprezentanți ai fiecărui Parlament, președintele și adjunctul acestuia. Un organ al Comunității Economice care funcționează permanent este Secretariatul, cu sediul la Sankt-Petersburg, Federația Rusă.

Asambleea acordă un rol decisiv creării spațiului legal al integrării statelor membre, cu numeroase niveluri de integrare. În acest sens, sunt pregătite Bazele juridice ale funcționării transportului în domeniul energiei și Bazele juridice ale Bugetului. La moment, se lucrează asupra bazelor legale în domeniile: fiscal, bancar, financiar, al proprietății intelectuale, asigurării sociale (pensii). Este inițiat procesul elaborării Bazelor juridice ale sectorului civil al Comunității Economice. Asambleea asigură o interacțiune eficientă cu parlamentele

statelor membre în problema reflectării de către părți a procedurilor referitoare la acceptarea acordurilor internaționale, semnate în cadrul Comunității Economice.

Scopurile activității Asambleii sunt:

- asigurarea funcționalității legale a Comunității Economice a statelor euroasiatice;
- racordarea legislației naționale a statelor membre cu Acordurile semnate în cadrul Comunității pentru realizarea scopurilor declarate.

În anul 2013, Asambleea acordă o atenție sporită elaborării recomandărilor, propunerilor orientate către perfecționarea bazei juridico-contractuale a Uniunii Vamale și a Spațiului Unic. Funcționarea normală a Uniunii Vamale este asigurată de 11 acte juridice, ce au un statut de recomandare, iar pentru Spațiul Economic Unificat – 19 acte, adoptate de Asambleea Parlamentară. Comisiile permanente ale Asambleii elaborează/analizează proiectele ce cuprind recomandările orientate spre perfecționarea actelor juridice, a mecanismului implementării lor practice, în baza cerințelor acordurilor internaționale, care, în realitate, reprezintă baza legală a Spațiului Economic Unic. ([www.ipaeura sec.org](http://www.ipaeura.sec.org)).

Între vechile structuri ale integrării regionale din acest spațiu și cele noi există relații care încearcă să asigure continuitatea colaborării statelor ex-sovietice. Colaborarea Uniunii Vamale cu Comitetul Executiv al CSI (Comunitatea Statelor Independente) include domeniile: economie și finanțe, statistică, politica comercială și reducerea procedurilor comerciale, reglementarea tehnică, standardizarea și asigurarea aceluiași unități de măsură, politica vamală, transportul și transportarea mărfurilor și a oamenilor. A fost semnat, la 17 decembrie 2012, un Memorandum despre interacțiunea Comisiei EEA și a Comitetului Executiv al CSI, prin care sunt acceptate programe de acțiuni comune în domeniile: politica imigraționistă, politica de concurență, colaborarea energetică, cooperarea în industrie și APC.

Comisia EEA susține relații cu statele ce simpatizează Proiectul UEEA, care, la moment, valorifică experiența statelor europene, aflându-se la nivelul doi de integrare: funcționarea SEU. În scopul admiterii altor state la structurile suprastatale, care funcționează, Comisia EEA, la cererea Kîrgîstan-ului a creat un grup de lucru, care a lucrat mai mult timp asupra traseului integrării. În rezultatul activității grupului de lucru, a fost semnat, la 31 mai 2013, Memorandumul: Despre aprofundarea relațiilor dintre Comisia EEA și Kîrgîstan. În document se menționează că reprezentanții Kîrgîstan-ului pot fi invitați la ședințele Comisiei EEA și este remarcată dorința și decizia Kîrgîstan-ului de a deveni membru al Uniunii EEA.

Comisia EEA și Armenia, de asemenea, a semnat un Memorandum la 10 aprilie 2013, prin care sunt desemnate prioritățile în relațiile celor două părți: a statului-națiune și a organizației regionale. Documentul reflectă tangențele părților în politica comercială, acceptare reducerii procedurilor comerciale; chestiuni de reglementare tehnică, standardizare și asigurarea metrologiei unice; concretizarea măsurilor sanitare, veterinare și fitosanitare. Memorandumul cuprinde și unificarea cerințelor pentru alte domenii de interes comun. S-a convenit ca Președintele Armeniei și Președintele Colegiului Comisiei EEA să se întâlnească nu mai rar decât o dată pe an.

Comisia EEA a semnat cu Guvernul Ucrainei un Memorandum despre colaborarea în chestiunile comerciale, la 10 septembrie 2012. Documentul prevedea elaborarea mecanismului interacțiunii dintre Comisia EEA și Guvernul Ucrainei în *Dialogul pe chestiuni comerciale*. Apoi a fost semnat Memorandumul despre colaborarea dintre Comisia EEA și Cabinetul de Miniștri al Ucrainei în domeniul reglementării tehnice. Mai târziu, părțile au semnat Memorandumul din 31 mai 2013, în care se menționează că Ucraina a insistat asupra rolului de observator, că reprezentanții instituțiilor statale ale Ucrainei pot fi invitați la activitatea organelor Comisiei EEA.

Relațiile Comisiei EEA cu Republica Moldova sunt reglementate de acorduri de colaborare. Din anul 2012, Republica Moldova este acceptată cu rol de observator. Datele statistice, ce reflectă activitatea instituțiilor statului Republica Moldova, stocate în baza de date a Comisiei EEA, sunt puse la baza unui studiu comparat al indicatorilor economici din anii 2000 și 2012.

Judecata Uniunii Economice Euroasiatice, cu sediu la Minsk, activează din 1 ianuarie 2012, în calitate de instituție autonomă în cadrul comisiei Economice Euroasiatice. Baza juridică a funcționării Judecătoriei o reprezintă Acordul semnat de conducătorii statelor membre la 10 octombrie 2000; Statutul instanței de Judecată aprobat la 5 iulie 2010; Acordul de adresare în instanță a subiecților pe chestiuni discutabile, legate de activitatea Uniunii vamale și particularitățile activității judecătorești, din 9 decembrie 2010. În baza actelor menționate instanța judecătorească a elaborat și a adoptat Regulamentul judecătoriei, în baza căruia sunt studiate demersurile subiecților economici. Judecata este împuternicită să realizeze următoarele activități:

- să asigure o aplicare corectă/omogenă a Acordului din 10.10.2010 și a altor acte internaționale, a deciziilor adoptate de Comisia Economică Euroasiatică;
- să analizeze litigiile cu caracter economic ce apar în relațiile statelor membre, cu referire la aplicarea în practică a deciziilor comunității;
- să interpreteze tezele acordurilor internaționale, acceptate de CEEA, și deciziile organelor CEEA. (www.sudexrazes.org)

Judecata are următoarele împuterniciri:

- analizează/ studiază dosarele despre corespunderea actelor organelor Uniunii Vamale normelor/actelor dreptului internațional ce constituie baza normativă a UV și a SEU;
- analizează dosarele despre deciziile contradictorii, controversate, cu referire la absența unei reacții a organelor UV;

- interpretează actele juridice ce formează baza legală a UV și SEU, documentele adoptate de UV;
- soluționează conflictele/ controversele ce apar între Comisia UV și statele membre ale UV, între statele membre ale UV cu referire la îndeplinirea obligațiilor adoptate în cadrul UV și a SEU;
- Judecătoria se poate pronunța și asupra altor tipuri de litigii, soluționarea cărora este descrisă în acordurile internaționale adoptate de CEEA, UV, SEU.

În componența Judecătoriei sunt incluși câte 2 judecători de la fiecare stat membru. Perioada de exercitare a funcțiilor 6 ani, în corespundere cu statutul Judecătoriei, adoptat la 5 iulie 2010. Structura Judecătoriei: aparatul judecătoresc; Secretariatul Judecătoriei, secția analitică, de expertiză; secția financiară și de personal. În literatura de specialitate se menționează că Judecătoria, care funcționează din 1 ianuarie 2012 în baza deciziei Consiliului interguvernamental al Comunității Economice Euroasiatice, continuă activitatea Judecătoriei CSI, deoarece ultima analizează dosarele din Comunitatea Economică Euroasiatică[5]. Este o opinie discutată în rândurile judecătorilor, de exemplu, Tatiana Neșataeva, membru al Judecătoriei din partea Federației Ruse, menționează că o astfel de apreciere nu poate fi acceptată, Judecata CEEA este model pentru Judecătoria CSI [6].

În activitatea Judecății poate fi menționat un grad înalt al calității documentelor internaționale, în baza cărora își desfășoară activitatea componentele instanței. Acestea oferă un mecanism nou de soluționare a litigiilor, instituții noi pentru statele spațiului ex-socialist, dar care sunt cunoscute și apreciate de Judecătoriile internaționale. Este vorba despre Comisia Europeană a Drepturilor Omului cu sediul la Strassburg și Judecătoria Dreptății a Uniunii Europene, cu sediul la Luxemburg [7]. Judecătoria CEEA cuprinde două categorii de competențe: directe (soluționează litigiile) și indirecte (controlează respectarea normelor de drept). În p. 5 al Statutului, art. 13 se menționează posibilitatea extinderii

competențelor Judecătoriei din contul altor acorduri, semnate în cadrul CEEA și a Uniunii Vamale. Prima categorie de competențe cuprinde examinarea controverselor ce apar între statele membre ale CEEA (Statutul, p.2 art. 13), între statele membre și Comisia Uniunii Vamale, Comisia Economică Euroasiatică (Statutul, subp. G. h. 4. art. 13). Competențele indirecte țin de mecanismul implementării practice a actelor normative, a acordurilor semnate în cadrul CEEA și UV.

Controlul normativ se efectuează prin două forme: preventiv și post-acțiune. Controlul normativ preventiv se referă doar la instanțele superioare ale puterii judiciare a statelor membre, care au dreptul să se adreseze în instanța de judecată pentru a fi adoptată o rezoluție cu referire la aplicarea acordurilor internaționale într-o problemă concretă. În cazul când Instanța supremă judiciară a statului care a inițiat procedura supravegherii (decizia ce reflectată rezultate ei nu poate fi revizuită) este datoare să se adreseze pentru interpretarea normelor dreptului internațional în Judecătoria CEEA (Statutul, p. 3 art. 3). Instanțele juridice supreme ale statelor membre nu comentează autonom normele de drept internațional, care funcționează în CEEA, până nu primesc un răspuns oficial de la Judecătoria CEEA. În acest context, judecătoriile naționale sunt obligate să înceteze examinarea dosarelor, până când nu primesc decizia Judecătoriei CEEA, care, în baza sub. „v”, p. 4 art. 13 a Statutului, are un caracter obligatoriu.

Controlul post-acțiune este atestat sub două forme: interpretarea conținutului actelor normative a CEEA, care oferă un caracter de recomandare a rezoluțiilor consultative, emise de judecătoria CEEA, ca răspuns la adresările statelor-membre, a instanțelor CEEA și a UV, a organelor supreme judiciare, fără a fi legate de o chestiune concretă, și analiza actelor UV și SEU la racordarea lor la Acordurile Internaționale a UV și SEU în privința deciziilor executive obligatorii a Judecătoriei CEEA (art. 2 al Acordului din 09.12.2010). Controlul normativ post-acțiune este realizat nu numai în cazul cererii de interpretarea

actelor normative, dar și în litigii, scopul cărora constă în anularea unui act juridico-normativ. În cazul unei cereri de anulare a actelor organelor CEEA, Judecătoria decide cu privire la corespunderea sau necorespunderea lor cu acordurile internaționale, semnate în cadrul instituțiilor CEEA, UV, SEU. Baza juridică, general acceptată, a anulării și a posibilei retrageri din lucru a actelor normative, o constituie contraputerea acestora documentelor adoptate de instituțiile specializate, în scopul asigurării juridice a structurilor integraționiste în cadrul acordurilor internaționale, care, la rândul lor, formează baza juridico-normativă a integrării euroasiatice. În acest caz, este verificat însuși conținutul actului normativ, cu scopul eliminării contradicției cu Acordul. Neșataeva T.N. determină tipuri de 3 contradicții:

- insuficiența de competențe a organului care a elaborat și a adoptat actul normativ;

- încălcarea serioasă a procedurii de adoptare a documentului;

- abuzul de putere națională, adică realizarea împuternicirilor în defavoarea obiectivelor legale, prevăzute de Acordul de constituire, inclusiv în aplicarea actului normativ în interesul doar a unui stat membru sau în interesul personal al funcționarilor internaționali, a subiecților gospodăriei colective etc. Este important să conștientizăm că abuzul de putere este o formulă semantică încăpătoare, adică aici pot fi regăsite și cazurile elaborării unor acte normative imperfecte de către funcționarii internaționali incompetenți sau din neglijența profesională. În cazul atestării unei asemenea situații, Judecătoria CEEA are dreptul să anuleze actul în întregime sau anumite compartiment ale lui (art. 11 al Acordului din 09.12.2010).

În implementarea practică a acestor prevederi, apar două situații controversate, care nu sunt reflectate de Acordurile menționate. Este vorba, în primul rând, despre momentul/situația în care actul normativ este supus unei analize de conținut, în rezultatul căreia el poate fi exclus sau redactat. În asemenea condiții se modelează două situații: a)

din momentul adoptării și b) din data adoptării deciziei de către Judecătoria CEEA. Abordarea generală a problemei ne sugerează că ambele soluții au dreptul la existență și, respectiv, aplicare. Sub aspect pragmatic, între aceste două situații există mai multe deosebiri care vizează, în mod direct, activitatea agenților economici și care, în urma deciziei, Judecătoriei, ar putea primi compensații de la instituțiile publice pentru pierderile suferite. Anume din acest motiv, procedura anulării unui act normativ, sau a unor părți ale lui, nu este atât de simplă. Judecătoria trebuie să echilibreze interesele publice și cele private în realizarea controlului normativ.

O altă particularitate a activității instanțelor Judecătoriei CEEA reiese din p. 1 art. 25 al Statutului: în decizia Judecătoriei trebuie reflectate măsurile executării ei. O astfel de expresie nu este caracteristică instanțelor de judecată, preocupate de controlul normativ, deoarece se presupune că Judecătoria nu doar apreciază nulitatea normei de drept, dar și prescrie măsurile pentru schimbarea ei, ceea ce ar putea fi interpretat ca încălcare a principiului separării puterii de stat. Găsirea soluției optime a acestei dileme impune cerințe serioase față de competențele profesionale ale membrilor Judecătoriei și ale funcționarilor desemnați în fruntea structurilor integraționiste.

Controlul normativ post-acțiune cuprinde și examinarea cererilor referitoare la activitatea sau inactivitatea organelor UV și a SEU (art. 2 din 09.12.2010, art. 13 al Statutului. Astfel de cereri a subiecților economici sunt acceptate de Judecătoria numai după adresarea lor în Comisia SEU. Dar Regulamentul Comisiei Economice Euroasiatice nu prevede reglementarea normativă a procedurii preventive a adresării subiecților economici. Dacă în Judecată sunt aduse documente ce confirmă nerespectarea procedurii preventive, dar Comisia nu prezintă acte ce ar confirma respectarea procedurii, Judecata va trebui să adopte o decizie referitoare la acceptarea cererii de la subiectul economic, deoarece, în caz contrar, s-ar crea o situație prin care subiectul econo-

mic ar fi lipsit de dreptul la justiție, ce ar însemna încălcarea gravă a art. 56 a Convenției Europene despre protecția drepturilor și a libertăților fundamentale ale omului. Procedura preventivă în Comisia Economică Euroasiatică este orientată spre examinarea chestiunilor discutabile, conflictuale (conflict de interese). Această practică constă în eliberarea unei rezoluții referitoare la înțelegerea părților pe problemele puse în discuție (art. 18, Acordul din 18.11.2011) sau la existența unor situații conflictuale. Este important să cunoaștem că soluționarea pașnică a conflictelor de interese nu este o competență a Comisiei SEU. Între competențele Comisiei SEU poate fi regăsită obligațiunea de a ajuta părțile (statele membre) în soluționarea unor neînțelegeri, controverse, conflicte de interese, până a se adresa în Judecată (art.4 Acordul din 09.12.2010).

În contextul celor menționate, putem afirma că Judecata Comunității Euroasiatice este un organ al puterii judiciare, care nu se subordonează altor organe și instituții și are drept sarcină primordială a căreia este aplicarea și respectarea, interpretarea conținutului actelor normative și asigurarea ordinii de drept, în baza principiilor fundamentale, definite în documentele de constituire a CEEA, UV, SEU. Decizia Judecătii este definitivă și nu poate fi contestată. Decizia Judecătii este obligatorie pentru Comisia Economică a Spațiului Economic Unic, care trebuie s-o execute timp de 60 de zile, pentru statele membre și pentru instanțele judiciare supreme ale acestora. În cazul nerespectării deciziilor Judecătii în timpul prevăzut, oricare din părți, se poate adresa în Judecată pe această chestiune (p. 2 art. 20 a Statutului, art. 12, a Acordului din 09.12.2010). Judecătorii respectă principiile autonomiei, imparțialității și egalității. Conform art. 4 a Statutului, judecătorii trebuie să fie purtătorii unei înalte moralități și să posede toate calitățile/abilitățile solicitate, în cazul deținerii funcțiilor de conducere, să fie specialiști consacrați în domeniul dreptului internațional și comunitar. Responsabilitatea judecătorilor pentru actele nere-

gulamentare, pentru atitudinea inadecvată, este evaluată în mod individual. Procedura demiterii judecătorilor este reflectată în subp. „e”, p. 3 art. 5 a Statutului. Însăși demiterea are loc în baza Demersului Consiliului interguvernamental al Asambleii interparlamentare a CEEA.

În actele internaționale este promovat principiul egalității judecătorilor: funcția de președinte al Judecății se transmite în baza rotației, în baza alfabetului rusesc este determinat locul statului, care va ocupa funcția timp de 2 ani (p. 2 art. 8 al Statutului). Fiecare judecător îndeplinește obligațiunile Președintelui timp de un an. Activitatea judecătorilor nu este influențată și de grija pentru asigurarea socială a persoanei. Spre deosebire de alte experiențe, judecătorii angajați la Judecata CEEA se eliberează din funcțiile ocupate după normele prevăzute de legislația statelor lor. Pentru toți judecătorii demisi cu diferite ocazii funcționează art. 7 al Statutului. După cum subliniază T. N. Neșataeva, generalizarea experienței acumulate sugerează perfecționarea legislației statelor membre în scopul garantării și respectării drepturilor judecătorilor [8]. Soluționarea problemelor sociale ale judecătorilor nu intră în competența CEEA, nici un organ interguvernamental nu dispune de împuternicirea de a obliga Guvernele statelor membre să modifice propria legislație în domeniile garanțiilor sociale, și de pensionare a judecătorilor. Dificultățile, în soluționarea acestor probleme, pot fi explicate și prin reflectarea insuficientă a problemei în literatura de specialitate. Experiența occidentală reflectă o altă atitudine a savanților față de statutul social al judecătorilor [9]. În timp ce de competența profesională a judecătorilor depinde activitatea Judecății la nivel național sau suprastatal.

În structura Judecății CEEA este acceptată funcția de consultant/referent al judecătorului. Însă actele normative nu interpretează procedura angajării/numirii lor, nu descifrează nici funcțiile sau competențele. În structura Judecătoriei sunt 2 adjuncți ai judecătorului, statutul cărora, de asemenea, nu este cunoscut și reflectat în actele

normative. Din acest motiv, specialiștii în domeniu insistă asupra revizuirii conținutului Acordurilor, Statutului Judecătoriei CEEA, pentru a spori funcționalitatea acestora și pentru a crea baza normativă a integrării regionale, sub diverse aspecte, în cadrul Comunității Economice Euroasiatice.

La nivelul structurilor supranaționale metoda principală a reglementării și coordonării acțiunilor statelor membre și a instituțiilor lor este cea internațională, interpretată și aplicată în dreptul internațional. Odată cu apariția regulilor supranaționale obligatorii și în scopul aplicării lor în activitatea statelor membre, apare necesitatea în instituțiile de Judecată, împuternicită să controleze respectarea regulilor și normelor comunitare. Așadar, Judecățile supranaționale sunt create cu scopul interpretării unice a normelor de drept, care fortifică toate trei tipuri de reglare juridică a relațiilor integraționiste: acordul internațional, norma emisă de birocrații internaționali și norma adoptată de puterea națională. Sarcina Judecății constă în confirmarea acestor acte, astfel, încât, nici într-un caz, scopul și sarcina creării unei economii integrate să nu fie denaturate sau devalorizate. Sarcina principală a Judecății, definită în cap. 2 al Statutului, constă în asigurarea aplicării acordurilor internaționale care funcționează în cadrul comunității și a corespunderii actelor semnate în cadrul UV și SEU. Judecata este chemată să contribuie la integrarea economică prin prevenirea/ aplanarea/soluționarea conflictelor. Pe de altă parte, Judecata este chemată să asigure protecția drepturilor și a intereselor legale ale cetățenilor ce activează în domeniul antreprenorial pe teritoriul statelor membre, în condițiile reglementării juridice contradictorii. Soluționarea unei sarcini duble în procesul judiciar conduce nu doar la fixarea în deciziile judiciare a ordinii obștești, ci și la schimbarea/modificarea și dezvoltarea ordinii de drept. Comunitățile sunt interesate în realizarea scopurilor declarate în acordurile de bază a integrării euroasiatice: mișcarea liberă a capitalului, a serviciilor, a forței de muncă; reali-

zarea unei politici macroeconomice coordonate; armonizarea și unificarea legislației naționale în domeniul economiei.

Particularitatea genetică a puterii judiciare rezidă în capacitatea și posibilitatea de a „influența deciziile și actele celorlalte puteri, echilibrându-le”. Anume capacitatea puterii judiciare de a găsi balanța intereselor, de a echilibra valorile ce stau la baza integrării, asigură, în ultimă instanță, eficiența activității Judecății comunitare.

Uniunea Vamală și Spațiul Economic Unic sunt structuri deschise pentru alte state, care sunt gata să-și asume toate obligațiunile ce reies din statutul de membru cu drepturi depline. Baza instituțională a interacțiunii statelor membre a UV și CSI o reprezintă Acordul multilateral dintre zona comerțului liber din 18 octombrie 2011. În dezvoltarea relațiilor comerciale cu statele lumii a III-a și cu organizațiile internaționale, statele UV promovează politica multivectorială. În același timp, vectorul din vest al dezvoltării are aceeași prioritate pentru UV și SEU. Statele membre ale UV, SEU și Europa, în mod natural și organic, se completează reciproc pe piața globală. UE este un partener comercial strategic al statelor membre ale CEEA. Paralel, crește interesul față de partenerii comerciali din regiunea asiatică a Oceanului Atlantic. Acordurile dintre zonele comerțului liber, numărul căror, la moment, crește, au devenit un element important al sistemului comerțului internațional, un instrument eficient nou de stimulare colaborării economico-financiare și investiționale bilaterale. Abordarea sistemică a comerțului liber include nu doar înlăturarea tarifelor vamale, dar și reducerea practicii aplicării normelor de drept, a regulilor reglementării tehnice, a controlului sanitar și a fitosanitar și a accesului la proiectele tehnice, de construcție, de infrastructură. Pe la mijlocul anului 2012, 35 de state și uniuni regionale au declarat că sunt cointeresate în crearea zonei comerțului liber cu statele membre ale UV și SEU. Momentul intrării în vigoare a Acordului despre funcționarea UV, în cadrul sistemului comercial multilateral, semnat la 19 mai 2011, a fost

definit ca dată a aderării la OMC a primului stat membru al UV. Tezele Acordului, prevăd că din momentul aderării primului stat membru la OMC, Pachetul acordurilor OMC, și a obligațiilor fixate în Procesul corespunzător aderării la OMC și cele care se referă la relațiile juridice, împuterniciri ce vizează reglementările în UV, devine o parte a sistemului care, din UV. Rusia a devenit primul stat membru al OMC, moment ce deschide privilegii suplimentare pentru dezvoltarea UV și a SEU, dar aduce și noi obligațiuni. O parte a obligațiilor Rusiei din cadrul OMC se vor realiza doar prin mecanismul adoptat de responsabilii Comisiei Economice a CEEA, respectiv cerințele OMC se vor îndeplini în volum deplin pe teritoriul statelor membre. Parțial, Comisia economică a CEEA transmite unele împuterniciri statelor membre. Este vorba despre susținerea investigațiilor protecției speciale, a compensației, antideping și de elaborare a măsurilor pentru o protecție adecvată a intereselor businessului statelor membre. Toate procedurile legate de realizarea unor astfel de studii vor corespunde cerințelor înaintate de OMC.

La moment, Comunitatea Economică a statelor Euroasiatice ocupă un teritoriu de 20,374 mln km pătrați, are o populație de 183, 6 mln de oameni, dispune de un volum considerabil de resurse naturale: 7,5% din resursele planetei de petrol; 22 % - gaze naturale și cărbune; 5,5% - energie electrică; 5,1% - producerea metalului; 5,9% - grâu. După rezervele uraniului industrial, al diamantelor, aurului, argintului, metalelor rare, ocupă pozițiile 1-3 în lume. Multiplicând formele de integrare regională, CEEA își propune să intre într-o nouă etapă – cea a creării UEEA.

III.3 Crearea Uniunii Economice Euroasiatice: perspective de viitor

La 3 octombrie 2011, în Jurnalul de drept Euroasiatic, este publicat articolul „Un proiect integraționist nou pentru Euroasia – viitorul care se naște azi”, semnat de Președintele Rusiei, V. V. Putin. Reie-

șind din obiectivul central al acestui studiu, vom traduce tezele principale ale articolului. Tema centrală a articolului o constituie dezbaterea strategiei și tacticii integrării regionale a statelor ex-sovietice. Autorul face apel la o „coordonare a politicii economice și valutare, care presupune realizarea unor măsuri, orientate către apropierea politicii macroeconomice a grupurilor de state a CEEA. Scopul final al activităților ce impulsionează procesele integraționiste este: formarea în baza unor state ex-sovietice a unui centru regional puternic în forma Uniunii Economice și Valutare (UEV), capabil să apere interesele gospodărești ale statelor membre la nivel global. Simultan, subliniază V. V. Putin, este necesar de definit scopul politic al integrării: dobândirea de către Rusia a posibilității de a reprezenta interesele grupului de state membre a UEV în forumurile internaționale, de la cele formal consolidate, cum ar fi: ONU și OMC, până la cele mai puțin formale, de exemplu, 20 G.

În baza analizei experienței Uniunii Europene în domeniul integrării valutare pot fi formulate criteriile de bază, care ar permite integrarea valutară a statelor din spațiul ex-sovietic. În așa fel, condițiile necesare pentru crearea UEV sunt:

- un volum imens al comerțului reciproc și gradul înalt al deschiderii piețelor statelor aflate în plin proces de integrare;

- apropierea structurii economiilor naționale a statelor membre și capacitatea acestora de a reacționa în același mod la șocurile din exterior;

- gradul înalt al mobilității factorilor economici: munca și capitalul, flexibilitatea în chestiunea prețului forței de muncă;

- prezența sistemelor fiscale ale transferurilor în cazul dacă mobilitatea factorilor economici nu este suficient de ridicată sau dacă prețurile forței de muncă depind slab de procesele ce se desfășoară pe piața internă a unor state.

Statele UEEA trebuie să coordoneze abordările politicii financiar-bugetare, fenomen de o actualitate sporită în perioadele instabi-

lității economiei globale. Criza economico-financiară globală din anii 2007-2010 a arătat că transferul datoriei de stat, în valută națională sau în valuta uniunilor regionale integrate, este un act rațional justificat. O astfel de decizie permite înlăturarea sau diminuarea riscului crizei bugetare din cauza posibilității devalorizării valutei naționale, și a valutei blocului integrat. Realizarea acestei strategii intensifică autonomia sistemului economic al grupului de state integrate în raport cu alte forțe de putere din lume.

Următorul pas poate fi creșterea componentei în ruble a datoriei externe a instituțiilor private din Rusia și altor state membre a UEEA. Aceasta ar deschide noi posibilități pentru reducerea cheltuielilor finanțării și va diminua dependența corporațiilor de valoarea rublei pe piața schimbului valutar, care, câteodată, ating valori considerabile. Un exemplu relevant poate fi schimbările cursului valutar al rublei rusești în a doua jumătate a anului 2008 și prima jumătate a anului 2009. Analizând perspectiva transformării rublei rusești, apoi și a valutei unice din UEEA într-o unitate globală sau de rezervă, trebuie să ne amintim, subliniază V. V. Putin, că acest statut va aduce cu sine și serioase cheltuieli pentru valută, pentru instituțiile politice care asigură funcționalitatea lor. În așa fel, grija Rusiei și a structurilor integrate în UEEA va fi susținerea unui curs stabil al valutei, reducerea posibilităților de a influența valuta unică pe piețele externe UEA.

O condiție-cheie a asigurării stabilității viitoarei UEV, în spațiul UEA, este definirea strategiei macroeconomice optime, care include și alegerea instrumentelor pentru reducerea inflației, o particularitate indispensabilă creșterii economice. Suntem convinși, susține V. V. Putin, că în condițiile actuale de ieșire din criza economico-financiară, instituțiile ce au putere asupra politicii monetare din Rusia nu trebuie să se ocupe în regim prioritar de stimularea artificială a cererii cumulate din contul emisiei masei de ruble, asigurată de volumul valutei străine ce circulă pe piața națională și de creșterea volumului datoriei de stat.

Aceste acțiuni sunt admisibile doar în calitate de măsuri suplimentare și secundare. Într-o perspectivă mai mare, este important de concentrat atenția asupra îmbunătățirii politicii financiare de stat, luptei cu corupția, creșterii eficienței managementului economiei și a reducerii inflației ca condiție a creșterii volumului investițiilor în economia națională. În timpul realizării acestei politici vor fi create condițiile favorabile pentru distribuirea veniturilor. Rusia trebuie să inițieze, subliniază V.V. Putin, discuția problemei ce se referă la indicatorii inflației, a mărimii deficitului bugetar și a datoriei naționale, ceea ce reprezintă o etapă intermediară în procesul coordonării politicii macroeconomice a statelor UEA[10].

În acest articol, Președintele Rusiei propune grupului de experți un proiect al construcției UEV din cadrul UEEA, constituit din 5 etape, ordinea cărora, subliniază autorul, nu poate fi încălcată.

Etapa I. Formarea infrastructurii pieței financiar – creditare unice a UEEA

Este o etapă de pregătire, în cadrul căreia i se oferă prioritate infrastructurii pieței financiar-creditare unice. Durata etapei nu trebuie să depășească 5 ani, timp necesar pentru elaborarea bazei normative și adoptarea ei de către statele membre, la fel ca și implementarea deciziilor importante de către instituțiile politice ale statelor membre ale UEEA. În această perioadă, rubla rusească trebuie să obțină statut de „valută internațională” (ca minimum în contextul regional), băncile centrale ale statelor EEA trebuie să creeze condiții necesare pentru trecerea la schimbul liber al valutei naționale, sau să treacă la acest schimb în raport cu rubla rusească. O prioritate importantă a perioadei o constituie, de asemenea, crearea pieții muncii în UEEA, formarea centrului financiar internațional din Moscova, ca piață principală pentru operații cu valuta unică a unității integrate.

Etapa II. Elaborarea actelor normative ce reglementează UEV

Construirea UEV este un proces complex, în care trebuie incluse

toate subiectele principale la care trebuie atribuiți reprezentanții puterii legislative și executive, a businessului și a comunității academice a statelor membre a UEEA. Pentru a lua în considerare interesele unui astfel de cerc de actori ai UEEA, la sfârșitul anilor 80 ai secolului trecut, a fost elaborat un mecanism care ne oferă o experiență pozitivă. Este vorba despre o comunitate epistemologică preocupată de elaborarea deciziilor diferitor ramuri ale puterii de stat, cu referire la crearea UEV. Din reprezentanții statelor participante la realizarea acestui proiect trebuie creat un grup de experți, împuternicit cu elaborarea detaliată planului creării UEV și prezentarea conducătorilor statelor și opiniei publice. Acest grup epistemologic pregătește, de asemenea, deciziile cu privire la subiecte sensibile pentru managementul politic, cum ar fi: arhitectura și structura instituțională a UEV, armonizarea legislației naționale, coordonarea criteriilor convergenței, inclusiv mărimea inflației deficitului bugetar și a datoriei de stat, stabilitatea valutară, independența băncilor centrale, crearea mecanismului ce ar permite executarea controlului asupra respectării și implementării deciziilor adoptate.

Etapa III. Crearea infrastructurii UEV

Această etapă nu trebuie să dureze prea mult, adică ar putea dura până la trei ani. Prioritățile etapei sunt: crearea uniunii de achitare cu un sistem unic de plată și de achitare în timp real, realizată în valute naționale, mai întâi de toate în ruble rusești, deschiderea coridoarelor valutare înguste, incluse în proiectul valutar; coordonarea activității regulatorilor piețelor financiare; implementarea practicii testării, în caz de criză, în baza analizei scenariului; armonizarea politicii macroeconomice și sociale. În această perioadă, trebuie creat modelul viitoareii Bănci Centrale a UEEA; de asigurat garantarea juridică a independenței ei operaționale, incluzând și refuzul la împrumut, realizat de instituțiile UEEA.

Etapa IV. Introducerea valutei unice în circuitul *beznalicznî nemonetar*

Analiza experienței UE arată că, pentru realizarea obiectivului propus, sunt suficienți trei ani, dar poate fi terminată și o perioadă mai scurtă. În cadrul acestei perioade, trebuie să fie inaugurată Banca Centrală a UEEA, căreia îi vor fi transmise și împuternicirile băncilor centrale ale statelor membre ale UEEA; trebuie adoptată decizia despre crearea unei valute unice a UEEA, pe baza rublei rusești. Aceste decizii trebuie să fie completate de înființarea unui Guvern Economic al EEA, cu împuterniciri supranaționale largi, însărcinat cu elaborarea și implementarea sistemului transferturilor fiscale, orientat către apropierea indicatorilor social-economici ale statelor membre. Actul politico-economic mai important al acestei perioade este introducerea valutei unice în circuitul financiar, cu păstrarea în circuit, pe piețele statelor membre, a banilor emiși de băncile centrale ale acestora, în cadrul unei politici monetare unice a uniunii.

Etapa V. Introducerea valutei unice în circuitul monetar

Această perioadă trebuie să finalizeze procesul creării UEV. Includerea în circuitul monetar a valutei unice a Uniunii va permite regiunii să se legalizeze în calitate de actor principal al sistemului politico-economic global, iar Federația Rusă va deveni un lider real al regiunii, formal și recunoscut de alte state ale Uniunii. În timpul a câteva luni, va trebui de realizat schimbul valutilor naționale în noua valută fără limite la volum și termeni. Această valută, trebuie să se afirme pe piețele globale ale operațiilor schimbului valutar, iar Centrul financiar internațional din Moscova să aibă posibilitatea să asigure un spectru larg de instrumente financiare, nominalizate în noua unitate bănească.

Modelul uniunii economice și valutare din UE lasă dreptul statelor membre de a realiza o politică fiscală proprie și un set de mijloace prin care sunt gestionate procesele de pe piață. Însă integrarea valutară, în diferite regiuni ale planetei (Asia, America Latină și Golful persic), pot conduce la acutizarea concurenței regionale, un element al căreia poate fi devalorizarea valutei regionale în perioada crizelor.

Refuzul la o astfel de politică deschide perspectiva de a folosi un timp valuta unică în calitate de „factor neutru” în gestiunea uniunii economice la nivel macro, care coexistă, doar în perioadele de tranziție, cu autonomia națională în chestiunile bugetare, fiscale și sociale. Actualmente, pentru majoritatea statelor membre UEEA o astfel de idee este considerată revoluționară, dar realizarea ei este, în opinia lui V. V. Putin, inevitabilă pentru construcția UEV.

Analiza modelului politico-instituțional arată că cei doi piloni importanți ai construcției UEV a UE, care au adus-o la linia prăbușirii în anul 2011, sunt:

1. Principiul responsabilității individuale a statelor, care desemnează situația în care fiecare stat membru a UEV, în mod autonom, gestionează cu propriul sistem financiar și doar organele împuternicite sunt responsabile pentru stabilitatea lui. Instituțiile comunitare sunt preocupate de monitorizarea proceselor financiare desfășurate la nivel național și sunt înzestrate cu dreptul de a emite recomandări, care nu au un caracter obligatoriu;

2. Principiul independenței băncii centrale (Băncii Centrale Europene) și politica ei pentru exclusivitatea stabilității valutei cu ignorarea unui indicator, cum ar fi situația de pe piața muncii. În practică, acest principiu desemnează o diviziune strictă a politicii monetare și bugetare în cadrul spațiului integrat.

Aceste principii sunt interpretate în UE într-un diapazon larg, creând pericolul ca eforturile Băncii Centrale Europene, orientate spre stabilitatea finanțelor la nivel național, să slăbească politica monetară și să destabilizeze cursul valutar al unității monetare unice. Valorile maxime ale creșterii fondurilor și pieței creditar-monetare a UE, atinse în anii 2007-2008, au reflectat, în masă, nu succesele economice ale statelor, unde acești indicatori au fost înregistrați, dar nivelul „supraîncălzirii” piețelor de mărfuri și nivelul supraaprecierii instrumentelor pieței de fonduri. Șocul extern, legat de criza ipotecii de pe piața ame-

ricană, a devenit o încercare de excepție pentru UEV a UE, pentru alte uniuni regionale ale planetei. În consecință, subliniază V.V. Putin, noi suntem convinși că politica anticriză a viitoarelor uniuni valutare trebuie să aibă un caracter structurat, adică să se orienteze spre astfel de indicatori ca: nivelul susținerii de stat a economiei (după volumul producției și prețurile activelor, maximizarea numărului de locuri de muncă, asigurate din contul cheltuielilor de stat, valoarea multiplicatorului cererii pe piața națională/comunitară, pe unitate de cheltuieli bugetare.

Lucrând asupra justificării modelului instituțional al UEV și al mijloacelor necesare gestiunii spațiului unic, este important să definim parametrii în care vor fi respectate cele două principii. Aplicând funcția creditorului de ultimă instanță și managerului de criză, banca centrală unică trebuie să aibă posibilitatea de a utiliza propriile resurse în scopul atingerii obiectivelor coordonate ale proceselor integraționiste. Totodată, este important de păstrat caracterul de piață al activității băncii. Mijloacele ei trebuie să se reverse în sistemul economic în forma creditelor, dar nu a ajutorului financiar nerambursabil. Instituțiile structurilor integrate și statele membre nu trebuie să-și asume datoriile statelor aflate în situație financiară critică. În cazul când banca centrală unică își preia responsabilității ce reies din datoria statelor, volumul operațiilor trebuie să fie calculat și asigurat. Însăși datoria acestor state nu trebuie să se transforme într-o lărgire de durată a propunerilor financiare pe piață, dar va fi sterilizată în termeni rezonabili.

Eforturile Băncii Centrale unice a UEEA trebuie să fie orientate împotriva pericolelor ce reies din atitudinea și aprecierea eronată a unor state, precum că ar putea, pe viitor, să practice o politică bugetar-financiară iresponsabilă, mizând pe faptul că, mai devreme sau mai târziu, instituțiile structurilor integrate le vor ajuta. Așadar, în procesul definirii condițiilor de oferire a ajutorului, trebuie prevăzute măsurile de gestionare strictă a resurselor financiare ale statului, care vor garanta nerepetarea, în viitor, a crizelor.

Statelor CSI, inclusiv statelor membre ale UV, le lipsește simetria dezvoltării instituțiilor economice, dar, în mod evident, se intensifică dependența lor reciprocă. Pentru ca UEV să-și mențină stabilitatea, aceste state vor trebui, în practică, să asigure libertatea deplasării tuturor factorilor economici, libertatea formării prețurilor de piață și reducerea nivelului influenței statului asupra acestui proces, or trebuie să creeze mecanismul răspândirii simetrice a șocurilor externe în interiorul UEV.

În economia globală contemporană, conceptul UEV nu mai poate fi abordat doar ca valută unică și ca o bancă comună a unui grup de state. Intrând în UEV, statele pierd nu doar unele instrumente ale propriei politici macroeconomice, de exemplu, manipularea procentului la cursul valutar. Practica UEV a UE arată că aceste state se limitează în posibilitatea creșterii propriei datorii interne, deoarece, din acel moment, el este măsurat în valuta, care nu este gestionată de către unele state. În astfel de situații, reprezentările investitorilor despre politica economică a unui stat se transformă în factor important ce influențează situația macroeconomică din țară. La etapa inițială a construcției UEV, statutul de membru al uniunii vamale pune economia statului membru într-o situație mai puțin stabilă, făcând-o mai dependentă de activitatea instituțiilor străine și a structurilor integrate. La statele zonei valutei unice, se reduc posibilitățile unei politici bugetare anticiclice. În rezultatul acțiunii acestor factori, poate fi atestată o creștere sesizabilă a deficitului bugetar, a pericolul inflației, o creștere a cheltuielilor ce deservesc datoria de stat și pericolul crizei bancare. Uniunea valutară transformă dificultățile unei economii în pericole referitoare la stabilitatea economico-financiară comune pentru toți. Uniunea valutară aprofundează procesul integrării financiare, ridicându-l la un nivel calitativ nou. La etapa discuției proiectului UEV, este important de coordonat structura organelor de conducere, inclusiv chestiunea reprezentării proporționale. Anume o astfel de strategie va permite UEEA

să implementeze cu succes proiectul UEV și să se transforme în unul dintre centrele importante ale puterii în lumea contemporană.

Concluzii

Necesitatea integrării regionale este recunoscută atât de liderii către statelor fondatoare a CEEA, UV și SEU, dar mecanismul instituționalizării structurilor integrate a impus și continuă să creeze noi dificultăți, piedici și probleme. Am enumerat Acordurile internaționale ce stau la baza activității organelor CEEA, UV, SEU; am definit și interpretat obiectivele organelor permanente ale structurilor integrate; am reactualizat principiile ce stau la baza colaborării în toate domeniile vizate. Însă evenimentele ce s-au desfășurat în anul 2014 vorbesc despre relații fragile, discuții și comportament ce pun în evidență problemele serioase care există în interiorul structurilor integrate. Savanții, politicienii, liderii societății civile se întrebă: Ar fi fost posibil de menținut stabilitatea politică, economică în Ucraina, de evitat conflictul armat și de păstrat integritatea teritorială a acestui stat? Avem un răspuns afirmativ la aceste întrebări. Dar realitatea politică este alta și ea ne arată că, și în secolul al XXI-lea dialogul diplomaților a cedat în fața confruntărilor, oferind câmp de luptă militarilor.

Analiza de conținut a discursului ținut de Nursultan Nazarbaev în fața studenților Universității de Stat „M. V. Lomonosov” din Moscova și a articolului, semnat de V. V. Putin, ne permite să constatăm că opiniile celor doi conducători de state referitoare la formele, nivelurile și principiile integrării regionale diferă foarte mult. În timp ce Președintele Kazahstanului, Nursultan Nazarbaev vorbește despre principiile libertății de decizie, egalității tuturor statelor participante la procesul integrării economice, Președintele Federației Ruse pune accent pe interesul statului pe care-l conduce, menționând: *scopul politic al integrării este dobândirea de către Rusia a posibilității de a reprezenta interesele grupului de state membre a UEV în forumurile internaționale, de la cele formal consolidate, cum ar fi: ONU și OMC, până*

la cele mai puțin formale, de exemplu, 20 G. În așa fel, observăm că, în timp ce Președinții Republicii Belarus și Kazahstanului promovează ideea Uniunii de state, V. V. Putin este adeptul confederației statelor euroasiatice, chiar dacă vorbește despre proiectul UEEA.

Experiența UE și a CEEA, a altor structuri regionale integrate, fiind studiată și raportată la necesitățile popoarelor și interesele statelor naționale, ar trebui să ne conducă la concluzia necesității creării condițiilor pentru o colaborare/cooperare a structurilor regionale integrate. În acest context poate fi valorificată experiența acumulată în zonele comerțului liber, care, în opinia experților, oferă condiții pentru relansarea și chiar pentru dezvoltarea economiilor naționale.

Referințe bibliografice:

1. Andrei Marga, *Filosofia unificării europene*. Ediția a II-a revizuită și adăugită. – Cluj: Biblioteca Apostrof, 1997, 390 p.
2. Alina Bărgăoanu, *Examenul Schengen. În căutarea sferei publice europene*. – București: Comunicare.ro, 2011, 250 p.
3. Хесин У. С. Становление Европы как мастерской мира.// Современная Европа, январь-март, 2014, №1, С.17-25
4. Charles Zorgbibe, *Construcția europeană: trecut, prezent și viitor*. Traducere Speranța Dumitriu.- București: Editura Trei, 1998, 397 p.
5. Шинкарецкая Г. Г. Суд Евразийского экономического сообщества и Таможенного союза// Международное правосудие. 2012, №1.
6. Нешатаева Т. Н. *Международные организации и право*. – М. 1998.
7. Марченко М.Н. *Европейский союз и его судебная система*. – М. 2012
8. *Модернизация статуса судьи: современные международные подходы*. Ответственный редактор Нешатаева Т. Н. – М. 2011.
9. Lasok K. P. E. *The European Court of Justice. Practice and Procedure*. – London, 1994; Arnall A. *The European Union and its Court of Justice*. – Oxford, 2006.
10. Путин В. В. *Евразийский экономический союз: перспективы построения экономического и валютного союза (на примере Европейского Союза)*.// Евразийский юридический журнал №3(46), 2012.